

13—14 maj

Debatter m. m.

	Sid.
Torsdagen den 13 maj	
Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet	6
Den framtida verksamheten vid Törefors aktiebolag med flera statliga företag	17
Sammanföring av samfällid vägmark med angränsande fastighet ..	27
Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet	29
Meddelande ang. enkla frågor:	
av herr Hübinette ang. utbildningen av arbetsterapeuter	60
av herr Larsson, Lars, ang. ålderspensionen för de äldsta försäkringstagarna inom ATP	60
av herr Sveningsson om övningskörning i högertrafik	61
av herr Sveningsson om åtgärder mot missbruket av narkotika	61

Fredagen den 14 maj

Anslag under åttonde huvudtiteln till högre utbildning och forskning:	
Universiteten m. m.	62
Lunds universitet	66
Göteborgs universitet	72
Stockholms universitet	76
Umeå universitet	84
Om inrättande av en professur i idrottsmedicin	87
Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet	90
Organisationen av statskontoret	94
Om en avveckling av dyrortsgraderingen av statsanställdas löner	96

	Sid.
Suppleanter för fullmäktige i primärkommunerna	98
Frivillig särbeskattning av makar	100
Fortsatt valutareglering	117
Riksbankens sedelutgivning	123
Den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen	127
Meddelande ang. enkel fråga av herr Lidgard ang. remissbehandlingen av vissa offentliga utredningar	137

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 13 maj

Bevillningsutskottets betänkande nr 28, ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet	6
Andra lagutskottets memorial nr 45, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om rätten till änkepension enligt lagen om allmän försäkring	17
Jordbruksutskottets utlåtande nr 11, ang. avtal om driften av Institutet för växtförädling av frukt och bär, m. m.	17
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 34, ang. alkohol- och nykterhetspolitiken	17
Statsutskottets utlåtande nr 79, ang. anslag till bidrag till uppförande eller inrättande av barnhem m. m.	17
— nr 80, ang. anslag till statistiska centralbyrån, m. m.	17
— nr 81, ang. vissa anslag till bostadsstyrelsen m. m.	17
— nr 82, ang. den framtida verksamheten vid Törefors aktiebolag med flera statliga företag	17
— nr 83, ang. vissa byggnads- och markfrågor inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	27
— nr 84, ang. naturhistoriska riksmuseets ställning och organisation m. m.	27
Första lagutskottets utlåtande nr 25, om en mera tidsenlig utformning av reglerna om gäldränta	27
— nr 26, ang. ändrad lydelse av 72 § växellagen m. m.	27
Tredje lagutskottets utlåtande nr 23, ang. särskilda bestämmelser om allmän folk- och bostadsräkning år 1965 m. m.	27
— nr 25, ang. ändring i lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m., m. m.	27
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 35, om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet	29
— nr 36, ang. rådgivningsverksamheten inom nykterhetsvården	59
— nr 37, om obligatorisk medicinsk kontroll av barn	59

	Sid.
Statsutskottets memorial nr 85, ang. allmän beredskapsstat	59
— nr 86, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	59
— nr 87, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Statens mentalsjukhus: Avlöningar	59
— utlåtande nr 88, ang. medelsbehovet för försvarsstabens verksamhet	59
— nr 89, ang. anslag till investeringar i försvarets fabriksfond m. m.	59

Fredagen den 14 maj

Statsutskottets utlåtande nr 90, ang. anslag till högre utbildning och forskning	62
— nr 91, ang. anslag till statskontoret m. m. och statens datamaskinfond	94
— nr 92, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att i visst fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv	96
— nr 93, ang. vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsreglementen, m. m.	96
Bevillningsutskottets memorial nr 33, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ändring i kommunalskattelagen	98
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, ang. suppleanter för fullmäktige i primärkommunerna	98
Bevillningsutskottets betänkande nr 30, ang. särskild skatteberäkning i vissa fall för makar	100
Bankoutskottets utlåtande nr 32, ang. fortsatt valutareglering	117
— nr 33, ang. särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.	123
— nr 34, ang. ändrad lydelse av 16 § förordningen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.	127
— nr 35, ang. fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen, m. m.	127

Torsdagen den 13 maj

Kammaren sammanträdde kl. 14.00; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollet för den 7 in-
nevarande månad.

Herr andre vice talmannen yttrade, att han, efter samråd med andra kam-
marens talman, finge föreslå, att —
under förutsättning att kamrarna god-
kände den i statsutskottets memorial
nr 87, i fråga om anslag till Statens
mentalsjukhus: Avlöningar, föreslagna
voteringspropositionen — gemensam
votering i detta ärende skulle äga rum
onsdagen den 19 maj kl. 10.00.

Upplästes tre till kammaren inkom-
na protokoll, så lydande:

År 1965 den 13 maj sammanträdde
kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70
och 71 riksdagsordningen utse dels
riksdagens fullmäktige i riksbanken för
valperioden 1965—1968 efter herrar K.
E. Ahlkvist och N. G. Svärd, vilka voro
i tur att avgå, jämte två suppleanter,
dels en fullmäktig i riksbanken för åter-
stående delen av valperioden 1963—
1966 efter herr Ragnar V. Persson, som
erhållit entledigande från sitt uppdrag
att vara fullmäktig i riksbanken, jämte
en suppleant; och befunnos efter valens
slut ha blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1965—1968:

herr Ahlkvist, Karl Emil,
ledamot av första
kammaren, med 40 röster,
herr Holmberg, Yngve,
ledamot av första
kammaren, med 40 röster;

från och med den 13 maj 1965 för åter-
stående delen av valperioden 1963—
1966:

herr Gustafsson, Hans
Lennart, ledamot av
andra kammaren med 40 röster;

suppleant för herr Ahlkvist, K. E.:

herr Nilsson, Elis Bir-
ger, ledamot av andra
kammaren med 40 röster;

suppleant för herr Holmberg, Y.:

herr Burenstam Linder,
Hans Martin Staffan,
docent, med 40 röster;

suppleant för herr Gustafsson, H. L.:

herr Wörnberg, Erik
Gunnar, ledamot av
första kammaren, .. med 40 röster.

Gustaf Elofsson *G. Ivar Virgin*
Ingemund Bengtsson *Eric Nelander*

År 1965 den 13 maj sammanträdde
kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70
och 71 riksdagsordningen utse riksdag-
ens fullmäktige i riksgäldskontoret för
valperioden 1965—1968 efter herrar W.
Svensson och A. G. B. Andersson, vilka
voro i tur att avgå, jämte två supplean-
ter; och befunnos efter valens slut ha
va blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1965—1968:

herr Svensson, Walde-
mar, f. d. ledamot av
andra kammaren, .. med 39 röster,
herr Andersson, Axel
Gustav Birger, leda-
mot av första kam-
maren, med 39 röster;

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

suppleant för herr Svensson, W.:

herr Gustafsson, Gustaf
Henning, i Skellefteå,
ledamot av andra
kammaren, med 39 röster;

suppleant för herr Andersson, A. G. B.:

herr Svanberg, Uno Ing-
var, ledamot av and-
ra kammaren, med 39 röster.

G. Ivar Virgin *Gustaf Elofsson*

Ingemund Bengtsson *Eric Nelander*

År 1965 den 13 maj sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, för anställande av föreskrivet val av två ledamöter i styrelsen över riksdagsbiblioteket jämte två suppleanter för dem för tiden från valet, till dess nytt val under år 1969 försiggått; och utsågos därvid till

ledamöter:

fröken Mattson, Lisa,
ledamot av första
kammaren, med 38 röster,
herr Wennerfors, Alf
A:son, ledamot av
andra kammaren ... med 38 röster;

suppleant för fröken Mattson, L.:

fru Segerstedt Wiberg,
Ingrid, ledamot av
första kammaren, .. med 38 röster;

suppleant för herr Wennerfors, Alf

A:son:

herr Gustafsson, Gustaf
Einar, i Kårby, leda-
mot av andra kamma-
ren, med 38 röster.

Gustaf Elofsson *G. Ivar Virgin*

Ingemund Bengtsson *Eric Nelander*

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att de upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade genom utdrag av protokollet skulle underrättas om dessa val samt an-

modas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrätade valen.

Justerades tre protokollsutdrag.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet motionen nr 759.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 28 och memorial nr 29, bevillningsutskottets betänkande nr 30 samt bankoutskottets utlåtanden nr 32—35.

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av väckta motioner angående åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 209, av herr *Sundin*, samt II: 254, av herrar *Antonsson* och *Elmstedt*, vari hemställdts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till riksdagen rörande stimulans av det personliga nysparandet av reell karaktär i enlighet med vad i motionerna anförts;

II) de likalydande motionerna I: 306, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 366, av herr *Heckscher m. fl.*, vari anhållits,

1) att riksdagen måtte antaga i motionerna införda förslag till

a) förordning om bostadssparande;
b) förordning om utbildningssparande; och

c) lag om ändring i kommunalskatte-
telagen den 28 september 1928 (nr 370);

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag rörande premiering av allmänt målsparande genom avdragsrätt vid beskattningen för medel, som insatts å särskilt sparkonto enligt de i motionerna angivna riktlinjerna;

III) de likalydande motionerna I: 466, av herrar *Hilding* och *Per Jacobsson*, samt II: 575, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära förslag syftande till att möjliggöra viss skattepremiering av målinriktat bostadssparande; ävensom

IV) de likalydande motionerna I: 474, av herr *Harald Pettersson m. fl.*, och II: 563, av herr *Antby m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag till riksdagen rörande premiering av sparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning genom avdrag på den statliga inkomstskattens slutbelopp, varvid det i motionerna anförda förslaget särskilt måtte prövas.

De i motionerna I: 306 och II: 366 framlagda författningsförslagen avsågo bland annat rätt till avdrag vid taxeringen för medel, som insattes på särskilt bostadskonto för anskaffande av eget hem eller för betalning av insats i bostadsrättsförening. Vidare hade yrkats avdragsrätt vid taxeringen för sparmedel, vilka insatts på ett särskilt utbildningskonto. De på sådant konto insatta medlen hade föreslagits skola undantagas från gåvoskatt. Ytterligare hade förordats viss skattefrihet för sådant sparande, som skedde i form av särskilt stora amorteringar på egna-hemslån. Beträffande det s. k. sparavdraget i inkomstkällan kapital hade föreslagits, att detsamma skulle höjas med 200 kronor för ensamstående och 400 kronor för makar, allt i den mån kapitalavkastning till motsvarande belopp utgjorde utdelning av aktier eller andelar i ekonomisk förening. Därjämte

hade förordats, att sparavdrag med 400 kronor för ensamstående respektive 800 kronor för makar skulle få åtnjutas också i inkomstkällorna jordbruksfastighet, annan fastighet eller rörelse.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 209, av herr *Sundin*, samt II: 254, av herrar *Antonsson* och *Elmstedt*, om stimulans av personligt sparande,

2) de likalydande motionerna I: 306, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 366, av herr *Heckscher m. fl.*, om skattefrihet för sparande,

3) de likalydande motionerna I: 466, av herrar *Hilding* och *Per Jacobsson*, samt II: 575, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, om skattelättnader för bostadssparande, ävensom

4) de likalydande motionerna I: 474, av herr *Harald Pettersson m. fl.*, och II: 563, av herr *Antby m. fl.*, om premiering av sparande på särskilt sparkonto,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Sundin*, *Vigelsbo* och *Eriksson* i Bäckmora, vilka ansett, att utskottets yttrande såvitt gällde motionerna I: 209 och II: 254 bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 209, av herr *Sundin*, samt II: 254, av herrar *Antonsson* och *Elmstedt*, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen rörande stimulans av det personliga nysparandet av reell karaktär i enlighet med vad i motionerna anförts;

II) av herrar *Enarsson*, *Ottosson* och *Magnusson* i Borås, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte antaga de i motionerna I: 306 och II: 366 framlagda förslagen till

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

- a) förordning om bostadssparande
- b) förordning om utbildningssparande, och
- c) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

III) av herrar *Lundström, Enarsson, Sundin, Ottosson, Skårman, Magnusson* i Borås, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora, *Enskog* och *Larsson* i Umeå, vilka, under åberopande av vad som anförts i motionerna I: 306 och II: 366, såvitt anginge stimulans för enskilt frivilligt sparande genom s. k. allmänt skatte-sparkonto, motionerna I: 466 och II: 575 samt motionerna I: 474 och II: 563, ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 306 och II: 366, I: 466 och II: 575 samt I: 474 och II: 563 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen med ledning av vad som i motionerna anförts rörande premiering av personligt sparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning samt rörande skattelättnader för bostadssparande.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande nr 28, som vi nu går att behandla, har det fogats tre reservationer, varav vi från högerpartiet har anslutit oss till II och III. Jag skall i det följande göra vissa kommentarer till dessa reservationer och även i övrigt framföra några synpunkter på vad som sägs i betänkandet.

Utskottet inleder sitt uttalande med ett konstaterande av att i den politiska debatten råder allmän enighet om sparandets betydelse för det ekonomiska framåtskridandet och vidare att avsevärda privata och offentliga investeringar torde krävas om vårt näringsliv skall kunna hävda sig i en hårdnande internationell konkurrens. Utskottet berör även de ökade krav som ställs på samhället i olika avseenden.

Sparandets betydelse som en av

grundvalarna för ekonomiskt framåtskridande och ökat välstånd för den enskilde har från högerpartiets sida alltid satts i förgrunden i den politiska debatten. Inte minst i dagens läge och med tanke på vad vi under de allra senaste dagarna hört om de närmaste framtidsutsikterna för vårt ekonomiska liv finner vi det högst angeläget att sprida kännedom bland människorna om sparandets roll och, vilket är kanske ännu viktigare, finna vägar som verkligen stimulerar till ett ökat sparande på sådant sätt att det ger påtagligt utslag i en bättre kapitalförsörjning.

Vårt alternativ är att sparandet i första hand skall ske hos den enskilde medborgaren och att sparandet hos samhället bör avpassas med hänsyn till uttaget av skatter och avgifter, så att det inte tas ut mera än vad som är nödvändigt för att bedriva den samhälleliga verksamheten. Vi har i andra sammanhang redovisat förslag på just dessa områden som syftar till att bereda möjlighet till ökat enskilt sparande.

I diskussionen om sparandet är det ytterligare en faktor som spelar en avgörande roll, nämligen ett fast penningvärde. Alla sparstimulerande åtgärder förlorar större delen av sin effekt, om de inte kombineras med skyddsåtgärder för sparkapitalets köpkraft. Människorna måste kunna förlita sig på att de vid ett målsparande som avser att sträcka sig ett eller flera år framåt i tiden kan köpa den avsedda nyttigheten utan att behöva skuldsätta sig ytterligare bara för att pengarna under tiden förlorat i värde så att inte ens upplupna räntor räcker till att bevara själva sparkapitalets köpkraft.

Av de bilagor som har fogats till betänkandet och som upptar översikten över sparandet framgår att detta har ökat. Inlåningen hos affärsbankerna har stigit från något över 11 000 miljoner kronor 1953 till drygt 19 000 miljoner nu. Det är räknat i 1953 års penningvärde. Utvecklingen hos sparbankerna har gått från 9 000 till 14 500 mil-

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

joner kronor under samma tid. Inlåningsutvecklingen även hos andra penninginstitut har gått i ungefär samma riktning.

Något som också är intressant i sammanhanget är AP-fondens tillväxt från 1 189 miljoner kronor år 1961 till drygt 7 000 miljoner kronor år 1964. Den framtida proportionen mellan AP-fonden å ena sidan och övriga penninginstitut å andra sidan i fråga om innesittande kapital kommer säkerligen att kraftigt förändras genom en hastig tillväxt av AP-fonden.

Bilaga 4, som visar utvecklingen av det allmänna lönesparandet, tycker jag ger en fingervisning om vad ett ökat enskilt sparande skulle kunna betyda. Vid 1964 års slut hade i denna sparform 463 426 konton sammanlagt en behållning på omkring 900 miljoner kronor. Det motsvarar ett medeltal per konto av i runda tal mellan 1 900 och 2 000 kronor. Om behållningen per konto i medeltal skulle stiga till det dubbla, alltså i runda tal 4 000 kronor, medförde ju detta en total behållning på omkring 2 000 miljoner. Om vi kunde lyckas i att åstadkomma ett mera allmänt målsparande på sikt så att både antalet konton och medelbehållningen per konto t. ex. fördubblades, skulle detta tillföra kapitalmarknaden och de enskilda spararna kapital i betydande omfattning till gagn för båda parter. En sådan målsättning torde nog ingalunda vara orealistisk.

Det konkreta förslag som vi här för fram såsom sparstimulerande åtgärder i reservation II är ett skattefritt sparande för anskaffning av egen bostad. Där har vi angivit vissa rambelopp, vilka jag här inte skall upprepa, eftersom de är kända förut och det närmast är principen som vi här vill vara förespråkare för. En sådan sparform skulle omfatta ett maximerat belopp på 12 000 kronor för äkta makar under åren 1966—1971. Om de insatta medlen uttas för annat ändamål, skall de upptas till beskatt-

ning. Vi har även föreslagit andra spärråtgärder. Enligt min uppfattning skulle en sådan stimulans säkerligen väcka intresse hos ett rätt stort antal familjer för att försöka få en egen grundplåt till en bostad till nytta och glädje först och främst för vederbörande själva men även till gagn för samhället genom de minskade anspråk på kredit som skulle bli följden vid byggnadsföretagets förverkligande.

Vi har även sagt oss att de föräldrar som med tanke på barnens framtid redan under dessas tidigare år vill avsätta sparmedel för deras kommande utbildning skulle få en effektiv stimulans genom skatteavdrag för sålunda insatta belopp. Vi har tänkt oss upp till 1 200 kronor om året och högst 18 000 kronor sammanlagt. Vi har även här föreslagit kompletterande bestämmelser om spärtid och annat till förhindrande av missbruk.

En annan del av förslaget är att det s. k. sparavdraget från inkomst av kapital skall höjas med 200 kronor för ensamstående och 400 kronor för makar, i den mån som denna avkastning utgör utdelning av aktier och andelar i ekonomiska föreningar till minst dessa nämnda belopp. Vidare har vi föreslagit att detta sparavdrag skall få åtnjutas även av den som satt in sitt spar kapital i jordbruksfastighet, annan fastighet eller rörelse. Enligt vår mening finns inte någon principiell skillnad mellan avkastning av bankmedel, aktier o. d. och avkastningen från övriga nämnda förvärvskällor. Vi anser att likartade bestämmelser bör gälla i fråga om dylikt avdrag från avkastningen.

I ett reellt nysparande bör även inräknas amortering av skuld, varvid skatteavdrag erhålles för amortering som överstiger vissa normbelopp. Dessa skattefria avdrag skall då regleras inom fixerade gränser och medges endast i den mån totalt nysparande skett.

Vi har även biträtt reservation III, som går ut på yrkande om utredning

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

och förslag rörande premiering för personligt sparande och bostadssparande m. m.

Man kan gott säga att utskottets skrivning till övervägande delen är positiv gentemot reservanternas förslag. Majoriteten är enig med oss om sparandets betydelse och om nödvändigheten av att genom olika åtgärder stimulera till ökat sparande. På sid. 13 i utlåtandet säger utskottet:

»Även om utvecklingen av sparandet varit gynnsam finns det mot bakgrunden av de betydande investeringsbehoven enligt utskottets mening anledning att pröva nya vägar för att öka det personliga sparandet. Därvid bör emellertid inte bortses från att skälen till ett sparande samt viljan och förmågan därtill torde vara så individuellt betingade, att man knappast kan dra några säkrare generella slutsatser om beskattningsreglernas faktiska inverkan på sparandet. Allmänt kan dock sägas att beskattningen påverkar både viljan och förmågan att spara.»

Efter dessa positiva uttalanden blir dock utskottet något mera reserverat gentemot effekten av våra förslag. Vad utskottet avslutningsvis anför på sid. 16 anser jag dock inte vara bärande skäl. Det heter där:

»Utskottet är medvetet om det under senare tid ökade intresset för att investera pengar i aktier och hur detta intresse tagit sig uttryck i bankernas initiativ till särskilda aktieklubbar. Även om en uppdelning av aktiernas nominella värde inom vissa företag ägt rum i syfte att få till stånd aktieköp på bredare basis, är förutsättningarna för en allmän breddning av aktiesparandet alltfjämt mycket begränsade. En större ökning av efterfrågan på aktier skulle med den nuvarande knappa tillgången leda till en sådan ytterligare uppgång av kurserna, att aktieplaceringen skulle komma att i räntabilitetshänseende framstå som mindre lockande.»

Utskottet slutar med att säga att i fråga om inkomst av rörelse och jord-

bruksfastighet, där inkomsten redovisas efter bokföringsmässiga grunder, ger beskattningsreglerna vidsträckt möjligheter till konsolidering genom vinstreglerande dispositioner och att de skattemässiga fördelar, som dessa beskattningsregler innebär, torde vara avsevärt större än de som sparavdraget erbjuder.

Gentemot detta utskottets uttalande skulle jag vilja påpeka att de betydande utbud av nyemissioner som i år gjorts på aktiemarknaden, vilka utskottet självt anger till ett belopp av över 800 miljoner kronor, måste öka tillgången på aktier. I den ekonomiska fackpressen har hävdats att då dessa stora emissioner något senare under året skall betalas, kommer detta att leda till ökade utbud av andra aktier från tecknare, som den vägen måste skaffa kapital till likviderande av nyemissionerna.

Jag vill i detta sammanhang även hänvisa till de förslag vi framställt om avveckling av dubbelbeskattningen på aktievinster och därigenom ökade möjligheter för företagen att få tillträde till aktiemarknaden. Dessa förslag skulle, om de genomfördes, enligt vår mening eliminera de farhågor som utskottet här har för en överdriven stegring av aktiekurserna.

I fråga om jordbrukarnas möjligheter till vinstreglerande dispositioner, vill jag också påpeka att det endast är en mindre del som berörs härav. Det övervägande flertalet jordbrukare redovisar efter den s. k. kontantprincipen och har därigenom utestängts från den inverkan lagervärdering m. fl. faktorer har på årsresultatet.

Jag vill till sist sammanfatta vad jag här sagt genom att konstatera enighet mellan utskottet och reservanterna på flera väsentliga punkter i fråga om sparandet. Vi har redan prövat vissa åtgärder till stimulans både via beskattningen och genom utlottning av vinster eller på annat sätt.

Herr talman! Jag tycker för min del

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

att vi reservanter har anfört bärande motiv för att riksdagen borde gå in för att pröva de ytterligare åtgärder som vi föreslagit. Vi är också ganska säkra på att ett sådant beslut rätt snart skulle ge påtagliga resultat i form av bättre tillgång på kapital, vilket — det vill jag ännu en gång understryka — är en av grundvalarna för den enskilde medborgarens trygghet såväl som för ett fortgående ekonomiskt framåtskridande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna II och III i utskottets betänkande.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Det är förvisso inga nya frågor som behandlas i bevillningsutskottets betänkande nr 28. De berör emellertid, såsom herr Enarsson även framhållit, mycket nära två stora problem, där man kan säga att den socialdemokratiska politiken inte varit särskilt lyckad. Jag åsyftar då problemet med att bevara ett fast penningvärde och problemet med bostadspolitiken. Hur nära dessa står varandra har vi sett under detta halvår, då bostadsbyggnandet håller på att låsa sig på grund av penningbrist. En och en halv miljard kronor i byggnadskreditiv som väntar på sin avlösning, det är inte småsaker. Man hade därför i år kunnat vänta sig en större förståelse för sparandets problem från den socialdemokratiska hälften av bevillningsutskottet, även om — såsom framgått av herr Enarssons citat — en viss förståelse skymtar fram i uttalandena. I varje fall hade det enligt min åsikt inte kunnat skada med den utredning om det personliga sparandet och bostadssparandet som begäres av den samlade oppositionen i reservation III. Finansministerns anförande i denna kammare i går kväll och statssekreterare Wickmans redogörelse inför det samlade bevillningsutskottet i samband med föredragningen av kompletteringspropositionen stöder en

uppfattning att de ekonomiska frågorna, bland vilka frågan om det personliga sparandet är en av de viktiga, inte kan kringgås.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få tillstyrka reservation III till det betänkande vi nu håller på att behandla.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Läser man kompletteringspropositionen och den till denna fogade långtidsprognosen och därutöver även beaktar de påbud som utgått från finansministern om att begränsa investeringarna på samhällets olika områden, står det fullständigt klart att åtgärder behöver vidtagas för att i viss mån kunna genomföra det som nu råkar ut för begränsning. Genom det nysparande som kan ske i vårt samhälle skapas möjlighet att öka investeringarna. Om man skall öka nysparandet är det lika väsentligt att åtgärder vidtas för att även stärka investeringsviljan hos allmänheten. Åtgärder har ju under åren vidtagits också på detta område. Man kan hänvisa till de schablonmässiga deklarationsavdragen när det gäller försäkringssparande, kapitalsparande o. s. v. Dessutom bör man i bilden ha med även det lotterisparande i form av de s. k. Strängaspelen som ägt rum under åren.

Trots detta är det väl ett faktum att det reella sparandet inte motsvarar den aptit som råder när det gäller investeringar. För att i högre grad än som skett säkerställa investeringarna nu och i framtiden har vi inom centerpartiet ansett att effektivare åtgärder bör vidtagas för att öka det reella sparandet. Det framgår också av den med I betecknade reservationen till utskottets betänkande.

Herr talman! Jag vill vid detta tillfälle framföra att om vi fått en sådan mervärdeskatt som skatteberedningen föreslog, skulle mera nytt kapital ha kunnat investeras. Den föreslagna ut-

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

giftsbeskattningen skulle ha skapat bättre möjligheter för sparandet. Nu blev förslaget inte realiserat, och när det skall komma vet vi inte. Jag vill bara uttala den förhoppningen att det skall ske så fort som det över huvud taget är möjligt.

I väntan på detta har vi ansett att åtgärder bör vidtas. Vi har velat — det framgår av såväl motioner som reservation I — att nysparandet i reella ting skall jämföras med exempelvis kapitalsparande eller försäkringssparande, och i reservationen har en utredning begärts.

Här har tidigare talats om reservation III. Jag skall därför avstå från att säga något annat än att jag yrkar bifall även till reservation I och III.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Mina två kamrater på älvsborgslänsbanken har framlagt sin syn på det utskottsbetänkande som här föreligger, och det var delade meningar som kom till uttryck.

Herr Enarsson ansåg att vi i långa stycken var ense om att vi skulle gynna sparandet. Herr Skårman sade däremot att regeringen, socialdemokratien, handlagt denna fråga på ett sådant sätt att resultatet blivit ett misslyckande. Som bevis härpå anfördes dels penningvärdeförsämringen, dels bostadsproduktionen.

Det är klart att vi här kan ta upp en debatt om inflationsriskerna, men detta bör väl inte komma i första hand. Herr Skårman var så ovanligt kortfattad i dag att jag tror att han inte fäste särskild vikt vid detta, ty han brukar lägga ut texten mera grundligt när så behövs.

Herr Enarsson refererade utskottsbetänkandet på ett, såvitt jag kan fatta, objektivi-tätt, och jag skall inte trötta kammaren med att fortsätta med detta refererat. Det är så att även om vi i stort sett är ense om sparandets betydelse, har vi delade meningar om de

metoder som skall användas för att få fram största möjliga sparkvot i samhället.

Herr Enarsson säger, kortfattat uttryckt, att vi måste stimulera sparandet med skattesänkningar och skattefördelar — detta erfordras för att öka sparandet. Jag vågar utgå ifrån att kammarens ledamöter har läst de bilagor som finns vid detta betänkande och som egentligen är den enda nyhet som förekommer i år. Det föreligger inga nya förslag, men vi har en ny statistik.

Enligt nu gällande ordning tillåtes ett avdrag vid beskattningen av kapitalinkomst på 800 kronor för äkta makar. Vad innebär denna skattelättnad reellt sett? Ja, räknar vi med en förräntning på 5 procent, motsvarar detta ett kapitalbelopp på 16 000 kronor. Våra duktiga lönsparare har i genomsnitt 1 900 kronor på sina konton. Dessa sparare kan alltså åttafaldiga detta belopp, och hela avkastningen blir ändå skattefri. Ensamstående har hälften av detta avdrag.

Allt detta bör man väl tala om när man säger att vi bör genomföra en ytterligare skattelättnad. Det är ju många människor som inte är förunnade möjligheten att ens spara ett belopp som uppgår till 16 000 kronor och att dessutom utnyttja det försäkringsavdrag vi för närvarande har på 500 kronor — försäkring är också en sparandeform. Det är mera rättvisande att upplysa om de skattestimulanser som vi har i nuvarande läge, när det talas om önskvärdheten att öka sparandet.

Personligen är jag mycket tillfredsställd med den utveckling som lönsparandet har fått. Vid tiden för ungdomens första lönsparande hade jag tillfälle att vara med vid uppläggningsarbetet, och jag är helt nöjd med det resultat som uppnåtts. Men det är klart att vi alla önskar att det skall gå ännu bättre och att sparandet skall få en ännu större omfattning. Jag tror att det är mest ur allmänna synpunkter som vi bör uppmuntra just den inställning

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

som framträder i att man vill spara en del av lönen för att få trygghet för framtiden.

Herr Enarsson säger att han är tveksam om utskottet riktigt bedömer hans tanke att aktiesparandet samt sparandet genom jordbruks- och annan fastighet bör uppmuntras i samma utsträckning som institutonssparandet. Detta kan diskuteras. Herr Skärman nämnde att en av våra stora synder är inflationen. De människor som sparar i form av aktieköp och i form av amortering av skulder för köpta jordbruks- och andra fastigheter garderar sig ju mot penningvärdeförsämringen. Detta måste vi ändå beakta och det är nog obestridligt.

Det är väl också så att då det talas om bristen på kapital bör det naturligtvis sägas att sparandet just nu uppmuntras genom den höga räntan. Skulle vi gå ytterligare ett steg, skulle vi säga att allra tacksammast borde de människor och institutioner vara som får låna pengar i nuläget under förutsättning att de investerar de lånade medlen i realkapital. Vi skulle vilja ha ett ökat sparande, och jag funderar ibland på huruvida vi använder vårt sparkapital på rätt sätt. Här har man gång efter gång fått höra att vi inte kan åstadkomma en ordentlig bostadsproduktion, eftersom det inte finns möjligheter att finansiera bostadsbyggandet i större omfattning — och det är en realitet. När jag hade med handelspolitik att göra, kunde det byggas 50 000 lägenheter per år, och på den tiden skaffade vi oss 75 000 à 80 000 nya bilar. Även på den tiden rådde det brist på kapital för bostäder men inte för bilar. Nu bygges det 90 000 lägenheter, och vi består oss med en anskaffning av 250 000 bilar per år. Vi hör aldrig talas om kapitalbrist i fråga om bilköp, men det råder ständig kapitalbrist i fråga om bostadsbyggnad. Är det en riktig ordning? Kan vi vidta någon åtgärd, så att det blir en bättre fördelning av kapitalmarknadens resurser, när alla — vilket jag utgår från —

är så intresserade av att öka bostadsbyggandet?

Jag vill inte rekommendera finansministern att ta detta krafttag för att ändra det förhållandet, ty det har jag varit med om tidigare. Jag vet hur känslig man är i kanslihuset på den punkten. Så mycket vågar man väl i alla fall önska som att det vidtas åtgärder för att öka amorteringssparandet när det gäller fastighetsanskaffning. Även bostadsbyggandet skulle alltså så att säga kunna spara åt sig självt genom att amortera i snabbare takt. Har de statliga låneinstituterna för övrigt behandlat det spörsmålet? Sitter man fast i gamla lånebestämmelser som gör att bottenlånen är kvar när fastigheterna utranteras? Det kan ju inte vara någon metod för att öka sparandet. Jag är sålunda intresserad av inte bara att vi uppmuntrar lönsparande och annat sparande genom att bibehålla den nuvarande skattelättnaden, utan också av att vi går vidare och undersöker de möjligheter som eventuellt står till buds för att i första hand se till att vi får en bättre kapitalförsörjning när det gäller att öka bostadsbyggandet. Om dessa åtgärder kunde granskas, kanske vi inom en rimlig framtid kunde nå resultat.

Det har, herr talman, inte kommit några nya synpunkter från motionärernas sida, men jag hemställer om bifall till utskottets betänkande på alla punkter.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Om jag uppfattade herr John Ericssons slutord rätt, var de väl närmast ett instämmande med vårt förslag om att söka öka sparandet för bostadsanskaffningen, hur det nu skulle gå till.

Herr Ericsson talade om önskvärldheten av ett ökat sparande i form av ökade amorteringar. På den punkten har vi framför allt föreslagit att detta förhållande skall undersökas. Det kan väl ändå inte bestridas att den premiering av

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

sparandet, som vi har föreslagit med tanke på anskaffning av bostäder, kan ha stor betydelse. Är det ändå inte förmånen i pengar som gör att människor anstränger sig att försöka spara? Kunde man komma så långt — vi skall hålla oss på jorden — att de som kan sparade 10 000 eller 15 000 kronor att satsa i ett bygge, så måste jag säga att det inte vore någon föraktlig start. Med den summan skulle ju vederbörande själv kunna betala större delen av insatsen. Vi har nu ett årligt bostadsbyggande av 90 000 lägenheter. Av dessa är naturligtvis inte alla egnahem, utan flertalet är kanske hyreshus — jag minns inte fördelningen — men det skulle vid anskaffningen av lägenheten eller egnahemmet ha en mycket positiv inverkan även på kapitalförsörjningen i dess helhet, om vederbörande själv kunde skjuta till större delen av insatsen.

Jag vill även fästa uppmärksamheten på lönsparandet, som jag tycker är en alldeles utomordentlig idé men som behöver stimuleras ytterligare. Låt oss se på behållningen i medeltal per lönsparare. Vid slutet av 1963 var den 1 675 kronor, och vid slutet av 1964 uppgick den till 1 919 kronor, d. v. s. en ökning per konto på 244 kronor på ett år. Där har vi sålunda fog för uttalade önskemål om en större effekt även på detta sparande.

Vi har varit överens om vissa åtgärder. Som herr Ericsson nämnde har vi sparavdraget — som han kallar det — från inkomst av kapital. Man har också försökt med lotterivinster och på annat sätt. Jag anser att de förslag som vi har framlagt bara innebär att man skall pröva ytterligare ett steg och se om det ger effekt. Det kan inte medföra några större samhällsolyckor. Ger det inte effekt, får vi väl säga att våra förhoppningar inte infriades, men jag tycker ändå att det vore värt försöket att pröva våra förslag. Enligt vårt sätt att se är det fasta penningvärdet, som jag sade i mitt första anförande, en av grundvalar-

na. Människor skall veta att en krona är ungefär en krona, när de köper alla de varor eller andra nyttigheter som de avsett att spara till. Dessutom är det väsentligt att det genom ett något måttligare skatteuttag ges möjlighet för människor att spara. Det är vår uppfattning som vi har fört fram i denna fråga.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Herr John Ericsson tyckte att jag var tämligen kortfattad. Jag nämnde att detta inte är någon ny fråga utan att den har debatterats år efter år. Därför hade jag inte här tänkt ta upp någon inflations- eller bostadsdebatt eller någon annan debatt i denna fråga.

Vi är ju helt överens, herr Ericsson och jag, om att sparandet inte är tillräckligt i förhållande till det kapitalbehov som vår tid har. Därför finns det väl all anledning att åtminstone gå med på den utredning som vi reserverter begär, en utredning för att försöka öka detta sparande.

Jag har liksom herr Ericsson många gånger i det kommunala arbetet funnit att det finns människor som inte har insats till en lägenhet men som har både bil och TV-apparat och kan resa ner till »Palmköping» — höll jag på att säga — på sommaren. Bostaden är ändå det primära för en familj, och jag anser därför att man på något sätt borde söka kanalisera sparandet till att mera användas för det som är primärt än att — jag skall inte säga förlösa pengarna — använda dem till mindre nödvändiga saker.

Jag tror att vi är helt överens om detta. Därför förstår jag inte att den socialdemokratiska hälften i utskottet inte vill gå med på den av oss yrkade utredningen.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag hoppas att inte herr Skärman fattade mig så, att jag

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

skulle ha uppmanat honom att tala länge. Det vill jag inte uppmana honom till.

Man beklagar så ofta här att utredningar inte kommer till stånd. Men kammarens ledamöter vet att nästan varje betänkande vi lämnar från utskotten innehåller krav på nya utredningar.

Sparandet är ett område, där man haft ett flertal utredningar i vilka man konstaterat att de uppslag som kommit inte är genomförbara. Jag har en gång varit med och fattat beslut i ett förslag som förelagts riksdagen om en verklig sparpremiemetod. Efteråt måste vi konstatera att vi sällan använt skattebetalarnas pengar så illa som den gången. Den ökade inte sparandet alls.

Här sägs att folk inte sparar till en insatslägenhet. Men, ärade kammarledamöter, jag ville i mitt anförande bevisa, att man kan spara till en insatslägenhet helt skattefritt. I den delen behövs alltså inte mer stimulans om man begränsar det till de 15 000 eller 16 000 kronorna. Om vi är överens om att framhålla den positiva sidan av skattelagstiftningen, så kan vi säga till unga människor: Spara 10 000 eller 15 000 kronor, ty staten tar ingen skatt på avkastningen av dessa pengar.

Om vi skulle öka skattefriheten, blev det andra kategorier än de vi i första hand vill skall spara, som skulle anmäla sig, därför att det då skulle bli lönande. Det är väl inte ett förstahandsintresse för oss. Vårt förstahandsintresse bör väl vara att få de många människorna, i den mån de har sparmöjligheter, att också utnyttja dem.

Vad de sedan har för sparmål tror jag inte vi kan konstatera generellt. Vad staten möjligen skulle kunna göra vore att inrikta sina åtgärder på ett sådant sätt att vissa sektorer av kapitalmarknaden gynnades mera än nu. Det var detta jag syftade på när jag talade om amorteringssparande och åtgärder som sammanhänger med det — men det är kanske en annan historia.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Som herr Ericsson vet tillhör jag oppositionen, och vi har ingen anledning att sätta oss emot att socialdemokratien kör fast på penningfrågor. Men över alltsammans står i alla fall välgången för landet, för bostadsbyggandet och för rikets ekonomi. Från den synpunkten fattar jag herr Ericssons senaste yttrande mycket positivt. Vi vill ha en utredning för att få fram medel att kanalisera sparandet och stimulera det till de mål, där samhället är mest betjänt av att pengarna används. Jag tror att vi är helt överens. Det är synd att det inte var en socialdemokratisk motion, ty då hade den kanske blivit bifallen.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Varpå bygger herr Skårman sitt uttryck att socialdemokratien har kört fast? Kan herr Skårman visa upp någon period i det här landets historia som i realekonomiskt avseende varit mera framgångsrik än 1960-talet?

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Jag sade bara att vi som opposition inte hade något emot om socialdemokraterna körde fast, dock icke på ett sätt som skulle skada landet. Det är självklart att vi har haft en utomordentligt god utveckling. Vi har heller inte under någon historisk period tidigare sett att man skjutit skott till månen eller farit omkring i världsrymden med sputnikar och sådant. Det är rätt mycket som hänt under den senaste tiden. Jag förmodar att socialdemokratien har förtjänsten av allt detta.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talmanen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande punkten

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

1, därefter särskilt angående punkten 2 i vad den avsåge lagförslag samt slutligen särskilt i fråga om utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen i enlighet med de rörande punkten 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sundin m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 28 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sundin m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 109;

Nej — 17.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om punkten 2 i vad den avsåge lagförslag, anförde vidare herr

andre vice talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Enarsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 28 punkten 2 i vad den avser lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Enarsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 24.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr andre vice talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt i vad det ej förut avgjorts samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lundström m. fl. vid betänkan-

Ang. den framtida verksamheten vid Törefors aktiebolag med flera statliga företag

det avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till vad utskottet i denna del hemställt, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 28 i vad det ej förut avgjorts, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 63.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få meddela att plenum avses skola avslutas omkring klockan 18 i afton.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna andra lagutskottets memorial nr 45, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner angående rätten till

änkepension enligt lagen om allmän försäkring.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal om driften av Institutet för växtförädling av frukt och bär, m. m., jämte i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner angående alkohol- och nykterhetspolitiken, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1965/66 till bidrag till uppförande eller inrättande av barnhem m. m.;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1965/66 till statistiska centralbyrån, m. m., jämte en i ämnet väckt motion;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1965/66 till bostadsstyrelsen m. m.,

varvid utlåtandet nr 81 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. den framtida verksamheten vid Törefors aktiebolag med flera statliga företag

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida verksamheten vid Törefors aktie-

Ang. den framtida verksamheten vid Törefors aktiebolag med flera statliga företag

bolag med flera statliga företag jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 83 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 12 mars 1965, föreslagit riksdagen att *dels* godkänna de riktlinjer beträffande en ekonomisk rekonstruktion av Törefors aktiebolag m. m., som förordats i statsrådsprotokollet; *dels* på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65 anvisa a) till Lån till Törefors aktiebolag under Fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor; b) till avskrivning av nya kapitalinvesteringar till Lån till Törefors aktiebolag under Fonden för låneunderstöd ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor; c) till Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster ett anslag av 862 000 kronor; *dels* ock bemyndiga Kungl. Maj:t att, om Kungl. Maj:t funne det lämpligt, besluta om ekonomiskt samgående mellan Kvarntorps skifferoljeaktiebolag, Laxå bruks aktiebolag och Törefors aktiebolag i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats.

I anledning av propositionen hade väckts två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Skårman m. fl.* (I: 701) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 827), i vilka yrkats, att riksdagen skulle 1. avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 83; 2. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av och redovisning inför riksdagen av a) sysselsättningssituationen i Töre kommun mot bakgrund av arbetsmarknadsläget i Norrbotten, b) förutsättningarna för att lokalisera lönsam enskild industri till Töre kommun, c) Töreforsbolagets fiansiella ställning och framtidsutsikter såsom självständig och lönsam produktionsenhet, d) möjligheterna av branschsamarbete och strukturrationalisering med garantier för syssel-

sättningen vid Töreforsbolaget; 3. besluta att uppdraga åt företagareföreningen i Norrbottens län att i samråd med representanter för det enskilda näringslivet stimulera lokalisering av enskilda företag med goda lönsamhetsförutsättningar till Töre kommun; 4. anvisa ett investeringsanslag av 3,7 miljoner kronor under Fonden för låneunderstöd att användas i under punkten nr 3 angivet syfte; 5. anvisa ett investeringsanslag om 300 000 kronor som lån — tills vidare amorterings- och räntefritt — till Törefors aktiebolag under Fonden för låneunderstöd för täckande av den för 1965 beräknade förlusten; 6. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, a) att avvecklingen av den industriella verksamheten vid Kvarntorps skifferoljeaktiebolag borde fortsättas så, att det vid 1961 års riksdag fattade principbeslutet om avveckling snarast måtte fullföljas, b) att, därest annan industriell verksamhet befundes önskvärd i samband med avvecklingen, denna borde företagas av särskilt för ändamålet bildat driftbolag med särskild styrelse samt c) att förslag med redovisning av motiv, förutsättningar och behov i samband härmed borde föreläggas riksdagen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 701 och II: 827, såvitt nu vore i fråga, godkänna de riktlinjer beträffande en ekonomisk rekonstruktion av Törefors aktiebolag m. m. som i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 12 mars 1965 förordats;

2. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 701 och II: 827, såvitt nu vore i fråga, på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65 anvisa

a) på kapitalbudgeteten under fonden för låneunderstöd till Lån till Töre-

Ang. den framtida verksamheten vid Törefors aktiebolag med flera statliga företag

fors aktiebolag ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor;

b) på driftbudgeten under avskrivning av nya kapitalinvesteringar till Lån till Törefors aktiebolag ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor;

c) på driftbudgeten till Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster ett anslag av 862 000 kronor;

3. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 701 och II: 827, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att, om Kungl. Maj:t funne det lämpligt, besluta om ekonomiskt samgående mellan Kvarntorps skifferoljeaktiebolag, Laxå bruks aktiebolag och Törefors aktiebolag i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i statsrådsprotokollet.

Reservation hade anförts av herrar Åkerlund, Strandberg, Bohman, Ståhl, Turesson och Nihlfors, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 701 och II: 827, såvitt nu vore i fråga, samt med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om bemyndigande att besluta om ekonomiskt samgående mellan Kvarntorps skifferoljeaktiebolag m. fl. bolag, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till riksdagen om bildande av ett särskilt driftbolag för den av reservanterna omfördälda produktionen av byggnadsmateriel, därest sådan produktion av sysselsättningspolitiska skäl ansåges motiverad.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande finns fogad en reservation av några högermän, stödda av ett par folkpartimän. Det gäller här en fullmakt för Kungl. Maj:t att besluta om ett ekonomiskt samgående mellan Kvarntorps skifferoljeaktiebolag, Laxå

bruks aktiebolag och Törefors aktiebolag. Det råder enighet mellan utskottsmajoriteten och reservanterna liksom också med Kungl. Maj:t om att Kvarntorps avveckling av pyrolysverksamheten bör fullföljas. Däremot råder det inte enighet om i vilken takt Kvarntorpsbolaget skall avvecklas. Vi menar från vår sida att Kvarntorpsbolaget skall avvecklas utan onödigt fördröjande av själva avvecklingsprocessen. Kvarntorpsbolaget har emellertid upptagit vissa andra tillverkningar vid sidan av denna pyrolysverksamhet. Det gäller framställning av vissa byggnadsämnen. Om det anses nödvändigt att av sysselsättningspolitiska skäl hålla verksamheten i gång på detta område, finner vi det vara riktigast att Kungl. Maj:t förelägger riksdagen ett utarbetat förslag till fortsatt verksamhet inom byggnadsämnesindustrien och att riksdagen får ta ställning till den frågan på basis av ett nytt sådant förslag och att man inte lägger in en ny verksamhet i själva Kvarntorpsbolaget. Allmänt sett torde man kunna säga att sysselsättningsläget inom detta område — det ligger ju i närheten av städerna Kumla och Örebro — inte är så dåligt att man inte skulle kunna lösa problemen utan alltför stora svårigheter. Om man i alla fall av sysselsättningspolitiska skäl vill hålla verksamheten i gång, bör Kungl. Maj:t förelägga riksdagen ett utarbetat förslag härom. Det är det som reservationen går ut på. Därför vill jag yrka bifall till reservationen.

Emellertid är det intressantaste med detta utskottsutlåtande inte denna olikhet i uppfattningen mellan reservanterna och statsutskottets majoritet, utan det är snarare det uttalande som utskottet gör beträffande Töreforsbolaget i anledning av ett par motioner ifrån höger- och folkpartihåll. Härom sägs det i utskottsutlåtandet följande: »I de nämnda motionerna har emellertid föreslagits en undersökning av möjligheterna till en produktionssamordning mel-

Ang. den framtida verksamheten vid Törefors aktiebolag med flera statliga företag

lan bolaget och andra företag inom branschen. Utskottet vill i anledning härav uttala att utskottet förutsätter, att därest det för verksamheten i Törefors skulle visa sig ändamålsenligt att samarbete sker med andra i branschen verksamma företag, en prövning av de möjligheter som härutinnan kan erbjudas sker genom Kungl. Maj:ts försorg.»

Bakgrunden till behandlingen av denna fråga är i huvuddrag följande.

Töre kommun har liksom staten haft svåra bekymmer på grund av arbetslöshetsförhållandena inom kommunen. Det fanns, som kammarens ledamöter känner till, längre tillbaka i tiden ett privat bolag, Töreforsbolaget, som inte kunde fortsätta sin verksamhet. Staten tvingades därför överta ansvaret för arbetarna på platsen, och staten driver nu där en liten fabrik för framställning av s. k. isoleringsplattor. Från det enskilda näringslivets sida har vissa sonderingar emellertid gjorts hos regeringen rörande möjligheterna till ett samarbete eller en insats i någon form i Töre. Handelsministern, som är här i kammaren i dag, ställer sig inte i och för sig avvisande till denna tanke, vilket framgår av de informationer jag fått, men han önskar att först få igenom denna proposition i riksdagen. Det privata intresset å sin sida har önskat få uttrönt huruvida riksdagens inställning till tanken på en privat insats i Törefors i lämplig form och efter förhandlingar är positiv.

I den motion som jag nyss återopade har det allmänt förordats att staten borde undersöka förutsättningarna för en enskild verksamhet förlagd till Töre. Glädjande nog har det visat sig såväl i femte avdelningen som i statsutskottet i plenum att en enskild insats, om den kan komma till stånd i Töre, skulle hälsas välkommen. När enighet föreligger i denna huvudfråga har de borgerliga representanterna i utskottet avstått från att fullfölja motionens krav.

Formuleringen i utskottets uttalande innehåller visserligen ett kryphål för

Kungl. Maj:t, men vi förutsätter självfallet att Kungl. Maj:t tar ett initiativ i syfte att pröva möjligheterna att åvägbringa ett samarbete i någon form mellan de privata intressena i denna fråga och Töreforsbolaget. Vi tror att detta skulle vara till gagn för befolkningen i Töre kommun. Självfallet litar vi på att socialdemokraterna för sin del följer upp det initiativ som tagits och positivt bidrar till försöken att få till stånd en privat industriell verksamhet i Töre. Villkoren härför får naturligtvis Töreforsbolaget och de privata intressena förhandla om. Vad vi väntar oss från handelsministerns sida är bara att han tar det härför erforderliga initiativet. Det enda som från vår sida kan sägas i detta läge är att det naturligtvis inte vore bra om resultatet skulle bli ett misslyckande. Det blev i så fall övre Norrland, som redan har stora problem, som i första hand blev lidande härpå.

Herr PERSSON, YNGVE, (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten och reservanterna skiljer sig därutinnan att majoriteten liksom departementschefen anser att avvecklingen av skifferpyrolysverksamheten bör ske vid en tidpunkt då friställd arbetskraft, särskilt sådan som har svårighet att flytta från orten, kan beredas sysselsättning vid av företaget planerade produktioner av olika byggnadsmaterial, under det att reservanterna menar att avvecklingen bör ske omgående utan åtgärder av sysselsättningspolitisk art. Härvid utgår reservanterna ifrån att den genom nedläggning av skifferpyrolysverksamheten friställda arbetskraften kan få annat arbete inom, som man säger, normalt reseavstånd från Kvarntorp. Emellertid tycks reservanterna inte vara helt säkra på att detta skall lyckas, varför man inte utesluter möjligheten av att det kan bli nödvändigt för staten att av sysselsättningskäl tillverka byggnadsmateriel vid Kvarntorp. I så

Ang. den framtida verksamheten vid Törefors aktiebolag med flera statliga företag

fall anser man att det bör ske i regi av ett särskilt bolag, helt skilt från det existerande skifferoljebolaget och, vilket betonas av reservanterna, med särskild styrelse. I konsekvens med denna ståndpunkt yrkar reservanterna avslag på Kungl. Maj:ts hemställan om bemyndigande att besluta om ekonomiskt samgående mellan Kvarntorp, Laxå och Töre.

Reservanternas förslag förefaller vara dåligt genomtänkt, eller i varje fall illa formulerat, men såvitt jag förstår vill man nedlägga all statlig drift i Kvarntorp, alltså inte bara skifferolja-produktionen. Endast om det skulle visa sig att sysselsättningsproblemet inte kan lösas på annan väg skulle man driva byggnadsmaterieltillverkningen där. Detta skulle i praktiken innebära att man, därest sysselsättningsfrågan kan lösas på annat sätt, skulle vara beredd att skrota ned den kalksandstensfabrik som nyligen uppförts för cirka 3,5 miljoner kronor och som startade produktionen för ungefär en månad sedan. Vidare skulle pågående, delvis rätt långt komna utredningar rörande uppförande av en gipsskivefabrik, en mineralullfabrik och en fabrik för tillverkning av olika slags tegel och klinker samt lätttegel och lättgrus avbrytas innan man ännu kunnat bedöma om lönsamma produktioner kan komma i fråga. En sådan politik förefaller mig helt utesluten. Det vore att kasta bort miljonvärden och betydande chanser till sysselsättning för många av de vid pyrolysen kvarvarande cirka 580 arbetarna att få lämpligt arbete på hemorten, vilket inte minst är angeläget för relativt äldre arbetskraft.

Det enda tänkbara alternativet till att staten producerar byggnadsmaterial i Kvarntorp är såvitt jag förstår att de redan startade och under utredning varande produktionsprojekten skulle överlåtas till ett privat företag. Om det är detta reservanterna äsyftar, hade det varit önskvärt att det hade sagts ut och att skälen för ett sådant arrangemang

hade klart redovisats. En nedskrotning av all verksamhet i Kvarntorp är som jag sagt otänkbar, särskilt som det uppenbarligen finns god anledning att se med optimism på lönsamheten när det gäller den sidan av produktionen.

När det gäller avvecklingen av skifferpyrolysen måste det vara en riktig politik att samordna den med utbyggnaden på byggnadsmaterialsidan, så att arbetskraften smidigt kan överflyttas från den ena till den andra arbetsplatsen. Ur bland annat den synpunkten är reservanternas tanke att omgående nedlägga skifferpyrolysen oriktig. Det bör alltså anstå till dess läget klarnat i fråga om företagets byggnadsmaterialproduktion. Den senare tidens relativt goda resultat av skifferpyrolysen tillåter ett betydande andrum.

Av vilken anledning man skulle lägga ned Svenska skifferoljaaktiebolaget och bilda ett nytt för produktion av byggnadsmaterial framgår inte av reservanternas argumentering. Jag kan inte föra någon sakkunnig debatt i denna detaljfråga, men jag tror att vi med förtroende kan överlåta åt departementschefen att bedöma den frågan.

Vad slutligen gäller frågan om ekonomiskt samgående mellan Kvarntorp, Laxå och Törefors förefaller det synnerligen välbetänkt, om propositionen i övrigt vinner riksdagens bifall. Det är ju fråga om en samordning som brukar vara självklar inom det privata näringslivet, och då borde väl också en sådan samordning vara möjlig i statsdriften.

Jag skulle vilja tillägga, med tanke på vad herr Åkerlund anförde, att vi i utskottets yttrande har enats om att säga, att vi ingenting har att erinra mot att departementschefen tar upp överläggningar med privata industrier med hänsyn till produktionen i Töre. Jag vill understryka detta men samtidigt framhålla att utskottsmajoriteten var mycket angelägen om att detta inte skulle innebära en uppfordran till handelsministern om en viss lösning av

Ang. den framtida verksamheten vid Törefors aktiebolag med flera statliga företag

frågan. Vi har ansett att han borde ha händerna fullt fria, vilket han också har enligt det utlåtande som utskottet har avgivit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag behöver inte göra någon längre kommentar till herr Yngve Perssons anförande. När det gäller den åberopade kalksandstensfabriken vill jag erinra om att vi inte har påyrkat att den skulle skrotas ned, som herr Persson säger. Vad vi har sagt är bara att om man anser att staten skall bedriva en sådan verksamhet inom byggnadsmaterialindustrin och om man anser att utredningar härom bör verkställas, finns det inget hinder att man inrättar ett särskilt företag för detta ändamål utanför Kvarntorpsbolaget och för riksdagen presenterar ordentliga planer och utredningar, så att riksdagen får pröva projekten i deras helhet. I annat fall får det hela lätt en karaktär av att man med begagnande av Kvarntorpsbolaget smyger på riksdagen en utveckling, som riksdagen inte får tillfälle att ta ställning till.

När det gäller Töre finner jag det angeläget att framhålla att inte heller vi, när frågan om ett eventuellt samarbete i någon form behandlades, på något sätt ville påtvinga handelsministern någon lösning av ett *visst* slag, såsom herr Persson antydde. Tvärtom sade vi uttryckligen att Kungl. Maj:t självfallet skulle ha full frihet att handla på det sätt som för staten och för Töre var det mest gagneliga, men såsom jag sade i mitt anförande nyss ansåg vi det självfallet angeläget att man gör sitt yttersta för att förhindra ett demonstrativt misslyckande. Vi har ingen anledning ifrågasätta att ett handelsministern i detta fall också kommer att bemöda sig om att ordna denna sak på bästa möjliga sätt.

Herr PERSSON, YNGVE, (s):

Herr talman! Jag noterar med stor tillfredsställelse den deklaration som herr Åkerlund har lämnat. Jag vill emellertid ändå vidhålla att det i reservationen yrkas på omedelbar nedläggning av bolaget, och man säger att byggnadsmaterialproduktionen skall ske endast om sysselsättningsmotiv föreligger. Jag anknöt mitt resonemang, herr Åkerlund, till den situation som skulle kunna tänkas — i varje fall teoretiskt — att man kunde avveckla och överföra arbetskraften till annan sysselsättning, i vilket fall man enligt reservanterna skulle lägga ner den förädlingen. Nu noterar jag att detta inte är avsikten, och det är som sagt tillfredsställande.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Det är endast några ord som jag vill tillägga till den debatt som förts. Låt mig först bara understryka, att jag i likhet med talesmannen för utskottsmajoriteten är mycket tillfredsställd med att kunna konstatera, att det uppnåtts enighet i utskottet om att tillstyrka regeringens förslag att nya ansträngningar och särskilda medel skall anvisas för att verksamheten i Törefors skall kunna fortsätta, kanske delvis med ny inriktning.

Självfallet bör alla alternativ förutsättningslöst prövas, som kan erbjuda sig för att skapa så goda förutsättningar som möjligt för lönsam och stadigvarande drift. Jag har därför, som även reservanternas talesman, herr Åkerlund, nyss i denna talarstol framhöll, ingenting att erinra emot ett samarbete. Jag tycker att självfallet även förutsättningarna för ett samarbete med enskilda intressenter noga bör prövas, men jag vill säga att mina erfarenheter av enskilda företags intressen för Törefors sannernigen inte leder mig att tro att den vägen är den enda möjliga och framkomliga. Hade det funnits intressen tidigare än de som nu har yppats på allra senast

Ang. den framtida verksamheten vid Törefors aktiebolag med flera statliga företag

te tiden, så skulle kanske ett statsin-gripande på sätt som skedde förra gång-
en då frågan om Törefors var föremål
för riksdagens behandling aldrig ha
behövt aktualiseras.

Det är för all del glädjande att en-
skilda intressenter nu låter höra av sig,
även om det är en smula sent. Givetvis
skall saken, som jag nyss nämnde, för-
utsättningslöst prövas, men huruvida
man verkligen i huvudsak skall inrikta
ansträngningarna på att få ett enskilt fö-
retag till Töre, får bli beroende av hur
driften ser ut i jämförelse med det för-
slag som vi i propositionen närmast
haft i åtanke, nämligen att fortsätta i
den statliga verksamhetsformen, och
där måste vi alljämt fästa ett avgörande
avseende vid sysselsättningen.

Jag hoppas att det skall visa sig möj-
ligt att ganska snabbt fatta ett definit-
ivt beslut om vilket som för Töre är det
bästa i detta sammanhang, men jag vill
inte ur vad herr Åkerlund framhöll ut-
läsa att han anser, att man nu skall ge
upp tanken på statlig företagsamhet och
i stället satsa på ett enskilt företag. Det
blir beroende på omständigheterna, och
det får undersökas närmare när riksdag-
en fattat sitt beslut.

Jag begärde emellertid egentligen or-
det för att göra några reflexioner i an-
slutning till den reservation som före-
ligger till utskottets utlåtande och som
rör planerna beträffande avvecklingen
vid Kvarntorp. Herr Yngve Persson har
redan understrukit och motiverat ut-
skottsmajoritetens ståndpunkt. Jag kan
därför begränsa mig till att framhålla
för riksdagen, att vad som begärs i det-
ta sammanhang i propositionen är helt
i enlighet med de riktlinjer för avveck-
lingen som 1961 års riksdag antog, och
där jag skall tillåta mig att återge ett
par uttalanden.

I statsutskottets utlåtande nr 191/
1961 sägs: »Utskottet förutsätter, att i
syfte att i möjligaste mån begränsa stats-
verkets förluster all uppmärksamhet äg-
nas möjligheterna att i en eller annan

form tillvarata och nyttiggöra de de-
lar av bolagets produktiva resurser, för
vilka förutsättningar kunna finnas för
en även på längre sikt bärkraftig pro-
duktion i Kvarntorp.» Där nämns sär-
skilt gasoldistributionen, men sedan
tillägges uttryckligen: »Undersökning-
ar böra därjämte verkställas för att
utröna, huruvida andra industriella ini-
tiativ kunna påräknas, avseende exem-
pelvis cementproduktion. Utskottet an-
ser visserligen att avvecklingen bör ske
så snabbt som möjligt, men takten i
densamma måste bli beroende av re-
sultatet av angivna undersökningar och
förhandlingar samt av största möjliga
hänsyn till de arbetsmarknadsmässiga
konsekvenserna.»

I ett följande stycke sägs uttryckli-
gen: »Riksdagens ställningstagande i
den föreliggande huvudfrågan bör med
hänsyn till det anförda ha karaktären
av ett principbeslut. Det torde få över-
låtas åt Kungl. Maj:t att närmare be-
stämma sättet för att genomföra detta
beslut, varvid de av utskottet nu an-
givna synpunkterna böra beaktas. Ut-
skottet förutsätter därvid, att mera be-
tydelsefulla åtgärder, som beslutas i det-
ta ärende, efter hand anmälas för riksdag-
en.»

Här finns sålunda inte den begräns-
ning som framförts i reservationen be-
träffande bemyndigande för Kungl.
Maj:t, utan man menar att avgörandet
skall ankomma på dem som i sista hand
har ansvaret för avvecklingsåtgärderna
i Kvarntorp, d. v. s. regeringen. Att det
sedan i efterhand anmäls till riksdagen,
vad som har skett i enlighet med de
uppdragna riktlinjerna för planernas
fullföljande är ju helt naturligt. För att
undvika varje missförstånd på denna
punkt vill jag tillägga, att därest det
skulle erfordras särskilda anslag — så-
ledes en särskild medverkan av riksdag-
en — för att genomföra de planera-
de åtgärderna i Kvarntorp i syfte att
tillvarata de möjligheter — kanske jag
skall yttra mig ännu mera försiktigt och

Ang. den framtida verksamheten vid Törefors aktiebolag med flera statliga företag

säga de chanser — till ny tillverkning som yppar sig och som exemplifierats av bl. a. utskottets talesman, så skulle givetvis en begäran härom ha underställts riksdagen innan planerna fastställdes. Men vad utskottets reservanter vill göra är att begränsa den fullmakt som Kungl. Maj:t en gång fått av riksdagen. Riksdagen kan ändra sitt ståndpunktstagande, men jag tycker ganska bestämt att i så fall bör man redovisa motiven till att man anser en sådan ändring böra komma till stånd.

Man måste komma ihåg att sysselsättningssituationen alltså utgör ett problem som inte är löst i Kvarntorp. Det skulle ju inte vara rimligt att nu i ett penndrag avveckla den verksamhet som finns där, skingra bolagets tillgångar, avskeda personalen och låta ledningen för Kvarntorpsbolaget sluta med sin verksamhet för att sedan, om de förberedande undersökningarna rörande olika möjligheter för ekonomisk tillverkning av byggnadsmaterial skulle ge resultat som ter sig lockande, på nytt starta ett Kvarntorpsbolag. Det tycker jag förefaller ganska orimligt. Jag ser inte heller någonting som talar för att i hast 500 människor, som nu är sysselsatta i Kvarntorp, utan vidare och utan svårighet skulle kunna sugas upp av arbetsmarknaden, även om jag är medveten om att det i nuvarande läge på många håll föreligger en brist på arbetskraft för industrien. Under sådana förhållanden tycker jag att arbetsmarknadsläget, i varje fall i Närke och i bygden, inte motiverar en drastisk förändring i den fullmakt som Kungl. Maj:t en gång fått av riksdagen.

Vad jag tycker är synnerligen betydelsefullt är att utskottsreservanterna därmed inte heller vill bidra till att skapa de bästa förutsättningarna för att Töreforsverksamheten skall kunna bedrivas lönsamt och med goda verkningar för sysselsättningen, eftersom de på ett för mig helt obegripligt sätt motsätter sig ett samgående med verksam-

het inom samma område i Kvarntorp, om det skulle visa sig lämpligt i framtiden. Såvitt jag har kunnat finna, har det inte anförts något som helst motiv för detta i reservationen. Här är det ju ändå fråga om företag sysselsatta med tillverkning av byggnadsmaterial. Det skulle ju inte på något sätt kunna ledas i bevis att Töreforsbolaget, ensamt eller tillsammans med den del av Statens skogsindustrier som i Laxå bedriver verksamhet på detta område, skulle stå sig bättre i konkurrensen, om det utfärdades något slags förbud för Kungl. Maj:t att sammanföra tillverkningen på dessa två håll med den tillverkning som kanske kommer att upptas och som redan delvis pågår i Kvarntorp. Det kan i varje fall inte vara omtanke om Törefors — det är min reflexion — som kunnat föranleda utskottsreservanterna till att föreslå att Kungl. Maj:t inte får ett bemyndigande som i själva verket helt ligger i linje med det beslut som riksdagen fattade år 1961.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Handelsministern har åberopat riksdagens beslut 1961. Jag har inte ifrågasatt att handelsministern skulle ha frångått det beslut som fattades 1961, och det finns inte heller i reservationen någonting om detta. Handelsministern säger med all rätt att det naturligtvis finns möjligheter för riksdagen att nu, fyra år senare, begränsa de fullmakter som riksdagen gav 1961. Det är väl en sak som vi alla är helt överens om att varje riksdag har möjligheter att göra.

I fråga om riksdagens ställning till den utveckling som förutsättes komma att ske säger handelsministern att riksdagen *i efterhand* får kännedom om de åtgärder som vidtas. Det är i och för sig riktigt. Riksdagen brukar bli informerad då det gäller investeringar som kräver pengar eller när det är fråga om att anvisa medel för att täcka uppkom-

Ang. den framtida verksamheten vid Törefors aktiebolag med flera statliga företag

na förluster. För att man skall få anslag krävs självfallet något slags redovisning. Men enligt vår mening borde det nu, när fyra år förflutit, inte vara alldeles orimligt att riksdagen fick redovisning en liten smula *i förskott* för att bättre kunna bedöma vad det är som händer.

Beträffande läget på platsen — arbetslöshet och annat sådant — tycker jag att handelsministern kanske målar onödigt mycket i svart. Situationen i trakten är den att nya privata företag är under uppbyggnad runt omkring, och dessa skapar en efterfrågan på arbetskraft. En möjlighet är naturligtvis att sammanföra Törefors och Kvarntorp, men om det är ett förslag som är så väldigt lyckat att förverkliga, är väl ett problem för vilket man kan ha anledning att sätta många stora frågetecken för i kanten. Törefors är i alla fall en mycket liten fabrik långt uppe i Norrbotten, en fabrik som i själva verket har skötts av ASSI, som inte ligger så många mil därifrån. Ändå har Törefors förorsakat ASSI åtskilliga bekymmer. Man kan verkligen fråga sig hur det skulle bli om Törefors skulle skötas av Kvarntorp.

Jag vill återgå till att säga en sak om Törefors och den enighet som har kunnat nås i utskottet. Jag tycker kanske att handelsministern är väl hård, när han säger, att hans erfarenheter av förhandlingar med enskilda intressenter inte varit särskilt uppmuntrande, eller hur hans ord föll. Det kan också sägas, herr Lange, att våra erfarenheter av den behandling som vi inom oppositionspartierna får röna från socialdemokraterna i utskotten inte heller alltid är så rolig. Vi har emellertid nu avstått från att fullfölja våra önskemål i motionsyrkandet i fråga om Törefors. Det har vi gjort därför att vi när det gäller Törefors i varje fall har haft som förutsättning en klar och god vilja, och vi tror att den finns hos handelsministern.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vill bara understryka att avvecklingen i Kvarntorp har fortskridit programligt. Antalet sysselsatta i Kvarntorp har minskat från ungefär 1 500 till 500. Nya sysselsättningsmöjligheter har skapats, bland annat för något hundratal man, kanske 150 stycken, genom det avtal som har träffats med Salpeterverken i Köping. Därtill har en del människor som tidigare varit sysselsatta vid Kvarntorp kunnat beredas fortsatt verksamhet i samband med gasdistributionens övertagande av en enskild intressent. Nu visar det sig att det här finns ytterligare möjligheter, och man har verkligen all anledning att noggrant pröva utvägen att ge de människor, som är kvar och som inte kommer att kunna beredas fortsatt sysselsättning i pyrolysverksamheten, alternativa utkomstmöjligheter i bygden när verksamheten en gång läggs ner. Finns det då inte varje skäl att snarast försöka tillvarata de möjligheterna? Det kan därför knappast vara rimligt att man nu säger — såsom sker i reservationen — att vi omedelbart måste avveckla driften i Kvarntorp och sedan låta Kungl. Maj:t undersöka vad det finns för möjligheter till annan ekonomisk verksamhet. Sedan skall förslaget gå till riksdagen och underställas riksdagens prövning. Det skulle innebära att möjligheterna att tillvarata de chanser som nu eventuellt kan föreligga skulle bli oerhört mycket färre än om en avveckling och överförande till nya verksamhetsgrenar kunde ske i ett sammanhang och under samma ledning. Det är detta jag har velat framhålla. Jag förstår inte riktigt varför man i detta läge vill förorda att den fullmakt som Kungl. Maj:t har fått — och som hittills har följts så framgångsrikt, skulle jag vilja tillägga — nu skall begränsas.

Jag ber kammarens ärade ledamöter observera att förutsättningarna för att genomföra de planer som här har an-

Ang. den framtida verksamheten vid Törefors aktiebolag med flera statliga företag

tytts inte innebära några nya pengar till Kvarntorpsbolaget. Bolaget äger tvärtom bland sina tillgångar ett ganska betydande belopp, som riksdagen en gång ställde till förfogande för avvecklingsåtgärdernas vidare bedrivande. Det behövs inga pengar nu för att göra vad som här har antytts. Det är därför som jag inte riktigt förstår varför reservanterna yrkar på en omedelbar nedläggning av Kvarntorp. Sedan kan ni tänka efter, vad ni vill göra med de pengar som Kungl. Maj:t och Kvarntorpsbolaget en gång har fått för vidareutveckling efter det att all arbetskraft försvunnit och ledningen är skingrad. Fruktar man kanske att tillfälle skall ges för konkurrens på ett område som kan lända enskilda intressenter till skada? Det är i alla fall inte en synpunkt som jag skulle vilja avsluta mig till såsom ett fullgott skäl för att följa reservanterna i detta hänseende.

Jag vill än en gång understryka att det inte har givits någon motivering för varför det i reservationens kläm uttryckligen skall vägras Kungl. Maj:t fullmakt att besluta om ekonomiskt samgående mellan Kvarntorps skifferoljebolag och Törefors, därest det skulle visa sig värdefullt, kanske i första hand för Törefors men kanske också i viss mån för den framtida verksamheten i Kvarntorp. Där uttryckte sig emellertid herr Åkerlund så försiktigt, att jag förstår att han med visst jämnmod skulle se att kammaren inte biföll det yrkande som reservanterna har och att Kungl. Maj:t således i enlighet med vad som föreslagits i propositionen fullföljde den fortsatta planeringen och — jag upprepar det — om det visade sig lämpligt såg till att tillverkningen i Kvarntorp organiserades på ett sådant sätt att det blev så att säga en fusion mellan vad som sker i Töre och vad som sker i Laxå

Herr talman! Slutligen vill jag bara säga — jag har haft ordet alldeles för

länge — att det är klart att vi har intresse av ett samarbete med enskilda intressenter, om vi kan uppnå samma syfte som vi önskar uppnå i Töre och i Kvarntorp. Men vilken form detta samarbete skall ha får ju ändå bli en senare fråga. På den punkten tycker jag att det skulle vara ganska olyckligt, om riksdagen band Kungl. Maj:t vid att under alla förhållanden den enda samarbetsform som kan övervägas är att man säljer ett statligt företag till enskilda intressenter. Det finns så många andra former för ekonomiskt samarbete mellan olika företag som samtidigt bör övervägas, och jag är ingalunda säker på att den bästa effekten skulle uppnås med en avveckling av den statliga driftformen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkterna 1 och 2 samt därefter särskilt i fråga om punkten 3.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna 1 och 2 hemställt.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen enligt de rörande punkten 3 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Åkerlund begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 82 punkten 3, röstar

Ang. sammanföring av samfällid vägmark med angränsande fastighet

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Åkerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;
Nej — 38.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnads- och markfrågor inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående naturhistoriska riksmuseets ställning och organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

varvid utlåtandet nr 83 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion om en mera tidsenlig utformning av reglerna om gälldränta; samt

nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § växellagen

den 13 maj 1932 (nr 130) m. m. dels ock väckta motioner om viss utsträckning av fatalietider.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om allmän folk- och bostadsräkning år 1965 m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. sammanföring av samfällid vägmark med angränsande fastighet

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 april 1952 (nr 152) om sammanföring av samfällid vägmark med angränsande fastighet m. m., m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 19 mars 1965 dagtecknad proposition, nr 102, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 18 april 1952 (nr 152) om sammanföring av samfällid vägmark med angränsande fastighet m. m.;

2) lag angående säkerhet för ersättning enligt lagen om sammanföring av samfällid vägmark och av järnvägsmark med angränsande fastighet m. m.

I propositionen hade föreslagits att i 1952 års lag om sammanföring av samfällid vägmark med angränsande fastighet m. m. skulle införas bestämmelser, som medgäve, att sammanföringsinstitutet bleve tillämpligt även på järnvägsmark, som blivit onyttig för sitt ändamål till följd av trafiknedläggning eller av annan orsak. I anslut-

Ang. sammanföring av samfällid vägmark med angränsande fastighet

ning härtill hade föreslagits ny lagstiftning om säkerhet för ersättning enligt samma lag.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

dels i första kammaren nr 738 av herr *Skårman* och i andra kammaren nr 867 av herr *Nilsson* i Lönsboda, dels i andra kammaren nr 868 av herr *Persson* i Heden.

I motionerna I: 738 och II: 867, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen, utöver vad i Kungl. Maj:ts proposition nr 102 föreslagits, måtte för sin del antaga i motionerna infört förslag till lag angående ändring i lagen den 18 april 1952 (nr 152) om sammanföring av samfällid vägmark med angränsande fastighet m. m., vilket förslag innebar viss utvidgning av tillämplighetsområdet i den nu gällande sammanföringslagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte antaga de genom förevarande proposition, nr 102, framlagda lagförslagen;

B. att följande motioner, nämligen

- 1) I: 738 och II: 867, samt
- 2) II: 868,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Den utvidgning av 1952 års sammanföringslag, som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition nr 102 och som tillstyrkes i tredje lagutskottets utlåtande nr 25 detta år, är i många avseenden ett märkligt lagförslag. Förslaget är emellertid praktiskt och kommer med visshet att underlätta avvecklingen av mark, som blivit onyttig genom nedläggande av en rad järnvägar. Då det

på detta område är rätt sällsynt att praktiska hänsyn fått övertaget över juridiska hårklyverier, vare det mig fjärran att resa någon invändning mot förslaget. Tärtom har jag genom motionen I: 738 tillsammans med den likalydande motionen II: 867 sökt haka på denna komplettering av sammanföringslagen och genom tillägg av 7 ord göra den ursprungliga 1952 års lag fullödlig, så att man med den även skulle kunna avveckla onyttiga samfälligheter av annan form än långsträckta.

Jag beklagar att tredje lagutskottet inte vågat sig på denna komplettering, som skulle ha betytt mycket både för jordägare och för ett arbetstungt lantmäteri. Jag är emellertid fullt på det klara med att kammaren inte oförberett kan inlåta sig på lagändring och har därför inget yrkande. Jag kan dock inte underlåta att påpeka att med samma skäl som anföres för att avstyrka motionerna — fastighetsbildningskommitténs förslag om ett nytt institut, fastighetsreglering — kunde hela lagförslaget i propositionen ha fått anstå, då sagda institut skall ersätta hela sammanföringslagen. Men när kommer egentligen den nya fastighetsbildningslagen? Det var 1939 som utredningen om den började. Vi har väntat länge nu. Vi hoppas att den skall komma något så när snart, så att man — utan den mycket krångliga omväg som nu får göras med ägoutbyte eller laga skifte — kan få bort en rad fullständigt värdelösa och onyttiga samfälligheter, som finns inte bara som järnvägarna här och där, utan överallt i så gott som varje by i hela vårt avlånga land.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 593, av herr *Sundin m. fl.*, och II: 697, av herr *Hedlund m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande möjligheterna till förbättrat skydd för medborgarnas politiska integritet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 593 och II: 697 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Gustaf Peterson, Nyman, Axel Kristiansson, Rimås, Hyllander, Nilsson* i Agnäs och *Johansson* i Växjö, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 593 och II: 697 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande möjligheterna till förbättrat skydd för medborgarnas politiska integritet.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! I denna motion har frågan om möjligheterna till förbättrat skydd för medborgarnas politiska integritet berörts. Det är alldeles klart, att om ett demokratiskt styrelseskick skall kunna fungera i sin riktiga mening, krävs det skydd för vissa fundamentala fri- och rättigheter. Det skall villigt erkännas och tacksamt noteras att vi har ett skydd i vårt land för de mest fundamentala rättigheterna, såsom yttrandefrihet och tankefrihet.

I denna motion har vi tagit upp två frågor, som berör två speciella avsnitt, vilka enligt vårt förmenande är myc-

ket väsentliga. Den ena gäller rätten för en medborgare att vara politiskt aktiv, att kunna få engagera sig i ett parti och ta de positioner som ges i anledning därav utan risk för repressalier, som i det i motionen angivna fallet, där vederbörande blivit skild från sin arbetsanställning. Det skall villigt erkännas att detta fungerar friktionsfritt i de flesta fall. Det är väl dess bättre inte i så många fall som övergrepp skett, men vi kan inte få reda på i hur stor utsträckning någon har avhånt sig från att engagera sig politiskt med hänsyn till de risker som kan föreligga att bli skild från sitt arbete.

Vi har i denna motion pekat på ett praktiskt fall, där en medborgare blivit skild från sin anställning på grund av att han varit politiskt engagerad. Vi motionärer liksom reservanterna menar, att man aldrig kan lägga ned för mycken möda på att skapa ett tillräckligt skydd mot sådant.

Den andra delen av vår motion berör frågan om rätten att vara politiskt anonym. Det är självfallet så att de flesta människor i vårt land önskar vara politiskt anonyma. Vad vi närmast har vänt oss emot är något som sker i ganska stor utsträckning, nämligen den kollektiva anslutningen av medlemmar i fackförbund till ett visst politiskt parti. Vi anser att det inte är något som rimmar med demokratiens anda. Det är vidare givet att det i dylikt läge inte är möjligt att vara politiskt anonym. Mot detta invänds givetvis att det finns en hävdvunnen reservationsrätt, och det är riktigt. Var och en vet dock att de minoriteter det här gäller ofta är av en sådan läggning, att de inte gärna vill reservera sig. En reservation i ett sådant sammanhang avslöjar självklart i viss mån vederbörandes politiska inställning. Om han vill vara anonym och det är fråga om kollektivanslutning, så är vederbörandes enda möjlighet att vara anonym att tåga stilla och inte utnyttja sin reservationsrätt. Detta kan inte vara förenligt med demokratiens anda.

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

Vi har i vår motion pekat på dessa saker och anser det angeläget att företa en utredning. Däremot framhåller vi, att vi inte på något sätt siktar till en lagstiftning, ty vi vet mycket väl att vederbörande fackföreningar är suveräna. Det är ingen tvekan om den saken. Ur demokratisk synpunkt är dock situationen otillfredsställande, och det är därför vi finner det angeläget att dessa förhållanden blir belysta i en utredning.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till den reservation som är knuten till beredningsutskottets utlåtande.

Herr **PETERSON, ERIC GUSTAF,**
(fp):

Herr talman! Motionärernas anhållan om en utredning rörande möjligheterna till förbättrat integritetsskydd synes mig vara synnerligen befogat. Man illustrerar behovet av en sådan prövning med två exempel, vilka herr Kristiansson har redogjort för. Det första exemplet gällde en arbetstagare som miste sin anställning, därför att han kandiderade vid riksdagsmannavalet hösten 1964, och det andra exemplet gällde kollektivanslutningen. Jag tycker nog att exemplen kunde ha varit flera. Motionärerna framhåller med rätta att demokratin förutsätter vissa grundläggande fri- och rättigheter såsom åsikts- och tankefrihet, yttrande- och tryckfrihet.

Det kanske är alltför lätt för oss svenskar att betrakta demokrati som något helt naturligt för vårt land. Vi borde kanske oftare påminna oss att inte alla stater i världen har ett demokratiskt system. Någon garanti för oss att få behålla denna frihet har vi inte heller. Samhällslivet blir mer och mer kollektiviserat och komplicerat, och den enskilda människans frihet kommer ibland i kläm. Det krävs, tror jag, en ständig uppmärksamhet och

vaksamhet för att den enskilda människan skall få behålla sin frihet och sin integritet. Jag ser den föreslagna utredningen som ett led i den kampen.

Motionärerna framhåller att ett bättre skydd för den politiska integriteten bör eftersträvas genom andra åtgärder än lagstiftning. Jag anser att detta är riktigt. På andra områden i samhällslivet har det visat sig att lagstiftning inte alltid anses som någon garanti för den personliga friheten. Tag t. ex. vapenvägrarnas situation, som i våra dagar är aktuell! Inte alla människor är belåtna med den situationen. För någon vecka sedan diskuterade vi här i kammaren jordfästningslagen, och det framgick av debatten att en pastor med stöd av lagen kunde förhindra anhöriga att fullfölja den avlidnes och sina egna önskemål beträffande jordfästningen.

Det finns mera exempel, som jag inte skall trötta kammaren med. Motionärerna bygger på två exempel. Det primära i denna diskussion tycker jag inte är anställningstryggheten eller kollektivanslutningen — den diskussionen föres med säkerhet och med bättre resultat utanför detta hus. Givetvis kan det sägas att en diskussion i riksdagen i denna fråga stimulerar den allmänna debatten och att en sådan diskussion har stort värde, men vad vi här har anledning att diskutera är motionens krav på utredning. En diskussion om exempelvis kollektivanslutningen skulle väl inte kunna bidra till att någon enda av oss här skulle ändra den ståndpunkt vi har intagit. Jag tror att den diskussion som nu pågår kommer att vara fruktbarande och kommer att leda till ett gott resultat. Den utredning, som är föreslagen, bör syfta till att klargöra problemets kärnpunkter, lägga grunden för en opinionsbildning och därigenom ge grundval för en god lösning. En sådan utredning finner jag synnerligen angelägen.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till reservationen.

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! De två inlägg som nyss har gjorts tyder på att reservanterna och de som står bakom motionen inte önskar någon mer ingående och uppriivande debatt i denna fråga — vilket jag noterar med tillfredsställelse.

Motionen berör, som alla har uppfattat, två olika avsnitt, dels anställningsskyddet vid politiska engagemang, dels fackföreningars kollektivanslutning till politiskt parti. Motionärerna vill i båda dessa frågor ha en utredning. Beredningsutskottets socialdemokrater har avstyrkt och oppositionens borgerliga partier tillstyrkt förslaget om utredning.

Den argumentering som anföres till förmån för utredningskravet gör inte något särskilt övertygande intryck. Vi fick nyss höra en demonstration av ganska allmänna talesätt, där även sådana i detta sammanhang helt främmande företeelser som vapenvägran och jordfästningslagen drogs in — som om dessa skulle ha någon som helst relevans eller beviskraft i dessa frågor.

Vad gäller det första avsnittet har endast ett exempel påpekats, och jag instämmer med herr Eric Gustaf Peterson i att det är en ganska liten grund att bygga ett sådant vittgående utredningskrav på. Det är ett fall som diskuterats i tidningarna under förra årets valrörelse. Det påstods att en person hade avskedats i samband med engagemang som riksdagskandidat, och detta skulle då visa behovet av åtgärder för att stärka anställningsskyddet. Jag känner väl till detta enskilda fall, ty det gäller en person i den stad där jag bor. Jag har under en mycket lång tid kunnat följa denna fråga på nära håll och kunnat ta del av dokumenten i frågan.

Jag skall av många skäl inte gå närmare in på detaljerna i det aktuella fallet — det tycker jag skulle vara olämpligt. Jag vill säga — och gör anspråk på att bli trodd — att det är ytterst tveksamt om man bör ta detta fall som utgångspunkt för ett utredningskrav av den karaktär reservanterna ställer. Jag

har i utskottet mera ingående utvecklat denna fråga men skall inte göra det här. Det är inte alls klarlagt att det finns ett samband mellan vederbörandes engagemang som riksdagskandidat för centern och det faktum att han lämnade tjänsten som resande på Norrland.

Jag vill därmed lämna det aktuella fallet. Principfrågan förtjänar emellertid vår uppmärksamhet, nämligen om det är så att anställningsskyddet är bristfälligt vid politiskt arbete och uppdrag i offentlig verksamhet. Om vi får döma av arbetsmarknadsorganisationernas remissyttranden anses något sådant behov inte föreligga. Både LO, TCO och SACO har avstyrkt utredningskravet och hävdar att nuvarande läge på det hela taget är tillfredsställande. Senast förra året slöt Landsorganisationen och Arbetsgivareföreningen ett avtal som förstärkte anställningsskyddet och begränsade arbetsgivarnas fria uppsägningsrätt. LO framhåller i sitt remissyttrande att man därmed skapat ett bättre skydd mot uppsägningar av just det slag motionärerna efterlyst.

TCO säger att erfarenheterna i tjänstemannaorganisationerna inte visat några mer betydande olägenheter. Om och när tvister uppstår kan de tas upp vid lokala eller centrala förhandlingar. Fallet kan hänskjutas till arbetsdomstolen eller föras till allmän domstol.

På samma linje går SACO, som liksom TCO anser att dessa frågor liksom hittills bör kunna lösas i samförstånd och avtalsvägen. Även Arbetsgivareföreningen avstyrker utredningskravet.

Riksdagen har all anledning att understryka att politiska engagemang och offentlig verksamhet inte får leda till avsked eller minska anställningstryggheten. Detta måste vara en självklar utgångspunkt.

Efter vad som betygats från samtliga arbetsmarknadsparter i remissyttrandena finner utskottsmajoriteten att det inte finns anledning för riksdagen att ta ett initiativ. Dessa frågor bör kunna överlämnas till parterna själva på ar-

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

betsmarknaden att självständigt handlägga och besluta om. Även en hemställan från riksdagens sida om en statlig utredning skulle uppfattas som och de facto utgöra en form av statlig inblandning. Någon anledning därtill finns inte.

Jag måste med största förvåning notera att reservanterna trots dessa fakta och upplysningar och trots arbetsmarknadsparternas utlåtanden fortsätter att driva kravet på en utredning. Jag anser detta vara helt omotiverat och anser att riksdagen bör avslå detta utredningskrav. Kravets styrka har icke ökat genom de inlägg som nyss gjorts av herr Kristiansson och herr Peterson. Herr Peterson anser t. o. m. att det är en debatt som bör föras utanför riksdagshusets väggar. Det är ytterst inkonsekvent att efter ett sådant yttrande yrka bifall till utredningskravet.

Den andra frågan gäller en gammal bekant i vårt politiska liv, nämligen den kollektivanslutning till ett politiskt parti som praktiseras av vissa fackföreningar. Det är en fråga som är lika gammal som svensk arbetarrörelse och som uppkom vid sekelskiftet. Debatten har pågått sporadiskt men särskilt under valåren upptagits och flammats upp någon tid och dött bort för att komma upp igen. Argumenten är i stort sett desamma och har varit det under alla decennier, motargumenten likaså. Ingen kan begära att något nytt skall framföras i denna diskussion.

Kollektivanslutningen har vuxit fram ur det från början mycket fasta organisatoriska sambandet mellan politisk och facklig arbetarrörelse, naturligt därför att det var fackföreningsrörelsen som bildade det socialdemokratiska partiet. Från början hade man också under ett par års tid obligatorisk anslutning till socialdemokratien. Denna bestämmelse togs bort relativt snabbt. Kvar blev möjligheten för den lokala fackföreningen att ansluta sig kollektivt och förmedla medlemskap för sina medlemmar till den lokala organisatio-

nen av socialdemokratiska partiet. Det har aldrig varit en angelägenhet för Landsorganisationen eller fackförbunden utan ett uttryck för den lokala demokratin i fackföreningsrörelsen.

Det har också framgått att mindre än en tredjedel av LO-anslutna fackföreningar begagnat denna möjlighet till anslutning. Landsorganisationen nämner siffran 28 procent för år 1950, och läget i dag är ungefär detsamma. Det är alltså endast en mindre del av LO:s medlemskår som berörs. Många stora fackföreningar avstår ifrån och anser sig inte ha anledning att kollektivansluta sig helt enkelt därför att det skulle bli ekonomiskt betungande om de har en stor medlemskår. Praxis växlar ganska väsentligt i olika fackföreningar, vilket ligger i sakens natur eftersom frågan handlägges på lokal basis.

De väsentliga skälen för kollektivanslutning är två. För det första är kollektivanslutningen ett uttryck för den ideologiska och politiska gemenskap som råder mellan facklig och politisk arbetarrörelse, vilket är ett bekant faktum i vårt lands politiska liv. För det andra kan kollektivanslutningen ses som ett praktiskt och godtagbart sätt att genom fackförening förmedla medlemskap i det parti som alltid varit arbetarnas främsta politiska språkrör. Det är i huvudsak de två motivkategorierna. Jag erinrar om att även på andra håll i världens arbetarrörelse används kollektivanslutning i skilda former.

Det har rätt delade meningar och gör det fortfarande även inom arbetarrörelsen själv om kollektivanslutningen. Det har åter bestyrkts under de senaste veckorna, då vi har haft en mycket livlig debatt i dessa frågor. Meningarna bryter sig som alltid i en fri opinionsbildning och fri debatt.

Jag kan gott säga för min del att jag tycker att systemet har sina svagheter. Jag har också nyligen utförligt skrivit om det i en tidning. Om systemet inte funnits under mycket lång tid skulle

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

det sannolikt inte ha införts i dag: Det är mitt antagande, men här gäller det vad Sveriges riksdag anser.

Jag konstaterar att denna anslutningsform fungerar som ett styrkebälte för arbetarrörelsen, både fackligt och politiskt. Det bidrar att ge socialdemokratien en ekonomiskt starkare ryggrad och är samtidigt ett ständigt förnyat uttryck för frändskap och politisk gemenskap.

Jag säger *ständigt förnyad*, det är anledning att understryka det ordet, ty i allmänhet omprövas fackföreningens kollektivanslutning vart eller varannat år. Det blir alltså möjlighet för medlemmarna att med jämna mellanrum återkomma och pröva möjligheten att upphäva en gjord anslutning eller pröva beslutets resonans hos medlemmarna.

Kollektivanslutningsformen står utan tvekan i god överensstämmelse med de lokala fackföreningarnas självbestämmanderätt och de fackliga stadgarna.

Motionärerna liksom reservanterna hävdar emellertid att den enskildes integritet kränkes. Bevisningen för detta vittgående påstående tycker jag är svag. Den består främst i en hänvisning till att reservationsrätten röjer en reservants politiska hemvist, åtminstone »i viss mån», säger herr Kristiansson nu och krymper därmed ännu mera argumentet. Detta är en felbedömning. Man kan reservera sig av allehanda skäl, politiska, ekonomiska, principiella o. s. v., men i regel behöver man inte röja motivet. Man behöver inte ange skälet till att man inte vill vara med, och man behöver i allmänhet inte heller riskera att bli efterfrågad och utfrågad om motivet.

Talet om tvångsanslutning, vilket är ett populärt slagord i debatten, kan lämpligen ses mot det faktum jag nysserinrade om, att mindre än en tredjedel av de LO-anslutna berörs av anslutningsformen. Jag erinrar om att nyligen i en radio- eller TV-debatt det bekräftades ifrån statsvetenskapligt håll,

att kollektivanslutningen är väl förenlig med demokratiska principer.

Beredningsutskottet har inte mera detaljerat gått in i dessa delfrågor som jag här funnit anledning att göra. Det beror på att utskottet principiellt ansett att dessa frågor ligger utanför statsmakternas domvärjo. Detta är en huvudprincip som jag vill starkt understryka. Det är ingen anledning för staten vare sig att utreda eller fundera på lagstiftning i denna fråga.

Reservanterna säger visserligen att de inte siktar till lagstiftning. De vill bara utreda och se vad resultatet kan bli. Men detta är en ytterst svag och bräcklig motivering för att begära offentlig utredning. Vad är det man tror sig i en statlig utredning få fram, som inte är väl känt i denna fråga? Kollektivanslutningen är både till form och innehåll, liksom till omfattning och ur andra aspekter mycket väl känd i vårt land. Dess omfattning publiceras årligen i berättelser som envar intresserad kan ta del av. Det finns ingenting som försiggår i skymundan eller som mörklägges.

Det politiska tyckande som kan florerera i anledning av denna fråga har under decennier grasserat oavsett om man haft en utredning eller inte som furnerat material. Det behövs inga statliga utredningar för att få fram sakmaterialet. Det politiska tyckandet kan pågå och var och en kan ta ställning ändå ur politiska och andra synpunkter.

Utskottsmajoriteten anser alltså att detta icke är en fråga för staten att blanda sig i. Jag noterar att samma mening hävdas av de s. k. tunga löntagarorganisationerna. SACO skriver mycket deciderat, att denna fråga måste anses vara en angelägenhet för berörda fackliga organisationer. Jag vill gärna kursivera ordet fackliga. SACO avstyrker utredningen. TCO påpekar, att frågan för dess vidkommande saknar aktualitet och förordar icke någon utredning. LO avstyrker förslaget i ett

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

utförligt yttrande, som var aktuellt redan 1950. Då gjordes en liknande framstöt från borgerligt håll till riksdagen med sikte på att man genom ett lagförbud skulle stoppa kollektivanslutningen. Riksdagen avtog den propån. I dag är oppositionen försiktigare, men jag hyser ingen tvekan om att viljeinriktningen är densamma. LO hävdar bestämt att de som förordar åtgärder i syfte att förhindra fackföreningar och andra yrkesorganisationer att förmedla medlemskap till socialdemokratiska partiet, inte kan göra anspråk på att företräda någon utbredd mening inom den fackliga rörelsen eller bland arbetarbefolkningen. LO anser heller inte att bevis lagts fram för att det skulle vara påkallat att på det sätt som föreslagits ingripa i det fria föreningsväsendet.

Oppositionens uppträdande mot kollektivanslutningen draperas i dag, liksom i allmänhet, i föregiven omsorg om demokratien och de enskilda fackföreningsmedlemmarna. Om man går till realiteterna, ärade riksdagsledamöter, torde drivkraften bakom oppositionens kampanj mot kollektivanslutning ha en helt annan, mer bastant och politiskt handfast bakgrund. Oppositionen ser kollektivanslutningen som ett styrkebälte för svensk arbetarrörelse, för den fackliga rörelsen och för socialdemokratien. Stötarna sätts in för att spränga detta styrkebälte, i hopp om att socialdemokratien skall ekonomiskt och politiskt försvagas därav. Det skulle vara mera rejält om dessa politiska motiv redovisades och inte inhöljdes i ett lätt genomskådat tal om höga principer och individuell integritet. Efter mer än 60 års debatt i denna fråga torde vi väl på ömse sidor känna till var vi har varandra.

Jag anser att de synpunkter som förebragts i motionen och av reservanterna icke är underlag för ett utredningskrav från riksdagens sida, och jag hemställer om bifall till utskottets förslag, herr talman!

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Herr Möller tyckte att reservanternas argumentering var påfallande svag. Han sade också, att argumenten var samma gamla och inte mycket att fästa sig vid. Jag måste i detta sammanhang säga, att så länge också kollektivanslutningen är samma gamla, kan näppeligen argumenten bli andra än desamma som kommer igen. Jag tycker de är bärande alltså.

Jag måste för min del säga att jag tyckte, att herr Möller trots sitt långa anförande inte heller kom fram med några påfallande starka argument för kollektivanslutning. Jag kunde inte finna någonting annat än att det var ett styrkebälte för socialdemokratien, och den saken är det ju ingen som betvivlar. Men nu gäller det inte skyddet för socialdemokratien, utan närmast skyddet för demokratien till sina yttersta konsekvenser. Det är rätt förvånande att inte socialdemokraterna och herr Möller vill instämma i det.

Jag är fullt klar över, att herr Möllers resonemang kort och gott är ett majoritetsresonemang. Man har i dessa församlingar helt enkelt beslutat, att så och så skall det vara. Ifrån LO:s sida avstyrker man också dessa motioner med en majoritet emot minoriteten.

Vi är inte alls förvånade över vad som från LO anförts under remissbehandlingen, men vad vi är ute efter är faktiskt ett skydd för minoriteterna också inom fackföreningarna. Det finns många människor som inte är tillfreds med nuvarande ordning. De kan heller inte rimligen vara tillfreds med att man bara säger, att de ju har reservationsrätt.

Herr Möller sade vidare, om jag minns orden rätt — jag glömde att ta upp det argumentet i mitt första anförande — att det faktum att man inom fackföreningarna omprövar beslutet med korta mellanrum ger en förnyelse åt socialdemokratien. Jag måste säga att denna omprövning ju inte är något

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

bekymmer för någon annan än den som skall reservera sig. För dem som vill bli kollektivanslutna är det likgiltigt hur ofta man omprövar beslutet. Såvitt jag är rätt underrättad ligger det till på det sättet, att om en person en gång reserverat sig, så håller hans reservation inte så länge han är medlem av fackföreningen, utan varje gång som fackföreningen förnyar sitt beslut måste han gå upp och återigen göra sin reservation.

Sedan är det riktigt att man inte behöver ange skäl. Därför, anser herr Möller, avslöjar man heller inget politiskt ställningstagande. Men man avslöjar i varje fall att man inte vill tillhöra socialdemokratien, även om man inte röjer var man önskar höra hemma. Det var närmast det jag ville komma fram till.

Herr Möller anser att det är tillfredsställande som det är. Jag måste då än en gång understryka, att det inte är tillfredsställande för minoriteterna, och det är närmast för dem som vi vill tala i detta sammanhang.

Jag vill till slut säga att det inte bara är av en händelse som oppositionen tagit upp denna fråga. Det är ett tidens tecken, som man måste vara glad över. Vi har under den senaste tiden inte minst i den socialdemokratiska pressen kunnat läsa att man inte är tillfreds med nuvarande ordning. Jag tolkar detta som ett tidens tecken på att vi kanske inom överskådlig tid får en situation, där vi inte längre har detta mycket osympatiska drag i svenskt politiskt liv.

Herr PETERSON, ERIC GUSTAF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Möller tyckte inte om mina exempel. Jag anförde dem bara för att visa att lagstiftning inte alltid är den enda framkomliga vägen. Jag anser fortfarande att ett klarläggande av denna fråga genom en utredning borde vara av värde för riksdagen.

Beträffande den debatt som förs utanför riksdagens väggar sade jag, att den kan stimuleras genom debatten i detta hus.

Herr Möller påstod vidare, att det också finns andra motiv som ligger bakom denna framstöt. Ja, herr Möller, jag har själv sedan år 1924 varit ansluten till Svenska kommunalarbetsareförbundet och är det fortfarande. Vissa perioder har jag varit ordförande i en lokalavdelning. Jag hyser därför stor respekt och aktning för fackföreningsrörelsen. Jag vill på intet sätt medverka till att fackföreningsrörelsen skulle skadas.

Jag anser i alla fall, att en utredning bör komma till stånd. Den kan enligt min uppfattning inte vara fackföreningsrörelsen till någon som helst skada.

Herr MÖLLER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kristiansson utvecklade ett resonemang som vittnar om att han varit i distraktion under mitt anförande och suttit och tänkt på något annat.

Kanske han rent av satt och tänkte på anställningsskyddet, en fråga som han numera totalt släppt. Den frågan har bara använts som en liten krumelur att hänga upp motionen på. I övrigt har herr Kristiansson, som ju tillhör den krets som motionerat, inte visat något som helst intresse för den delen av frågan. Han har i stället nu helt koncentrerat sig på den politiska sidan av frågan, nämligen kollektivanslutningen.

Det har sagts att inte heller den socialdemokratiska pressen är tillfreds med nuvarande ordning. Det understryker bara vad jag anförde, nämligen att det sedan länge finns delade meningar inom arbetarrörelsen, vilket är ganska självklart i en fri debatt och vid fri opinionsbildning.

Herr Kristiansson försökte göra sig till tolk för minoriteterna inom fackföreningsrörelsen, vilket jag tycker är onödigt. Inte bara minoriteterna i be-

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

märkelsen grupper, utan även de individer som det handlar om, de enskilda fackföreningsmedlemmarna, har nämligen möjlighet att gång efter gång göra sina åsikter gällande. Det är icke, såsom herr Kristiansson tolkade mitt anförande, socialdemokratien som skall förnyas vart eller vartannat år. Förnyelsen utgörs av det beslut, som den lokala fackföreningen fattar varje eller vartannat år om att pröva frågan om kollektivanslutning. Varje medlem i fackföreningen har då möjlighet att öva inflytande på beslutet. Det är däri förnyelsen ligger. Ett beslut om kollektivanslutning är således inte ett beslut som är fattat en gång för alla utan omprövas under fortgående debatt.

Till herr Peterson vill jag säga, att jag talade inte om några okända andra motiv som skulle spela roll för oppositionens ställningstagande. Jag talade rätt och slätt öppet om politiska motiv. Självfallet har jag en uppfattning om vad som är drivkraften bakom oppositionens framstöt mot kollektivanslutningen. Det är politiska motiv. Men det är för mig alls inga dåliga motiv, utan helt legala motiv i det politiska arbetet. Men det är lika legalt att vi bekämpar dem som är ute i sådana ärenden.

Herr **PETTERSSON, ARNE**, (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att fortsätta där herr Möller slutade sitt första anförande, d. v. s. det som nyss återigen nämndes om vad som är motiven bakom de ständigt återkommande diskussionerna om kollektivanslutningen. Jag kan kanske försöka säga det ännu klarare än vad herr Möller gjorde.

Det är inte enbart aktioner, som riktar sig emot det socialdemokratiska partiet, utan det är aktioner som indirekt också riktar sig emot den styrka, som arbetarrörelsen gemensamt har genom det intima samarbetet mellan socialdemokratien och fackföreningsrörelsen, och det är helt naturligt. Är man

medveten om denna dubbla styrka, om den växelverkan som finns mellan facklig och politisk aktivitet, är det fullkomligt legalt att också försöka bryta sönder det samarbetet och på det sättet minska den styrka som nu kan utvecklas.

Det har emellertid alltid förvånat mig, att när kollektivanslutningsdebatterna dyker upp dras de i regel igång av människor som inte alls, eller mycket litet, har haft med den fackliga verksamheten att göra. Detta är ett väldigt problem för en rad människor som står utanför fackföreningsrörelsen. Problemet är däremot inte alls så stort för fackföreningsrörelsens medlemmar.

Det finns en ännu intressantare iakttagelse, som jag som gammal partiman kan notera. Praktiskt taget efter varje sådant här stormanlopp emot kollektivanslutningen har det vuxit fram ett mottryck i fackföreningsrörelsen, som i sin tur har lett fram till en ökning av kollektivanslutningen. Jag är alldeles övertygad om att de av våra vänner, som nu har motionerat i denna fråga och därmed aktualiserat frågan på nytt, kommer att tillföra det socialdemokratiska partiet ett så stort antal medlemmar.

Det är ett par reflexioner till, som jag skulle vilja göra.

Man vill så gärna glömma bort fackföreningarnas motiv för anslutningen till partiet och samarbetet med socialdemokratien. Det är genant att behöva säga det, men vi har faktiskt tvingats att gripa till lagstiftningar på arbetsmarknaden på en rad punkter, där det borde vara självklart att någon lag inte skulle behöva finnas. Är det inte en självklarhet, att om en människa råkar ut för en olycka på en arbetsplats är det den, som har anställt honom, som är ansvarig för att han kan försörja sig efter den olyckshändelse som inträffat i arbetet? Trots denna självklarhet har det endast stegvis gått att skapa en ordentlig trygghet när det gäller arbetarskydd och olycksfallsersättning-

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

ar. Vi är nu åter i ett läge där man har misslyckats att via fackliga avtal komplettera sjuk- och olycksfallsförsäkringarna så att de blir tillfredsställande. Då man inte har klarat problemet den fackliga avtalsvägen, tvingas fackföreningsrörelsen med sin aktivitet inom socialdemokratien att skapa en opinion så att man bygger upp för en lagstiftning, som kompletterar det som man misslyckats med förhandlingsvägen. Jag kunde fortsätta med att ange många sådana exempel.

Det är den fackliga rörelsens medvetenhet om att ifall den skall trygga sina medlemmars intressen, så måste det också utvecklas en politisk aktivitet, och den har naturligt nog kommit att utvecklas inom socialdemokratien.

Herr Peterson sade, att man var ute för att »skydda och vidga demokratin.» Jag skulle vilja sluta med ett par funderingar därom.

Vad vi har lärt oss i de länder, där demokratin har satts ur spel eller inte förverkligats, det är konsekvent att man har krossat eller med alla medel försökt motarbeta framväxten av en fri och stark fackföreningsrörelse. I Spanien och i Tyskland krossades den fackliga rörelsen. Det var en av förutsättningarna för att diktaturen skulle kunna klara sig. I Ryssland och i andra diktaturstater är situationen den, att man har satt någonting i stället för en facklig rörelse.

Men förekomsten av en fri och obunden fackföreningsrörelse är ett av de viktigaste moment som finns i en demokrati. Därför tror jag att varje antydning om att man genom lagstiftning skall beröva den fackliga rörelsen en del av sin rörelsefrihet vore djupt olycklig. Även om man bara syftar till en utredning för att skapa opinion, som det så vackert heter, så finns det ändå skäl till att säga, att erfarenheterna av det fria spelet mellan arbetsmarknadsparterna i vårt land, erfarenheterna av ansvar, förståelse och långtgående samarbete, borde varna oss för att vara

klåfingriga. Det enda råd som jag skulle vilja ge i all ödmjukhet är: Var inte så klåfingriga, utan låt den fackliga rörelsen bevisa att den kan sköta den sak som det här är fråga om. Den har fram till nu visat att den kan göra det på ett utomordentligt sätt.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Jag skall inte fördjupa mig i denna debatt som redan har pågått rätt länge. Jag vill bara peka på att under utskottsutlåtandet liksom i reservationen saknas högerledamöterna i första kammaren. Det beror på ett olycksfall i arbetet som hänt oss, men det hindrar inte att vi sluter upp omkring den reservation som lämnades vid utskottets utlåtande. Det är för den enskilde medborgaren utan tvivel frågor som är av mycket stor principiell betydelse, och det finns anledning att ägna dessa uppmärksamhet.

Jag ber med detta, herr talman, bara att få yrka bifall till reservationen.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! De politiska fri- och rättigheterna är av så oerhört stor betydelse och har kostat så mycken kamp att nå fram till, att man borde tänka på att rätta till vad som eventuellt kan vara fel.

Vi har våra allmänna val så noggrant ordnade att den politiska anonymiteten skall beaktas. Väljarna skall inte på något sätt påverkas. Vi känner till de mycket restriktiva bestämmelser, som finns i en vallokal och som säger att det inte får utövas någon som helst påverkan. Detta är också i internationella sammanhang mycket beaktat. I den deklaration om de mänskliga rättigheterna, som avgavs 1948 och för vilken Sverige röstade, finns detta också behandlat. I den konvention som vi nu håller på att utarbeta och som strax är färdig finns frågan också utförligt behandlad.

Jag kan inte avgöra huruvida t. ex.

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

kollektivanslutningen skulle kunna vara förenlig med denna konvention, men det kan i varje fall vara anledning att studera problemet huruvida den verkligen kunde vara det. Där är därför jag tycker att det är av så oerhört stor betydelse att vi försöker undanröja varje sak, som kan kasta någon skugga över möjligheten för oss att utöva våra fullständiga politiska fri- och rättigheter.

Herr Möller nämnde, att det är bara ett enda exempel som föranlett denna motion i dess första punkt. Jag skulle inte vilja säga så, utan i stället att det är det enda exempel som kommit att få större politisk publicitet. Hur många sådana fall som egentligen har förekommit vet vi inte. Det har vid åtskilliga tillfällen inträffat, att någon människa litet oväntat har ställt upp som kandidat inför ett val, och det har uppstått en ganska allmän debatt. Kort tid innan valet kan han av någon oförklarlig anledning ha dragit sig undan. Vad som har förekommit vet vi inte, men det har förefallit egendomligt vid många tillfällen. Man kan inte värja sig för tanken att det har kunnat föreligga en påverkan, som vi icke önskat skulle förekomma i ett demokratiskt samhälle.

Herr Möller säger att denna första fråga inte berörs så mycket. Nej, men det kan bero på att vi här är fullständigt eniga i fråga om principen. Varken herr Möller eller utskottet anser att det skall få förekomma någon som helst påverkan. Man menar närmast att det inte hänt något särskilt, och därför har man inte ansett sig behöva ta itu med problemet. Annars är jag säker på att alla instämmer i, att visst skall människor ha fullständig frihet att ställa upp som kandidater till vilket parti som helst utan att riskera repressalier senare. Därför har det inte blivit så mycket diskussion på den punkten.

Herr Möller vill förringa vårt intresse i det fallet. Det berör emellertid centerpartiet i synnerhet, eftersom det var just en kandidat för centerpartiet som föranledde det fall som blev så

mycket omskrivet i pressen. Man måste väl förstå att vi har intresse för frågan och att ingenting sådant upprepas.

Så har vi den kollektiva anslutningen. Vi har fått fram systemet med en man och en röst. Vi har nått fram till att det är genom individuella beslut som människor skall ta ställning i politiskt avseende. När herr Möller säger att fackföreningsrörelsen förmedlar ett medlemskap vill jag säga: Skall det nu vara nödvändigt med en förmedling, som sker genom kollektiva beslut, så vill jag inte alla förmena fackföreningsrörelsen att tillhandahålla inträdesblanketter o. d. — det kan man förresten göra inom alla partier. Men ett medlemskap som går ut på kollektivt beslut är inte samma sak.

Vi vet att det finns delade meningar även inom socialdemokratien, och om man här finge framställa ett önskemål, så vore det kanske klokt av socialdemokratien att man där verkligen tog upp frågan och helt förutsättningslöst diskuterade huruvida man kan komma fram till ett något bättre resultat. Stockholms-Tidningens artiklar har visat att det finns riktningar som pekar mot att man skulle kunna gå en annan väg än den nuvarande.

Beträffande det som herr Möller sade om förnyat stärkande av frändskapen mellan fackföreningsrörelsen och socialdemokratien vill jag nog se det så, att det hade varit ett ännu större stärkande av frändskapen om det hade blivit en mycket stor individuell anslutning bland fackföreningsmedlemmarna inom det socialdemokratiska partiet. Det skulle inte försvaga partiets ställning utan visa att det finns en mycket stor majoritet, som individuellt säger att den vill tillhöra just det partiet.

Det har redan påpekats att reservationsrätten finns och att den inte behöver innebära att man avslöjar var man står politiskt. Det kan vara principiella skäl som ligger bakom, det kan vara någon som är klar socialdemokrat men som ändå reserverar sig, därför att

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

han i princip inte gillar denna form för anslutning. Vi lär emellertid få erkänna, att i de flesta fall är det så att de inte talar om vilket parti de tillhör, men säger ifrån att de inte vill tillhöra det socialdemokratiska partiet. Redan detta är en deklaration, som vederbörande kanske inte vill avge.

Herr Möller sade vidare, att efter sin reservation riskerar en medlem inte att bli utfrågad. Jag tror inte att vi här kan fälla någon riktig dom. Det är mycket möjligt att han blir ganska livligt utfrågad — det skulle inte förvåna mig såsom politiker sedan många år om de inom föreningen som är ivrigt intresserade av praktisk politik frågar vederbörande och rent av försöker övertala honom att gå ifrån de enligt deras mening felaktiga uppfattningar han har. Följaktligen kan det inte undgås att det blir en hel del samtal efteråt med anledning av hans reservation. Detta är också ett skäl till att göra ytterligare undersökningar.

Herr Möller säger: Vad är det som inte är känt i fråga om kollektivanslutning? Nej, vi vet vad som sker formellt, men vi vet ingenting om människornas reaktion. Om man skulle göra en undersökning där man ber människor — utan att man talar om deras namn och utan att de riskerar några besvärligheter — att tala om vad de verkligen menar — vad skulle vi då få för resultat? Det vet vi ingenting om!

Att Landsorganisationen här avstyrker finner jag helt naturligt; det skulle vara mycket egendomligt om den inte gjorde det. I vissa internationella sammanhang är det ju så att den som är part i målet inte får delta i beslutet. Man kan fråga sig om LO alls skall behöva tillfrågas, eftersom det ju är LO som har kollektivanslutningen och självfallet anser att den är riktig.

Vad herr Möller sade om att kollektivanslutningen är ett styrkebälte för arbetarrörelsen är i detta sammanhang helt ovidkommande. Det är inte den saken vi diskuterar, utan vi diskuterar

individens politiska fri- och rättigheter.

Jag har många gånger från denna talarstol betygat min stora aktning för fackföreningsrörelsen — det är nödvändigt att den finns, och det kan jag göra om igen. Det är från min sida inte fråga om någon attack mot fackföreningsrörelsen.

Herr Arne Pettersson nämnde, att vi riktar oss emot fackföreningsrörelsen och socialdemokratien. Ja, vi riktar oss väl alltid mot socialdemokratien, eftersom socialdemokraterna är våra politiska motståndare! Ibland kommer vi överens i vissa frågor, men det är ju naturligt att vårt parti försöker bekämpa de andra partierna. Det innebär inte att vi inte respekterar deras åsikter. Det har vi ju bevisat genom det samarbete som vi tidigare haft. Fackföreningsrörelsen anser jag vara en styrka för ett land, och jag hoppas att den kommer att bestå också i fortsättningen.

Beträffande kollektivanslutningen skulle jag ytterligare vilja framhålla, att det ju inte är fråga om någon ekonomisk förening eller något aktiebolag. Jag skulle här vilja göra en liknelse med en annan företeelse, som ibland förekommer. Det händer ju att folk får skrivelser där det sägs, att »om ni inte svarar nej före ett visst datum anser vi att ni har svarat ja på vår förfrågan» — det kan gälla t. ex. köp av en viss vara. Vi vet alla att den som får en sådan skrivelse ingalunda är skyldig att svara nej. Han kan kasta den i papperskorgen. Det medför ingen ekonomisk förpliktelse, om han inte svarar.

Om vi ser på likheten mellan dessa fall skulle det innebära, att vederbörande inte skulle vara skyldig att efterfölja ett kollektivbeslut eftersom han inte individuellt har medverkat till det.

Jag skulle också vilja ta upp en annan sak, som jag tycker att utskottet har behandlat på ett felaktigt sätt. Det har många gånger sagts att vi inte skall lägga oss i arbetsmarknadens uppgörelser. Det är en princip som vi har slagit fast. Men den principen gäller inte

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

skyddslagstiftningarna på olika områden. Vi har diskuterat och beslutat om arbetstidslagstiftning, ty det har vi alltid ansett vara riktigt, men vi har i riksdagen inte beslutat om arbetsmarknadens löner och liknande ting; det är en sak som vi fortfarande avböjer att diskutera.

Här är det emellertid inte tal om någon lönefråga utan om en fråga om politiska fri- och rättigheter, som närmast kan hänföras till en skyddslagstiftning för politiska fri- och rättigheter, i stil med en arbetarskyddslagstiftning på andra områden. Utskottet har på denna punkt tagit fel i sin argumentering. Utskottet smiter undan saken genom att tala om att detta är någonting som bara berör arbetsmarknadens parter. Det gör det inte, det berör alla. På samma sätt som när det gäller annan skyddslagstiftning borde vi här ta itu också med denna fråga.

Man säger att kollektivanslutningen är en angelägenhet inom den fackliga organisationen. Nej, det är det inte. Många människor kanske inte vill tillhöra det socialdemokratiska partiet. Detta är därför inte någon intern angelägenhet inom fackföreningsrörelsen, utan den hör till de politiska fri- och rättigheterna.

Jag kan instämma i vad herr Arne Pettersson sade om demokratiens och fackföreningsrörelsens betydelse i detta fall — det kan här vara anledning att se hur det gick till när diktaturerna började ta makten. I land efter land försökte man krossa också bondesammanslutningarna tillsammans med fackföreningsrörelsen därför att de utgjorde det farligaste hotet mot dessa diktaturer.

Jag vill, herr talman, sluta med att säga att vi inte har tillgripit några hårda åtgärder i detta fall. Vi har bara begärt en utredning som skulle få i uppdrag att se över problemet. Längre har vi inte gått. Vi har ingen anledning att attackera fackföreningsrörelsen eller det socialdemokratiska partiet i andra

fall än då man på det hållet uppträder som motståndare. Att så sker är ju ingenting ovanligt inom politiken. Där emot anser vi att det finns all anledning att se över dessa problem. Vi anser att det så långt det är möjligt bör stå individen fritt att ansluta sig till den organisation han önskar ansluta sig till. Det skall på den punkten alltså inte föreligga något tvång.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr PETTERSSON, ARNE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall närmast fortsätta på de punkter där jag tog upp debatten. Jag skall gå förbi frågan om det förmenta brottet mot demokratien. Den saken har klarats ut många gånger — kollektivanslutningen är helt förenlig med den demokrati som vi accepterar.

Det förvånar mig när herr Bengtson säger att Landsorganisationen egentligen inte ens skulle ha tillfrågats; i konsekvens därmed skulle man inte heller bry sig så mycket om vad LO har sagt när det gäller frågan om fackföreningsrörelsens kollektivanslutning. Men, herr Bengtson, det är ju ändå till LO anslutna fackföreningar det här är fråga om. Det var ju också andemeningen i herr Bengtsons anförande.

Vad som föresvävar motionärer och reservanter är ju att på något sätt komma åt fackföreningsrörelsens rätt att fritt besluta i egna intressefrågor. Det vore väl ändå ganska orimligt att Svenska arbetsgivareföreningen utan något påtalande från herr Bengtsons sida skulle få yttra sig, medan LO, som är berörd part, inte skulle få göra det i en sådan fråga som denna.

Herr Bengtson gjorde vidare vissa jämförelser mellan aktiebolag och ekonomiska föreningar, och det ger mig anledning att gå tillbaka till vad jag talade om förra gången. Vad fackföreningarna eftersträvar är ett reellt, men också redovisat politiskt inflytande. Jag

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

tror att det skulle vara intressant att utreda olika intresseorganisationers, både LO:s och Arbetsgivareföreningens, roll i samband med vissa stora politiska avgöranden under senare år. Det skulle vara utomordentligt intressant att få en belysning av sambandet mellan de stora ekonomiska intresseorganisationerna och exempelvis de borgerliga partiernas agerande i pensionsfrågan. Ingen är väl så naiv att han tror, att det inte skulle finnas ett direkt samband mellan intresseorganisationernas agerande i politiken och de politiska partier, som i en hel del fall stöder intresseorganisationer. Skillnaden är att när stora företag ger anslag till politiska partier, så förutsätter det i och för sig inte en förbindelse ifrån partiet, men man kan anta att det finns ett visst intresse hos partiet att främja den, som främjar dess intressen.

Där sker ingen redovisning. Ingen människa vet mer än vad som då och då sipprar fram om hur mycket pengar det rör sig om och vilka bindningar som finns.

Vad beträffar fackföreningsrörelsens bidrag i det här fallet är det klart redovisat, att avdelning den och den står med i det socialdemokratiska partiet, att den betalar så och så mycket och att så och så många är med. Fackföreningarna har själva icke något som helst inflytande på den politiska verksamheten, utan inflytandet tillkommer medlemmarna i fackföreningarna genom deras aktivitet i den socialdemokratiska arbetarkommunen. Den motsvarigheten finns inte i det sätt på vilket andra partier ekonomiserar sin verksamhet.

Jag tycker alltså att när det finns en öppet redovisad — jag törs säga mycket moraliskt riktigt motiverad — stödform till ett politiskt parti, så kunde den få vara ifred. Ta i stället och titta på de stödformer för vilka redovisningen inte är så öppen, där skumrasket dominerar före öppenheten!

Herr MÖLLER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bengtson upprepade argumenten men han förstärkte dem inte. De blir inte starkare ju mer de upprepas.

När herr Bengtson anför att vi har anledning att slå vakt om de politiska fri- och rättigheterna, kan ingen bekräfta detta mera intensivt än svensk arbetarrörelse, som vunnit dessa rättigheter i hård och lång kamp.

Jag tycker att det är ohemult av herr Bengtson att här göra antydningen om konventionen om de mänskliga rättigheterna — att bara kasta ut ordet och säga att han inte är säker på om kollektivanslutningen är förenlig med denna konvention. Han gjorde inget påstående, men han kastade ut en misstanke med denna antydan. Jag upprepar att det är ett ohemult sätt att diskutera. Jag tror att vi kan slå fast, att kollektivanslutning i den form den praktiseras är väl förenlig med konventionen om de mänskliga rättigheterna. Jag är glad att herr Bengtson inte sträckte sig så långt att han påstod motsatsen.

Jag erkänner visst att det är bättre med individuellt medlemskap — självfallet! Det har väl ingen förnekat! Men jag tycker att man kan erkänna att kollektivanslutning är en godtagbar form för medlemskap och att den praktiseras i god demokrati. Varje enskild medlem har möjlighet att säga ifrån, om han vill vara med eller ej, och — jag upprepar det — de beslut som fattas tas upp till förnyad prövning. Skulle statsmakterna då ingripa för att hindra denna beslutsprocedur? Finns det anledning ens att statsmakterna ingriper i form av en offentlig utredning? Jag answer inte det.

Herr Bengtson tog upp frågor om flera fall av avsked och liknande. Jag tror att det är riktigt att sådant förekommer. Vi måste konstatera att det brister i fråga om politisk generositet i vårt land lika väl som annorstädes. Brist på tolerans i fråga om politiska och andra åsikter är beklagligt, men det

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

är ett faktum. Jag skulle vilja ställa frågan: Hur många socialdemokratiska tjänstemän i vårt land måste gå omkring och dölja sin politiska åskådning? I de stora företagen, storbankerna, försäkringsföretag o. s. v. vill eller vågar de inte röja sin partitillhörighet på grund av risken att utsättas för obehag. Det är fakta och det är obehagligt.

Men utslag av intolerans kommer man *inte* åt med lagstiftning eller med offentliga utredningar. Det är en lång utvecklingsprocess som måste genomgåas innan vi kommer fram till större mognad, större tolerans och större generositet mot oliktankande, det må vara i politiska frågor eller annat som har med åsiktsbildning att göra.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Möller har flera gånger betygat att de argument som framförts inte blir starkare för att de upprepas. Med anledning av det vill jag säga, att herr Möllers bedömning i fråga om argumenten är rent subjektiv, och jag tycker inte att han har stärkt sin egen bevisning med att säga att ingenting är nytt och att ingenting har sagts som inte kommit fram tidigare.

När jag talade om de mänskliga rättigheterna hade jag inte tillgång till handlingarna, men de är ju offentliga så vi får väl se efter vad det står i dem. Det kunde den begärda utredningen också ha gjort.

Herr Möller sade vidare att det finns många som kan ha svårigheter. Det kan vara både tjänstemän och andra. Det är en sak som varken herr Möller eller jag gillar. Vi skulle vilja ha det så att vederbörande, vilken uppfattning han än kan ha, skulle ha fullständig frihet att ställa upp såsom kandidat för vilket parti som helst utan att behöva utsättas för några repressalier. Dit skulle vi önska komma. Det finns anledning att se på dessa saker i en utredning.

Herr Arne Pettersson talade om att

»fackföreningarna beslutar». Ja, men de beslutar ju kollektivt. Individen beslutar alltså inte, utan det är den grupp som finns samlad som beslutar även för andra medlemmar. Det var detta som vi inte ansåg vara riktigt i politsikt avseende.

Sedan berörde herr Arne Pettersson fackföreningarnas politiska inflytande och sådana saker. Det är emellertid inte någonting att här diskutera. Det är klart att en sådan organisation som RLF, som är en facklig organisation, ägnar sig åt jordbrukspolitik, medan nykterhetsrörelsen ägnar sig åt nykterhetspolitik. Fackföreningsrörelsen arbetar givetvis med sina frågor. Jag tycker inte att det är någonting att diskutera, eftersom det är självfallna saker.

Sedan gled herr Arne Pettersson in på helt andra saker i slutet av sitt anförande — varför han slog in på den vägen förstår jag inte — nämligen att diskutera de anslag som ges i olika fall. Vi bryr oss inte om att fackföreningsrörelsen ger anslag till politiska partier — möjligen om de gav anslag till oss själva! Vi tycker dock inte om — det kan vi nog säga — att individen trampas på tårna. Det kan företag göra och det kan fackföreningar göra, men det är helt vid sidan om denna diskussion och hör inte alls till det ämne som vi nu behandlar.

Vår avsikt är inte på något sätt att skapa en skärpt stämning i detta fall. Vi menar faktiskt att vi så långt det är möjligt skall slå vakt om enigheten och inte strida och stå i harnesk mot varandra. Kan vi bara komma fram till någonting som visar, att vi kan ta ytterligare ett steg fram mot större politisk frihet, skulle jag vara belåten.

Herr PETTERSSON, ARNE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag antar att sättet att besluta i en fackförening inte skiljer sig så nämnvärt från hur man beslutar i andra föreningar. Därför förvånar det

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

mig att herr Bengtson har funnit någonting underligt i att beslutet är kollektivt i en fackförening.

Inom fackföreningsrörelsen tillämpas den principen över lag, att viktiga frågor som skall behandlas utannonseras eller anslås på affischer. Dit hör frågan om kollektiv anslutning. De som har intresse för frågan går på fackföreningsmötet, och oavsett vilken fråga det gäller finner sig medlemmarna i övrigt i avdelningens beslut. På den punkten finns det emellertid en olikhet så till vida, att det just vid beslut om kollektiv anslutning finns möjlighet för den enskilde medlemmen att reservera sig. Det rör sig om ett vanligt beslut, som har fattats på stadgeenligt sätt i fackföreningen, och det är den rätten som man vill förmena fackföreningsrörelsen i fortsättningen.

Sedan sade herr Bengtson att jag, när jag talade om olika anslag, talade om någonting som inte hörde hit. Jag sade, herr Bengtson, att fackföreningarna genom kollektivanslutningarna skaffar sig ett direkt politiskt inflytande. De är mycket riktigt ute för att kunna främja sina intressen. Vad jag sade var, att ingen skall få mig att tro att inte också andra intresseorganisationer på olika vägar skaffar sig ett inflytande i politiken. Arbetsgivareföreningen eller RLF t. ex. — alla söker de att skaffa sig ett inflytande i politiken. Det sker emellertid på ett sätt som *inte* redovisas. Det skall *inte* utredas. Men det sätt på vilket en intresseorganisation skaffar sig inflytande, det skall utredas! Litet underligt är det med den saken, herr Bengtson.

Herr PALM (s):

Herr talman! Det är utan tvekan en märklig motion som centerpartiet har levererat, och det är också en ganska märklig debatt som vi i dag är med om så till vida, att det inte finns några som helst proportioner mellan det väsen som har förekommit i pressen och det uppträdande oppositionen visar i den-

na diskussion. Man har tidigare i vissa tidningar gått på med dunder och brak, och när man sedan jämför med de argument som nu redovisas i själva saksdiskussionen, så tenderar det hela till att bli något av en västgötaklimax. Detta gäller speciellt herr Eric Gustaf Petersons inlägg, där han redan i början talade om önskemålet att få en debatt i denna fråga, men sedan var klar över att debatten sköttes ganska bra utanför detta hus' väggar.

Det finns några motiveringar i motionen och i reservanternas skrivning, som jag skulle vilja rikta uppmärksamheten på en smula. Man säger att man vill klarlägga problemets kärnpunkter och med en utredning ge underlag för en debatt. Man säger att detta kan innebära, att en praxis rörande den politiska integritetens hederskodex skulle kunna utvecklas mellan berörda parter. Det skulle man alltså vinna med en statlig utredning av denna fråga.

Jag tycker nog att det vore ganska lättsinnigt att tillsätta en utredning, som skulle ha såsom ambition att skaffa fram diskussionsmaterial men inte ville gå längre. Man får väl bestämma sig för hur man vill ha det. Är nu den politiska integriteten i en sådan utomordentlig fara, som har beskrivits på vissa håll genom underliga TV-reportage och genom vissa tidningsskriverier? Är det nu en så förfärligt allvarlig fråga, så får man väl ändå begära att utredningen skall resultera i något slags lagstiftning. Att tillsätta en utredning som skall leta fram argument för en debatt är att slösa med statens pengar på ett ansvarslöst sätt.

Jag vet inte om man i andra fall tillämpat den principen vid tillsättandet av statliga utredningar. Motionärerna använder uttryck som »den politiska integriteten» och »politikens hederskodex». Det verkar som om det skulle vara herr Bengtson i Jönköping som fört pennen, ty det är mycket vagt formulerat och mycket allmänt hållet. Det tycks vara skrivet av folk som inte upp-

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

levt dessa saker rent praktiskt. Jag har själv under större delen av mitt liv stått på arbetsplatser, där man har haft både kollektivanslutna och icke kollektivanslutna människor, men jag har inte hört talas om att någon varit utsatt för några trakasserier. Det kan vi, som upplevt dessa ting, intyga.

Vill man ha en debatt är det mycket bra, som Eric Gustaf Peterson sade, att den föres ganska friskt på andra håll, bl. a. i den allmänna pressdebatten. Den diskussionen visar att vi sannerligen inte behöver statlig utredning för att få en mångsidig belysning av dessa frågor.

Men, ärade kammarledamöter, det är en annan sak som jag har fastnat för alldeles speciellt i reservanternas skrivning, och det är när man talar om politikens hederskodex. Jag vill bara erinra om att det funnits möjlighet att pröva den i ett annat sammanhang och det är när det har gällt partiernas ekonomi. På 1940-talet var det ju mycket resonemang om hur partierna ordnat sina finanser. Det hela resulterade som vi vet i en statlig utredning, som redovisade sitt betänkande omkring 1950. Utredningen kom till slutsatsen, att man skulle försöka lansera en hederskodex. Utredningen skrev nämligen så här: »Det torde efter vad som framkommit även finnas vissa utsikter att partierna skola komma att för framtiden kontinuerligt lämna allmänheten en viss inblick i formerna för sin redovisning.»

Denna hederskodex som skulle bli resultatet av utredningen har svenska folket suttit och väntat på i 16 år. Det enda parti som har en öppen redovisning av sina pengar är det socialdemokratiska partiet. De andra partierna har inte velat höra talas om att bli hjälpta på traven med att redovisa sina inkomster mera offentligt. Jag har velat ta upp detta i sammanhanget trots att det tidigare har snuddats vid denna fråga både i den debatt om kollektivanslutningen som har förts i dag och även på annat håll.

Här har också erinrats om hur eniga remissvaren är mot den centerpartistiska motionen när det gäller samtliga arbetstagarorganisationer. Men det har inte ordats om var Svenska arbetsgivarreföreningen finns. Svenska arbetsgivarreföreningen sade nej till en statlig insyn i partifinanserna. Vi hade saken uppe i första lagutskottet i fjol. Då förelåg en socialdemokratisk motion, där man ville ha en öppnare redovisning av partipengarna. Även denna gång begärdes remissyttranden, men då sade Svenska arbetsgivarreföreningen nej av olika skäl. Nu säger Arbetsgivarreföreningen ja till en statlig inblandning i socialdemokratiens 70-åriga organisationsprinciper. Vi ser alltså, hur olika man bedömer dessa närbesläktade frågor.

Det är att konstatera, att vi har ett slagsmål beträffande kollektivanslutningen i många fackföreningar, men det har rört sig om en strid mellan socialdemokrater och kommunister. Det är kommunisterna som vi har fört fighten med. De har velat dra ut fackföreningarna ur socialdemokratiska partiet.

Nu konstaterar vi att centern stöttar sin skrivning i första hand på vad Svenska arbetsgivarreföreningen rekommenderat i detta sammanhang, och detta sällskap är rätt avslöjande för hela grupperingen.

Sedan är det en annan sak som vi får tillfälle att resonera om litet längre fram, och det är partifinanserna och staten. Den frågan har ju förts fram i olika sammanhang. Den har förts fram i den största borgerliga tidningen, i folkpartiets huvudorgan Dagens Nyheter, där man den 14 april i år skrev om kollektivanslutningen. Artikelns slutade: »Det är dags att slopa den politiska kollektivanslutningen och samtidigt säkra partifinansieringen i den enda kollektiva form som kan göras neutral mot både partier och kollektivens medlemmar — via statsbudgeten.»

Staten skall betala partiernas verk-

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

samhet, säger alltså folkpartiets ledande organ.

Högern går på samma linje om man får tro herr Hernelius. I en artikel i Svenska Dagbladet den 11 januari i år, vilken man efter mycket omständligt diskuterande nu har kunnat få läsa i Aftonbladet, avtryckt i gårdagens nummer, anses att det var riktigt att man satte in statspengar för att stödja de politiska partierna.

Herr Hernelius, som tyvärr inte är inne i kammaren när denna fråga diskuteras, slutade sin ledare på följande sätt: »En betydande fördel vore det också, om ledande politiker kunde frikopplas från det insamlingsarbete åt vilket de nu måste ägna en så stor del av tid och energi — onekligen en föga rationell användning av redan förut hårt belastade nyckelpersoners kapacitet.»

Herr Hernelius för alltså ett resonemang om att det är rimligt att staten blir finansiär för de politiska partierna.

Det kanske sträcker sig en liten smula över vad oppositionen vill diskutera när den talar om kollektivanslutningen, men, ärade kammarledamöter, kollektivanslutningen har, det skall vi säga i all ärlighets namn, två sidor — dels en rekryteringssida, i det de kollektivanslutna får full medlemsrätt i socialdemokratiska partiet, dels en ekonomisk sida, som vi inte har velat sticka under stol med och som det enligt min uppfattning är väsentligt att man också markerar den i detta sammanhang.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Herr PERSSON, YNGVE, (s):

Herr talman! Om kammarens ledamöter lyssnat till TV-debatten, skulle jag inte ha så mycket mera att tillägga. Det är dock några saker som jag inte haft tillfälle att framföra tidigare, och det kanske inte heller skadar med ytterligare kommentarer.

Först och främst vill jag säga till

kammaren — jag kanske skulle beklaga att jag anser mig skyldig att säga det i, som jag tycker, renhårighetens namn — att det inte är fråga om rättslidelse eller om någon omsorg om demokratin, när man angriper oss, vilket flera antytt här. Det finns på borgerligt håll en klar insikt om vilket enormt styrkebälte som samarbetet mellan fackföreningsrörelsen och socialdemokratien är för arbetarrörelsen. Klarar de borgerliga matchen att slå sönder detta samarbete, kommer den politiska bilden snart att bli en annan här i landet. Jag förstår att borgerligheten, som har blott magra argument i en konstruktiv och progressiv social debatt, söker med ljus och lykta efter möjligheter att åtminstone nafsas oss i häälarna. Men när man gör gällande att det är en fråga om demokrati, så menar jag att detta inte är rent spel.

Centerpartiet motionerade i riksdagen, och då fick folkpartiet mycket bråttom att rusa upp till TV och kräva en debatt om kolektivanslutningen. Det gällde ju att komma först till svenska folket, om det fanns något mandat att kamma hem på den debatten.

För tre år sedan krävde också folkpartiet en debatt i TV. Men då sade man inte ett ljud om kollektivanslutningen fastän den var av så gammalt datum som den var. Då struntade man blankt i demokratin. Den gången var det orimligt att fackföreningsrörelsen tog pengar ur en kassa som ägdes av medlemmar i olika partier.

Den debatten kom jag in i. Herr Ohlin menade först på fullt allvar att det var helt oriktigt att fackföreningsrörelsen sysslade med politik över huvud taget. Litet senare erkände han att det gick an men att det var helt orimligt att vi tog pengar ur kassor i föreningar, vilkas medlemmar hade olika politisk uppfattning, och gav till ett parti. Jag replikerade då herr Ohlin: »Men det är samma sak principiellt och sakligt, när de borgerliga partierna får miljoner från bolagen. Aktieägarna består näm-

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

ligen av representanter för de olika partierna, och i bolagen finns det lika små appellationsmöjligheter som det finns när man tar pengar från en kassa.» Då gjorde herr Ohlin — på fullt allvar, tydligen åtminstone — gällande i debatten, att den parallellen var orimlig. Vi diskuterade ungefär en kvart. När programmet sändes, hade man klippt bort det avsnitt där jag talade ut med herr Ohlin.

I TV-debatten erkände herr Gustafsson oförbehållsamt — och jag tycker att det hedrar honom — att det var korrekt att vi intresserade oss för politik. Han t. o. m. erkände att det fanns en klar parallell mellan fackföreningarnas och bolagens anslag. Det hände alltså något på tre år. Man kom underfund med att det inte gick att köra på den linjen. Då var det aktuellt med kollektivanslutning igen. Efter den aktuella debatten — jag tänker inte speciellt på eftermiddagens debatt här — skall man ha funnit, såsom herr Arne Petersson snuddade vid, att det inte är så särskilt lönsamt att hålla på med dessa angrepp, ty folk räknar ut vad det är fråga om.

Låt mig också, herr talman, säga att en del socialdemokratiska skribenter menar att kollektivanslutningen inte är så bra. Det är tecken på hög luft, när t. o. m. redaktören för LO:s egen tidning anser sig ha full frihet att angripa den. Men den som följt den debatt som sedan förts i samma tidning, inser att de värderingar man gör i den frågan inte alls ligger på samma plan som de värderingar som oppositionen här drar fram. Signifikativt är att man klart hävdar att detta inte är odemokratiskt. Man gör det till en fråga om vad som är förnuft eller inte, vad som är lämpligt eller olämpligt, och då är man inne på en riktig bog i debatten.

Det har sagts förut, men jag vill ändå få med det i bilden, att fackföreningsrörelsen och socialdemokratien har haft och har mycket klara motiv för att på olika sätt stödja varandra. Det är helt klart att utan detta samarbete

skulle mycket av vad som är gott i samhället inte ha funnits i dag. Det lokala samarbetet, som tar sig uttryck i kollektivanslutning, ger fackföreningarna politiskt inflytande och medverkar till fördelaktiga beslut, det skapar en opinion för socialdemokratien liksom för själva idén.

Vi är medvetna om i fackföreningsrörelsen, att man måste arbeta på två fronter när det gäller en så radikal rörelse som LO-rörelsen är i dag. En rörelse som arbetar för ekonomisk, social och politisk demokrati måste vara medveten om att man inte kan skapa en sådan ordning enbart på facklig väg. Eftersom man måste använda båda dessa instrument, är det också legitimt att arbetet bedrivs intensivt på organisationsplanet. Det gäller inte bara beroendet av varandra, utan också känslan och behovet av samarbete. Jag vill påstå att det djupare sett förekommer samma samarbete överallt i samhället, mellan individer och intressegrupperingar, i förhållandet till de borgerliga partierna, t. o. m. i förhållandet till kommunisterna. Att göra gällande att det skulle vara något specifikt för arbetarrörelsen är oriktigt.

Arbetsgivareföreningens direktör brukar ibland stiga upp och tala om för svenska folket, att Arbetsgivareföreningen inte sysslar med politik. Den som emellertid studerar Svenska arbetsgivareföreningen det minsta, kan övertyga sig om att det är en mycket avancerad politisk drive på gång för jämnaren från det hållet. Det har vi aldrig anmärkt på, och det må vara deras sak. När man emellertid försöker göra vår politiska verksamhet suspekt, då är man inte korrekt.

Vad jag skulle ha önskat av hela mitt hjärta är, att de motionärer och de reserveranter, som menar att kollektivanslutningen är suspekt ur demokratisk synpunkt, verkligen hade diskuterat och framfört argument, så att vi hade kunnat ge oss in på en gemensam analys.

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

En annan sak är, att om vi använder kollektivanslutning och andra metoder, där handläggningen sköts om av många människor, så brister det ibland. Reser vi det kravet på korrekthet att fel inte får göras, är det lika bra att vi slutar tro på demokratin. Ingen demokrati kan fungera med så våldsamma krav på den enskilda människan och på folk-rörelserna. Vi måste kunna acceptera att snedsteg också görs ibland.

I TV-debatten hävdades att valhemligheten röjdes genom kollektivanslutningen. Andra har varit inne på den frågan här i dag. Jag skulle vilja fråga herr Axel Kristiansson, som ansåg att valhemligheten röjdes, hur ni betar er hemma hos er när ni röstar. Går ni inte enskilt bakom en skärm? Ofta har ni väl alla partiets valsedlar tillgängliga, och ingen människa vet vad ni stoppar i kuvertet! Så är det i varje fall i Stockholm, och så var det i Gävle, där jag bodde förut.

Om det nu är så märkvärdigt, att man i reservationer antyder eller i varje fall ger besked om att man inte vill vara med socialdemokratien i den formen, vad händer då den som inte röstar? Jo, han blir inte avprickad i röstlängden. Sedan kommer partiarbetare och andra intresserade och tar reda på vem som inte röstat. Ni mina ärade ledamöter, som sätter så stort värde på det enskilda initiativ som herr Bengtson talade om, denna fria handling av individen — kan ni säga hur det går med detta initiativ när representanter för partierna hämtar gamla gubbar och tanter, som kanske inte vet vad de gör, till valurnorna på valdagen? Vi bör vara överens om, att när det talas om demokrati i det sammanhanget, så är detta en mycket allvarigare sak än att besluta om en kollektivanslutning med reservationsrätt. Den renlärighet, som man låtsas vara intresserad av här, praktiserar inget parti. Att göra gällande, att om de människor som på olika sätt försöker mobilisera anda, vilja och intresse för politik och samhällsfrågor

någon gång skulle gå litet till överdrift, så skulle det betyda att de inte har känsla för demokrati o. s. v., är ju orimligt.

Så här sägs det också i reservationen: »Reservationsrätten har föga värde, eftersom ett utnyttjande av densamma medför ett yppande av vad den inte vill yppa».

Det är definitivt oriktigt, och jag behöver inte ange något skäl. Ställer man det kriteriet på vad som är politisk anonymitet, då finns det inte en människa i detta land som kan vara politiskt anonym. Skall vi f. ö. hylla den idén, att det skulle vara så farligt att avslöja politisk härkomst och politisk tillhörighet? Skall inte vi, som förstår politikens värde och mening, säga att det egentligen borde vara en medborgarplikt att göra det?

Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Bengtson. Herr Bengtson hävdar, att om man skall besluta en kollektivanslutning och någon anmäler reservation, så är hans integritet icke bevarad. Vad händer, herr Bengtson, när han och jag går på en medborgare i landet och frågar: »Skall du gå med i centerpartiet eller i det socialdemokratiska partiet?» Denne svarar då kanske: »Det vill jag inte.» Det är identiskt samma »avslöjande» av hans politiska integritet som vid kollektivanslutning och sådana frågor är vardagsmat för valarbetarna. Det finns antagligen inte en man eller kvinna i denna lokal som inte hundratals gånger har opererat på det sättet. Jag har heller inte någon känsla av att herr Bengtsons samvete är särskilt krossat för det.

Så några ord beträffande trakasserier. Ett tema i det första TV-programmet under valdebatten i höstas var, att det besvärliga med kollektivanslutningen är att de människor, som inte vill vara med, liksom avslöjar sin politiska härkomst och blir utsatta för kollektivets trakasserier, liksom naturligtvis också från enskilda. Låt mig, herr talman, rent parentetiskt säga, att jag har

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

haft tillfälle att ganska ordentligt ta del av den historia utanför Linköping, som skildrades i det första TV-programmet. Eftersom jag har stor respekt för denna lagstiftande församling, skall jag vara ytterst försiktig med överord. Jag vill bara säga, att om de uppgifter jag har fått är riktiga, så var detta program en skandalös historia. Jag har dock inte hört mer än den ena parten.

Jag kan bara nämna, att TV-reportrarna rusade upp till arbetarkommunens ombudsman och skulle prompt ha honom att uttala sig i den fråga det gällde. Ombudsmannen sade: »Jag har ingen aning om vad ni talar om.» »Gör ändå ett uttalande!» sade de — han hade då mikrofonen hela tiden under munnen. Han sade: »Jag har bött i denna stad bara tre veckor och är nyanställd; jag vet inte vad ni talar om och har ingen aning om vad det rör sig om. Inte kan ni väl begära att jag skall göra ett uttalande då?» Men man begärde det ändå.

Om vi tittar litet närmare på detta, finner vi att de starka intressen som var i farten kring detta fall i höstas blivit tysta. Kan det möjligen bero på att den juridiska firma, som granskade fallet, inte fann någonting att göra i saken? Men vad spelade det för roll, bara man strax före valet kunde nafsas svensk fackföreningsrörelse i härlarna.

Vi kan ju emellertid inte hindra folk från att tycka illa om varandra och säga stickord till varandra och ibland också — som herr Möller var inne på — förivra sig. Sådant sker ju och måste någon gång ske även på vår kant, men att blåsa upp en sådan förlöpning till ett jättenummer som ett tecken på att demokratien skulle vara i fara, är ju detsamma som att inte veta vad det är man talar om. Men för att inte någon kammarledamot skall vara tveksam om att förtryck och trakasserier förekommer överallt i vårt samhälle skall jag, herr talman, ta tiden i anspråk för att anföra några exempel som det kan vara intressant att ha i minnet.

En högt uppsatt tjänsteman kom efter det första TV-programmet i frågan till mig och sade: »I en stad här i landet har jag en kvinnlig släkting som är 19 år och som är invaliderad. Hon förvägras fulla sociala förmåner i sin tjänst på en bank — hon begär detta men får det inte.» Två dagar före valet hösten 1964, alltså inte 1904, kom en av högerns ledande män som arbetar i banken och sade åt henne: »Om du lovar att rösta med oss» — d. v. s. högern — »i valet, garanterar jag att du skall få fulla sociala förmåner.» Han förbisåg att kvinnan inte hade rösträtt, men det är en annan affär.

I denna sal sitter i dag åtminstone en man — jag skulle kunna peka ut två män — som berättat för mig att han är uppvuxen i högborgerlig miljö med flera högermän. Han är utfrusen ur släkten, ty han är socialdemokrat. Det hjälper honom inte ett dugg att han har lätt att hålla reda på principer och idéer och att han inte är så särskilt fanatiskt engagerad i partiarbetet utan har en kall ideologisk linje men som känner varmt för människorna. Detta hjälper honom inte ett dugg, han är utfrusen — det är han 1965 och har varit det sedan länge.

Hur många militärer, som är socialdemokrater, tycker att det är opportunt att annonsera sin politiska tillhörighet, om de inte är så pass starka i sitt yrke att de inte behöver ta någon hänsyn?

Jag har en variant, herr talman. Vi har en jordbruksminister, som uppenbarligen efter bästa samvete, herr Bengtson, framlägger en proposition om en ny jordlag. Man sätter i gång en klappjakt på honom bland bönderna i hela landet, det blir ett skall mot honom, och man går upp till statsministern och söker göra honom omöjlig.

Det är ganska intressant att konstatera att jag sedan 1954 i många hundra sammanhang avporträtterats på ett synnerligen osmakligt och ohederligt sätt i böndernas två tidningar — RLF-Tidningen och Jordbrukarnas Förenings-

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

blad. Jag har aldrig polemiserat mot dem, men man har fortsatt förföljelsen — vilket dock inte rör mig i ryggen — det bittersta. I detta fall rör det sig om demokrati i verklig mening, men då har inte demokratiens apostlar slagit näven i bordet och krävt utredningar.

Det var någon — jag skall inte säga bestämt vem det var — som talade om det fria ordet som ett element för demokratiens grundläggande principer. I denna våldsamma debatt om skogen har man gång på gång försökt att ordna debatter i radio, där jag skulle delta. Bönderna har konsekvent vägrat att medverka och blockerat debatter där jag skulle medverka. Det är klart att man får göra detta, men det är inte precis något meriterande för dem som är ute på renlärighetens stråt när det gäller demokratiens problem.

Jag vill erinra om att jag i den debatt i TV jag deltog i hävdade att den som anmälde sig ut ur kollektivanslutningar inte på något sätt röjde rösthemligheten. Min meddebattör tyckte nog detta den gången, men så här sade herr Henning Gustafsson 1948 vid en intervju. Man frågade honom efter det att han hade anmält sig ut ur kollektivanslutningen, om han trivdes på arbetsplatsen. Han sade: »Bara fint! De andra har tydligen accepterat för länge sen att jag är en 'förtappad', och vi är lika goda kamrater för det. För övrigt så vet man inte vad som sker i röstbåset, när det kommer till kritan.» Denna enkla och sunda iakttagelse av en medborgare har tydligen inte betytt ett dugg för folkpartiet. Man har under alla åren sedan 1948 hävdats att rösthemligheten röjes — t. o. m. herr Gustafsson råkade halka in på den frågan.

Ja, herr talman, jag skall nu strax sluta, men jag vill göra en summering av hur jag ser på denna fråga.

Jag sade förut att detta inte är uttryck för en strävan att hålla demokratiens fana högt. Detta är ett sätt att nafsas arbetarrörelsen i hämlarna. Och det må naturligtvis vara vem som helst obeta-

get att försöka. Skulle jag uttala en önskan vore det att man tog upp den kampen på ett annat plan. Det vore mycket trevligare.

Det finns en del tidningar här i landet som utnyttjar varje sådan här debatt för att splittra fackföreningsrörelsen — tvärtemot vad herr Bengtson för sin del ansåg att man borde göra. När Expressen skildrar förmenta syndikalistiska framgångar, talar den om för svenska folket genom en fotnot t. ex., att syndikalisterna är opolitiska, och inte sysslar med kollektivanslutning.

Vi har högerombudsmannen Svensson i Linköping. Det må vara honom obetaget, men han gör allt för att spela ut syndikalismen mot fackföreningsrörelsen, och det gör även andra.

Jag är emellertid övertygad om att man i denna kammare är mycket medveten om vilken fruktansvärd olycka det egentligen skulle vara med en splittrad svensk fackföreningsrörelse. Den ordning vi har på svensk arbetsmarknad med ett relativt lugn, trygghet och avspändhet, som gör att vi nu länge sluppit stora konflikter, den skulle inte kunna bestå med en splittrad fackföreningsrörelse. Detta visar all erfarenhet ifrån utlandet. Jag är övertygad om att denna enighet är en klenod, som vi bör vara rädda om. Vad vi än gör skall vi inte spela på splittringens strängar.

När det gäller arbetarrörelsen och demokratin vill jag säga — och jag hoppas ingen anser det förmätet — att jag har svårt, även vid en kall, objektiv analys, att se att det finns någon politisk kraft i det här landet som genom tiderna gjort så mycket för verklig demokrati som svensk arbetarrörelse har gjort, inte bara för den politiska demokratin, utan även för den sociala och ekonomiska demokratin. Jag hävdar, herr talman, att vi också i dag står långt fram på skansen när det gäller att värna demokratin. Därmed vill jag inte för ett ögonblick underkänna alla andra goda krafter!

Att under sådana betingelser försöka

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

inbilla svenska folket — emot bättre vetande, som det måste vara, herr Kristiansson — att vi sysslar med odemokratiska fasoner, att vi skulle nära en orm vid vår barm, det är orimligt. Det tillhör den politiska debattens bakgrunder.

Jag tror att fackföreningsrörelsen och socialdemokratien mycket väl står rycken för detta. Jag vet också att det stärker sambandet, ty folk förstår inte de här angreppen. Jag måste dock hävda att själva sättet att angripa oss inte är bra. Men tror ni på detta, må ni fortsätta, och vi skall faktiskt ta upp den fighten ordentligt också.

Herr TALMANNEN yttrade:

Högertrafikkommissionen har inbjudit riksdagens ledamöter till en information i stora partilokalen i dag kl. 18.30. Emellertid har informationsmötet inställts till följd av att andra kammarens plenum måste fortgå efter nämnda tidpunkt. Då den nu pågående debatten här i kammaren dragit längre ut än vad som förutsatts, måste för övrigt även första kammarens plenum fortgå efter kl. 18.30.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Efter den avbasning herr Yngve Persson givit reservanterna, har jag bara en replik till herr Bengtson.

Herr Bengtson talade om att man sätter upp andra kandidater på listorna, och jag förstår att det är exemplet från Jönköpings län herr Bengtson tagit upp. Där har centerpartiet satt upp högermän och högern satt upp centermän, och vid senaste valrörelsen hade centern satt upp organiserade socialdemokrater på kommunalfullmäktigelistan. Jag betraktar det som ett av de största trakasserier, att man sätter upp hederliga socialdemokrater på centerns listor.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade en replik stående, och jag skall be att få utnyttja den. Debatten har blivit betydligt längre än man från början förutsåg. En lång rad talare, främst socialdemokratiska, har varit uppe, och de har varit märkbart irriterade över vår motionsframstöt. Man har också haft ganska svårt att hålla sig till ämnet och gått väsentligt utanför. Men det må vara förlåtet, det är inte lätt att finna några argument för denna kollektivanslutning, och då måste man ju gå vid sidan om.

Man har dock samstämmigt poängterat styrkan för socialdemokratien i denna kollektivanslutning. Jag är mycket förvånad över att man bedömer detta som en styrka inom socialdemokratien. Det måste väl ändå vara en betydligt större styrka, någonting långt mer att lita på, om man har direkt anslutna medlemmar. Jag tycker det vore angeläget att söka komma över till en sådan situation i stället.

Jag tror det var herr Palm som sade, att motionärerna och reservanterna inte hade någonting annat att stödja sig på än den lilla passus, som var refererad i utskottsutlåtandet, och det var arbetsgivarnas yttrande. Det är ingalunda på den saken vi stöder oss.

Motionen är föranledd av en önskan att värna minoriteterna. Herr Yngve Persson säger att han aldrig har hört att det är någon som lider. Ja, det är rätt naturligt för det är givet att dessa minoriteter inte går till socialdemokratiska representanter och talar om hur det är, om de blir utfrågade eller inte. Det är rätt naturligt att de som tillhör andra partier kommer till deras representanter och talar om hur det går till. Den verkliga situationen för minoriteterna känner vi alltså betydligt bättre till än vad man gör inom socialdemokratien.

Herr Yngve Persson sade vidare att när man går så långt att man kör gamla människor till valurnorna och får dem

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

att rösta så kan man säga att detta rättfärdigar allting i detta sammanhang, också denna kollektivanslutning. Jag tycker nog ändå att det är att gå för långt, herr Persson. Det är väl i regel så, i varje fall ivad jag känner till, att det här i regel gäller att hjälpa människor att rösta på det parti de tidigare har röstat på, och man kan därför inte kalla detta för något övergrepp.

Jag skulle också vilja säga några ord om herr Yngve Perssons situation, då han säger att också han varit utsatt för trakasserier, då främst ifrån böndernas sida. Jag tror nog, herr Yngve Persson, att så engagerade människor som både herr Persson och alla vi andra i denna kammare är nog får finna sig i att i någon mån bli nafsade i hämlarna. Det tycker jag att vi nog får tåla, men samtidigt får vi vara överens om att de som inte vill bli politiskt avslöjade eller utsatta för något i den vägen bör ha rätt att få skydd.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet för att korrigera en uppgift, jag tror att det var av herr Palm, som noterade att man hade skapat en hederskodex om att partierna skulle redovisa sina inkomster. Han sade att han alltså sedan, jag vet inte hur lång tid, väntade på att få denna redovisning, och han noterade att det endast var socialdemokraterna som hade redovisat sina inkomster.

Herr Palm, detta är fel! Under hela den tid som jag varit partisekreterare i folkpartiet, d. v. s. till 1960, förekom fullständig redovisning varje år förutom beträffande föreningarna, därför att det inte gick att få uppgifter från alla föreningar. Där gjorde jag en viss approximation. Däremot visade det sig att socialdemokraterna ansåg sig icke kunna redovisa inkomster för sina lokala organisationer, för arbetarkommunerna, vilket jag alltid har beklagat. Det finns många arbetarkommuner, och de

har mycket stora inkomster. Man får en alldeles falsk jämförelse mellan partierna, om man inte tar med inkomsterna i alla led.

Detta har gjort att åtminstone vi i folkpartiet, som alljämt redovisar våra inkomster och utgifter, numera gör det väsentligt mera summariskt än förut, men det förekommer varje år i våra tryckta årsberättelser.

Herr Yngve Persson hade sett något tidningsuttalande, där det förordades statsstöd till partierna. Jag noterar att om en enskild tidningsman i en folkpartitidning uttrycker en mening, uppfattas det som ett uttryck för partiets uppfattning, men om LO:s huvudorgan ger uttryck åt en mening, då betyder det inte alls att LO har samma mening, allt enligt den exemplifiering som herr Yngve Persson själv anförde. Jag tycker att hans logik borde kunna skärpas på den punkten. Jag tror att i båda fallen får uttalandena i tidningarna stå för vederbörande tidningsmans egen räkning.

Till sist ett ord om den s. k. rättslidelse som saknas hos den som har den uppfattningen att kollektivanslutning icke är överensstämmande med demokrati. Herr Yngve Persson ansåg att någon sådan rättslidelse inte låg bakom den ståndpunkt som har intagits här av reservanterna. Jo, jag tycker nog att det gör det. Jag vet att det gör det. Grunden för demokratin är friheten att välja. De reservationer som kan göras mot kollektivanslutning på ett eller annat sätt naggar den s. k. valhemligheten i kanten. Jag är inte säker på att de alltid gör det, men det finns fall då de gör det. Det vore intressant att få en utredning om hur reservationen går till i de olika fallen, om den måste lämnas skriftligt eller muntligt etc. Vi borde allesammans vara ense om friheten att välja parti och rösta utan att någon vet hur man röstar, den principen borde vara helig för var och en av oss. Men den som tillkännager sin omsorg här och anser att kollektiv-

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

anslutningen kan innebära en viss fara för denna frihet, den hånas av herr Yngve Persson.

Jag nöjer mig med att notera detta faktum. Jag anser att man borde kunna ha större respekt än vad han och en del andra talare har visat för den som har en annan mening. Jag skall inte kritisera hans ståndpunkt. Jag tror att han har en ärlig uppfattning, men jag gör anspråk på att min uppfattning skall respekteras på samma sätt.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Det är ganska förvånande hur denna debatt har utvecklats sig. Här begär man en utredning, och så håller ett par representanter för reservanterna några mycket hovsamma anföranden. De inläggen framkallar en våldsam debatt, under vilken en rad socialdemokratiska ledamöter stiger upp och försvarar kollektivanslutningen. Om allt är så perfekt som det socialdemokratiska partiets talare försöker beskriva det, måste man verkligen undra varför de har något emot att det görs en utredning av frågan. Om allt är så bra som ni beskriver det, varför strider ni i så fall mot en utredning? Det vore väl intressant att få till stånd denna utredning när det här gäller en så viktig sak.

Herr Yngve Persson presterade ett anförande, där han talade om demokrati, rösthemligheten, gubbar och gummor som dras fram till val, jordförvärvslagen, tidningspressen och mycket annat. Jag vet faktiskt inte allt vad han drog in. Herr Yngve Persson använde alla argument som han kunde hitta på för att söka visa att de som önskar en utredning här har fel. Behöver man verkligen på detta sätt försöka misstänkliggöra varje försök att få till stånd en utredning i en fråga som är så omdiskuterad?

Herr Yngve Persson talade om demokrati och sade att man verkligen bör söka slå vakt om och främja demokra-

ten. Men herr Yngve Persson bör väl också tänka på att i demokratiens namn har det förekommit de gräsligaste saker i länder som vi utan vidare betecknar som demokratier. Det räcker inte att bara säga ordet demokrati och sedan slå sig till ro med tanken att allt är bra. Vi måste också kämpa för demokratin och söka ställa till rätta varje liten detalj som kanske inte är så alldeles perfekt i demokratiskt avseende som man skulle kunna önska.

Vad gäller pressen och de kampanjer som det här talas om vill jag säga till herr Yngve Persson att detta är någonting som man inte kan komma åt från partiernas sida, ty vi har ju pressfrihet. Om en departementschef framlägger ett förslag måste han vara beredd på att det sedan valsar runt i pressen och blir kritiserat. Det är inget egenomligt däri. Det hör till demokratiens väsen att man får diskutera ett förslag som lagts fram av t. ex. jordbruksministern.

Herr Persson talade vidare om pressen och vad den skriver och påstod att vi inte försökt göra något åt den saken. Visst har vi det. En av våra partimedlemmar i andra kammaren väckte en motion om replikrätt. Men herr Perssons partivänner avslög motionen, och det blev ingenting av den. Vi kanske kan motionera tillsammans nästa år, så att vi får till stånd den av oss önskade replikrätten. Det inbjuder jag gärna till nu.

Herr Palm har redan fått svar på sin fråga om varifrån partiernas pengar kommer. 1948 års partifinansieringssakkunniga — så hette utredningen — har redan utrett den saken. Den kom i runda siffror till det resultatet att högern inför 1948 års val förfogade över ungefär 7 miljoner kronor för sin valrörelse. Folkpartiet förfogade över ungefär 5 miljoner kronor, kommunisterna 2,1 och centerpartiet 1,8 miljoner. Jag kommer mycket väl ihåg de siffrorna. Jag kan vidare nämna att det sedan flera gånger har gjorts förfråg-

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

ningar hos partierna om hur mycket pengar de förfogar över. Från centerns sida har vi alltid svarat på de frågorna.

Herr Yngve Persson sade vidare att det inte lönar sig att hålla på med att diskutera frågan om kollektivanslutningen. Ja, herr Persson, det tycks i alla fall löna sig, ty herr Persson påpekade ju själv att det denna gång är LO:s egen tidning, Stockholms-Tidningen, som i en artikel frågat om det verkligen kan vara riktigt att fortsätta med kollektivanslutningen. Det lönar sig tydligen att tala om denna sak. Vi kanske så småningom får till stånd den undersökning som vi önskar.

Man beskyller oss nu för att vilja slå sönder samarbetet mellan fackföreningarna och det socialdemokratiska partiet. Finns det så liten styrka i det socialdemokratiska partiet att partiet nödvändigtvis måste ha detta stöd för att klara sig? Då är det väl en partiformation som är ganska ovanlig i svensk politik. Vi andra har ju inte möjlighet att stödja oss på något liknande. Vi har visserligen en fackföreningsordförande som är stadsfullmäktigeledamot för centerpartiet. Ännu har vi dock inte några stora grupper att stödja oss på. Men det kan ju bli ändrade förhållanden i åtskilliga fackföreningar, om låglöne-gruppernas problem behandlas på samma sätt som hittills.

Herr Persson säger vidare att rösthemligheten är bevarad. Javisst är den det, men vad det här gäller är att också bevara medlemskapshemligheten. Den som inte vill gå in i ett politiskt parti skall slippa inte deklarera detta. Om en person inte vill gå in som medlem i vårt eller något av de andra partierna har han ju bara att svara nej. Man frågar honom individuellt, och hans inställning kommer aldrig till samma kännedom som om han i en fackförening måste göra en formlig reservation för att inte bli kollektivanslutnen till det socialdemokratiska partiet.

Slutligen vill jag ytterligare betyga

vad som sagts här om demokratin och dess oerhört stora betydelse. När herr Yngve Persson säger att den svenska arbetarrörelsen gjort mer än någon annan sammanslutning för de demokratiska fri- och rättigheterna, kan jag inte hålla med om det. De som verkligen i första hand kämpat för de demokratiska fri- och rättigheterna i vårt land och för allmän rösträtt var det gamla bondeståndet och Lars Johan Hierta på Aftonbladet. De kämpade för hela raden av fri- och rättigheter som vi nu anser självklara. Det arbetet fullföljdes av Karl Ivarsson, och man har sedan fortsatt det.

Om man skall lämna en ordentlig redogörelse för vilka som kämpat för att få till stånd våra demokratiska fri- och rättigheter, bör man verkligen också nämna dessa namn.

Jag vill avslutningsvis än en gång konstatera att allt inte är så perfekt i alla avseenden, som man i dag vill göra gällande. Vi vill ha till stånd en utredning för att verkligen klarlägga hur läget är. De argument som motståndarna till en utredning anfört här i kammaren i dag bestyrker att allt kanske inte är perfekt. Vi tar gärna den risken att utredningen konstaterar att allt är bra som det är. Är det verkligen så perfekt som det nu sägs blir vi bara nöjda att få det bekräftat genom en utredning.

Herr PALM (s):

Herr talman! Herr Torsten Bengtson höjde rösten kraftigt när vi kom att tala om den principiella sidan av denna fråga. Det visar att det var ett rätt ömtåligt område som jag tangerade i mitt tidigare inlägg. Jag kan till herr Torsten Bengtson säga att jag inte heller är så särdeles nöjd. Han talade om hur det stod till med partiernas ekonomiska affärer när 1948 års partifinansieringssakkunniga sysslade med detta. På min bänk ligger en aktuell intervju med alla de fem partikassörerna som talar om hur det var hösten 1964. Dessa

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

siffror är således något aktuella är de 17 år gamla siffror som herr Bengtson drog fram. Den som talat i de mest dunkla ordalagen är centerpartiets kassör.

Även herr Lundström var inne på partiernas finanser. Han sade då att folkpartiet redovisat sina utgifter. Ja, det har man säkert gjort. Det är bara den skillnaden mellan å ena sidan det socialdemokratiska partiet och å andra sidan de borgerliga partierna samt kommunisterna att vi redovisar *varifrån pengarna kommer*. Det är det striden stått om gång efter annan. Det är det som de borgerliga och kommunisterna inte vill tala om. Varifrån socialdemokraterna får sina pengar kan man läsa om i offentligt tryck. Där redovisas såväl de ordinarie inkomsterna som kollektivanslutningspengar och alla andra inkomstkällor som partiet har. Det framgår också av den socialdemokratiska partikassörens uppgifter i den intervju som gjordes i höstas, och det är fullt tillgängligt för den stora allmänheten.

Herr Lundströms resonemang går inte ihop. Det väcktes nämligen en socialdemokratisk motion vid föregående års vårriksdag där det i klämman stod: »Vi hemställer att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att få till stånd lagstadgad skyldighet för organisationer som bedriver politisk propaganda att årligen offentligt redovisa formerna och omfattningen av sin finansiering.»

De som var med vid behandlingen av det här vet ju hur utomordentligt trångt vi satt till när det gällde att finna sådana former som ger full insyn för allmänheten i partiernas affärer. Det blev en kompromissbetonad skrivning som inte förde så långt som motionärerna hade avsett. Eftersom jag var en av motionärerna är jag väl insatt i denna fråga och dess vidare behandling.

Vidare blandar herr Lundström samman mig och herr Yngve Persson och beskyllder herr Yngve Persson för saker

som jag har yttrat. Det var jag som citerade folkpartiets huvudorgan, Dagens Nyheter, där det förts fram att vi skall ge anslag via statsbudgeten för att finansiera de politiska partierna. Det skulle alltså kunna ersätta de möjligheter som kollektivanslutningen nu ger. Jag kan hålla med herr Lundström om att vad en tidningsman skriver oftast står för hans egen och för tidningens räkning. Det förekommer ofta kammарfilosofi i tidningsspalter. Då vill jag i i stället rikta uppmärksamheten på vad som sägs och skrivs här i riksdagen, vilket kan anses ha större tyngd och mera allmänt intresse. Jag tänker då på en motion som lämnats i andra kammaren i år, motionen II:273 av folkpartisterna herrarna Ullsten, Hamrin i Kalmar, Jönsson i Ingemarsgården, Mundebo och Larsson i Umeå. I motionen begärs en utredning om statsbidrag till politiska partier. I motionen nämns i förbigående också kollektivanslutningen. Motionärerna tycker att det är rimligt att vi här i Sverige liksom i Västtyskland anslår pengar till partierna. I Västtyskland anslogs år 1964 sammanlagt ca 40 miljoner D-mark i statsbidrag till de politiska partierna. Det har man tagit upp som ett skäl för att angripa denna fråga i Sveriges riksdag. Motionärerna säger att man här kommer in på problemet med den politiska integriteten.

I motionen sägs vidare att: »beträffande talet om motvilja från skattebetalarnas sida räcker det med att hänvisa till att man i en demokrati allmänt respekterar majoritetsbeslut, även när dessa leder till att skattemedel används till ändamål som enskilda skattebetalare ogillar.»

Detta är folkpartiets sätt att se på detta. Jag lägger inte heller värderingar i denna sak. Det är en mycket intressant motion, och därför har vi inom utskottet kommit överens om att bordlägga den till hösten, så att man får tillfälle att närmare fundera över den.

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

I klämman till motionen sägs det att man vill att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t för att begära en utredning och utarbeta alternativa system för sådana bidrag.

Jag har bara velat anföra detta i sammanhanget, ty det ligger bra i linje med vad som har sagts från socialdemokratiskt håll. När det gäller kollektivanslutningen finns det en öppenhet och en ärlighet från socialdemokraternas sida. Här förekommer inget smussel och inga dunkla motiv, och det finns möjlighet att kontrollera vad som sker i olika avseenden. Dunklet finns på andra håll.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill omedelbart återta min beskyllning mot herr Yngve Persson för det uttalande som herr Palm har gjort. Jag beklagar att jag förväxlade herrarna.

Sedan vill jag i all korthet säga herr Palm att jag anser att det kan vara befogat att göra en utredning om en fråga som varit så omdiskuterad, men det var inte den saken vi dryftade utan synpunkten att folkpartiet skulle ha sitt ståndpunktstagande klart. Detta har jag bestritt på det bestämdaste, och vad mig personligen beträffar är jag villig att bedöma frågan förutsättningslöst om vi får en utredning till stånd. Jag tror nämligen att den är så pass komplicerad att varken den som i förväg är negativt inställd eller den som är positivt inställd riktigt kan säga vad resultatet kan bli av en sådan utredning. Personligen är jag mycket negativt inställd.

Herr PERSSON, YNGVE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte menat och väl inte heller sagt att om någon går upp i talarstolen och säger att det och det är hans ärliga uppfattning, så skulle jag bestrida det därför att det råkar gälla frågan om kollektivanslutning.

Jag syftade på den kampanj som är i gång och som jag anser klart pekar på en partipolitisk aktivitet.

Låt mig säga herr Bengtson att vad jag yttrade om arbetarrörelsen och demokratin var att vi har varit de främsta på skansen och är det än i dag. Jag tänker då inte bara på de politiska fri- och rättigheterna utan i högsta grad också på trygghetsfrågorna, på den sociala och ekonomiska sidan. Jag undrar om herrarna vill allvarligt bestrida att denna reflexion har fog för sig.

Så några ord till herr Lundström. Med vad jag sagt här i dag har jag velat bidra till att vi slipper ifrån detta inlägg i den politiska debatten. Man har i årtionden angräpat oss dels för kollektivanslutningen, dels för att vi i fackföreningarna stöder ett politiskt parti och dels för att vi över huvud taget visar intresse för politik. Just nu rör det sig i motionerna om kollektivanslutningen, men jag tror att i dag ingen i denna kammare vill göra gällande att det är orimligt att fackföreningsrörelsen är politiskt aktiv, att vi engagerar oss för det parti som vi tycker står oss närmast. En stor kampanj av den innebörden har dock drivits mot oss i årtionden. Är det så märkvärdigt, herr Lundström, om jag drar den slutsatsen att när det »betet» inte duger längre tar man till kollektivanslutningen? Och då är det inte fråga om övertygelse, om kamp för frihet och demokrati — utan det är en vanlig partipolitisk kamp, som jag tycker förs på ett alldeles orimligt sätt.

Sedan begär jag inte något svar av herr Bengtson — debatten skall väl snart vara slut, förstår jag — men vi har varit så pass honnetta att vi inte frågat: Förekommer någonting liknande vår kollektivanslutning t. ex. inom RLF och centern? Inte heller har vi frågat högern om den på sitt håll vid något tillfälle haft snudd på någonting sådant. Låt mig bara konstatera att sådant görs gällande i debatten. Och fortsätter diskussionen här efter de linjer-

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

na att man bestämt driver satsen att vi så att säga skaver på demokratiens värden, då är det klart, herr Bengtson, att vi får ta upp även sådana frågor. Men vad skall det tjäna till, när vi alla vet att de politiska partierna måste finna former för sitt arbete och behöver pengar till sin verksamhet och att allt detta i grunden är i demokratiens tjänst?

Jag är, herr talman, övertygad om att denna debatt från vårt håll skulle ha varit mycket mera nedtonad om det gällt en motion där man pekat på att brister förekommer litet här och var i samhället, om man sagt att demokratin inte helt och fullt hålles i helgd, därför vill vi ha en allmän utredning kring dessa problem. Men vad har motionärerna gjort? Jo, de har tagit fram den gamla käpphästen om kollektivanslutningen och skjutit in sig på arbetarrörelsen, som är lika ren som några andra på de här punkterna. Vi tycker att detta inte är så värst trevligt. Inte gagnar man demokratin med sådana metoder, herr Kristiansson, den saken är klar. Däremot kan det finnas anledning att göra en allsidig analys av demokratiens problem där man sätter in alla partier, alla företeelser av betydelse och varje individuellt handlande i sammanhanget. Då skulle man också slippa sådana TV-program som det vi fick se nerifrån Linköping.

Herr **BENGTSON** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Yngve Persson kunde mycket gärna ha frågat om det förekommer kollektivanslutning till centerpartiet, därför att svaret är nej. Medlemmarna i centerpartiet är mycket färre än i det socialdemokratiska partiet, men våra 115 000 medlemmar har själva individuellt beslutat bli medlemmar i partiet. Den saken anser jag bör absolut klarläggas i denna debatt.

Herr **PERSSON, YNGVE**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ställde ingen fråga, men vad som har sagts till mig är att

ni t. ex. inom RLF har ett ganska generellt uppbringningssystem, och herr Bengtson har nu ett bra tillfälle att tala om för denna kammare hur det är. Jag sade inte att det förekommer någon kollektivanslutning till centerpartiet.

Herr **BENGTSON** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är att glida fullständigt från ämnet, herr Persson. Vem som helst kan ge fullmakt till en person, som är medlem i en ekonomisk förening, att man får lov att uppbara ett visst belopp för att någonting skall fullgöras. Det är en juridiskt alldeles klar sak. Även en fackförening kan göra på det sättet i förhållande till sina medlemmar. Men det har inte på något sätt med kollektivanslutning att göra.

Herr **PERSSON, YNGVE**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Men, herr Bengtson, de flesta fackföreningar här i landet är små. Vi kan tänka oss att en fackförening har tio medlemmar som jobbar på samma arbetsplats. Varenda kotte är socialdemokrat; de är kanske t. o. m. varma anhängare av partiet. Så säger de: Nu kollektivansluter vi oss till arbetarkommunen och tar avgiften ur den vanliga uppbringningen. Är inte det identiskt samma sak? Det var bara den parallellen jag ville att herr Bengtson skulle erkänna. Och i stort sett är det just på detta plan frågan ligger, fastän man har blåst upp den till en jätteaffär kring demokratiens heliga principer.

Herr **WALLMARK** (h):

Herr talman! Jag hade inte tänkt deltaga i denna allmänpolitiska debatt, men tyvärr känner jag mig nödsakad att göra det på grund av ett par yttranden som min gode vän Yngve Persson har fällt. Annars skulle jag på grundvalen av ett 20-tal års verksamhet inom industrien kunna berätta i några

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

timmar för kammaren om vad som händer och sker ute på arbetsplatserna.

Herr Persson talade om en högerman som hade försökt köpa röster. Jag vet inte om herr Persson har klart för sig vilken allvarlig beskyllning han därmed framställer. Men är det inte på samma sätt här som i ett annat fall, att herr Persson endast har hört den ena parten? Jag tror att man då skall vara försiktig med att beskylla en person för att ha försökt köpa en röst.

Sedan hade jag väntat att ombudsmannen Svensson i Linköping så småningom skulle komma på tal. Nu känner jag det fallet sedan ganska många år, och om inte klockan vore så mycket skulle jag kunna relatera de trakasserier han varit utsatt för under åtskilliga år. Det kan sägas att de i viss mån kulminerade för några år sedan, då man erbjöd honom en anställning. Långa berättelser skulle kunna skrivas om försöken att faktiskt frysa ut honom på arbetsplatsen — SAAB i Linköping — och får bort honom därifrån. Man kan bara klippa ur alla tidningar där detta fall har figurerat.

Men jag tycker inte, herr talman, att det är riktigt att i riksdagens första kammare anklaga en utomstående som inte har möjlighet att gå i svaromål. Jag har velat säga detta därför att jag anser att debatten sparat ur på ett litet tråkigt sätt.

För övrigt tror jag på grund av den erfarenhet jag har, att en utredning skulle kunna ge oss litet material och informationer om hur sådana här saker faktiskt handlägges ute på arbetsplatserna; jag är inte säker på det men vill inte utesluta möjligheten. Och jag tror att det materialet skulle överraska ganska många här.

Jag vill alltså instämma i reservationen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Det är bara ett par reflexioner jag vill göra.

Irritationen är påtaglig när dessa frågor berörande den kollektiva partianslutningen kommer på tal och den tar sig även ganska egenartade uttryck. Då kritik riktas mot det socialdemokratiska partiet för att man genomför kollektivanslutning av vissa fackföreningar, säger de socialdemokratiska ombudsmännen — eller om det är fackföreningarnas ombudsmän; jag vet inte riktigt — att nu angriper ni arbetarrörelsen, fackföreningsrörelsen, våra fackliga organisationer. Man kan inte hålla detta isär. Eller rättare sagt, man nyttjar i detta fall fackföreningsrörelsen som en sköld för att skydda det socialdemokratiska partiet mot kritik.

Här har talats om att vissa övergrepp blivit begångna. Ja, övergrepp förekommer i det gamla samhället och förekommer även nu, men jag menar att det inte hör till ämnet.

Man förmår de gamla att rösta, har det sagts. Ja, detta förekommer i många socknar, i åtskilliga fall också från borgerligt håll och väl även från centerpartiets sida. Man specialiserar sig exempelvis på ålderdomshem — men det är precis likadant på de ålderdomshem där socialdemokraterna tar sådana initiativ. Jag tror inte att det är så mycket att göra partipolitik av.

Sedan talar man om vissa ekonomiska påtryckningar som utövas. Jag skall anföra en annan historia till kammarens protokoll. En generaldirektör skulle utnämnas här i Stockholm, och en av överdirektörerna i verket traskade upp till statsrådet — detta hände för en del år sedan, och inget av de nuvarande statsråden berörs — för att tala om att han skaffat sig partibok. »För sent», svarade det renhåriga statsrådet. Spekulationer när det gäller politik har väl förekommit och lär nog förekomma till tidernas ände.

Men det är någonting annat som gör att man ställer sig kritisk till kollektivanslutningen. Jag vet hur det ser ut hemma i Kungsängen. Här blandar man ihop arbetarkommunen och det fack-

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

liga så att intrycket blir att begreppen är ungefärligen synonyma. Man räknar med 800 å 1 000 röster, men när arbetarkommunen sammanträder är det kanske 18 eller 20 deltagare — förekommer någonting mera sensationellt kan det bli ända till 40 som kommer; och när statsrådet Sträng gör besök kan det t. o. m. bli 60 eller 70 på ett möte. Men de där 800 ser man väldigt litet av. Jag menar att så går det till, och det är därför man känner sig litet mistrogen till beslut som fattas av små minoriteter om anslutning av många, många flera.

Men det är kanske inte så farligt med talet om att fackföreningsrörelsen och socialdemokratien skulle vara några siamesiska tvillingar. Faktum är ju i alla fall att bara 38 procent av fackföreningarnas medlemmar är kollektivanslutna. Det betyder att *majoriteten inom fackföreningsrörelsen icke är kollektivt ansluten till det socialdemokratiska partiet och således inte bör dras in i debatten om detta partis angelägenheter.*

Det har krupit fram att vad de socialdemokratiska ombudsmännen väsentligen slåss om är de pengar man får in genom kollektivanslutningen.

Herr PERSSON, YNGVE, (s):

Herr talman! Jag vet, herr Wallmark, att det förekommer en eller annan sak på arbetsplatserna som inte är bra. Jag är övertygad om att herr Wallmark, som jag tror att jag känner rätt bra, är medveten om att sådant förekommer inte bara på vår sida utan också på annat håll. Ett vittnesbörd härom utgör väl arbetarnas sociala kamp mot förföljelse, ytterst av politisk natur.

Herr Wallmark säger apropå fallet ombudsmannen Svensson, högermannen, att han inte känner till det närmare. Det tycker jag är bra, ty vi är inte kompetenta att reda ut det.

En ärad kammarledamot sade litet

vänligt till mig alldeles nyss, att det kanske inte var alldeles korrekt av mig att nämna högermannen som försökte pressa in den där kvinnan i valfällan. Han menade att det var en fläck på högerpartiet. Om någon uppfattade mitt anförande så, vill jag säga att det inte var avsikten. Jag ber de ärade kammarledamöterna lägga märke till att ett tema i mitt anförande var att man just försöker göra oss suspekta och skjuter in sig på oss. Därför ville jag med en rad exempel visa att det man beskyller oss för förekommer överallt i samhället, och i det sammanhanget kommer högermannen in i bilden. Om jag inte hade sagt att det var en högerman, hade kanske en folkpartist eller en kommunist sagt att jag kunde tala om vem det var, så att inte något oskyldigt parti skulle komma i skottgluggen.

Jag vill hävda att det inte i någotdera fallet är tal om en fläck på högerpartiet. Hur skall partier kunna värja sig mot sådana saker, hur skall vi kunna skriva ut någon växel i det fallet? Vi får ta det tråkiga när det inträffar. Därvidlag är alla partier så att säga lika illa ute.

Till herr Ferdinand Nilsson vill jag säga att siamesiska tvillingar är socialdemokratien och fackföreningsrörelsen absolut inte. De är inte sammanvuxna utan opererar var och en på sitt håll, när det kniper, och ibland samarbetar de.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kristiansson, Axel*, begärde vötering, i anledning varav uppsattes

Om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet

samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kristiansson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 49.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av väckt motion angående rådgivningsverksamheten inom nykterhetsvården; och

nr 37, i anledning av väckta motioner om obligatorisk medicinsk kontroll av barn.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets memorial:

nr 85, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66; och

nr 86, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Vad utskottet i dessa memorial hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 87, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1965/66 till Statens mentalsjukhus: Avlöningar, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medelsbehovet för försvarstabens verksamhet under budgetåret 1965/66 jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1965/66 till investeringar i försvarets fabriksfond m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

varvid utlåtandet nr 88 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Tillika beslöts, på framställning av herr talmannen, att konstitutionsutskottets memorial nr 29 skulle sättas sist å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Härmed anhåller jag om ledighet från riksdagsgörömlen fredagen den 14 maj 1965 för att delta i Radikale Venstres landsmöte.

Stockholm den 13 maj 1965.

Olle Dahlén

Meddelande ang. enkla frågor

Till riksdagens första kammare

För deltagande i Nordiska ministermötet i Oslo den 14 maj samt för deltagande i EFTA:s ministermöte i Wien den 24—den 26 maj 1965 får jag härmed anhålla om tjänstledighet från riksdagsarbetet.

Stockholm den 13 maj 1965.

Gunnar Lange

De begärda ledigheterna beviljades.

Anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss staten tillhörig fast egendom, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal om driften av Institutet för växtförädling av frukt och bär, m. m. jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 229, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., utom såvitt avser lag angående ändring i lagen om finansiering av folkpensioneringen och förslagsanslag till folkpensioner, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 230, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående kommunal skatteutjämning, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring m. m., såvitt avser lag angående ändring i lagen om finansiering av folkpensioneringen, dels ock i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vartdera av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning angående vissa lönegradsupplyftningar m. m.

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen

av herr *Hübinette* (h) till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet: »Vill Herr Statsrådet upplysa kammaren om orsakerna till att huvudmännen för den av 1964 års riksdag beslutade arbetsterapeututbildningen, som skall påbörjas redan nästkommande läsår, ännu inte erhållit direktiv rörande undervisningens utformning — med de tråkiga konsekvenser denna försening medför bl. a. för dem som hysar planer på att söka inträde vid berörda undervisningsanstalter?»;

av herr *Larsson, Lars*, (s) till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet: »Är det Socialministerns avsikt att förelägga riksdagen förslag till sådan ändring av lagen om allmän försäkring, att tillämpningen av bestäm-

melserna i dess 15 kap. 2 § kan återföras till den praxis, som rådde före försäkringsdomstolens utslag den 21 december 1964, och att de äldsta åldersgrupperna inom ATP-systemet därmed kommer att beträffande antalet poängår för att få rätt till ålderspension att behandlas lika?»;

av herr *Sveningsson* (h) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: »Vill Herr Statsrådet medverka till att övningskörning i högertrafik får ske på lämpliga övningssträckor i god tid före övergången till högertrafik den 3 september 1967?»; samt

Meddelande ang. enkla frågor

av herr *Sveningsson* (h) till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet: »Vilka åtgärder avser Herr Statsrådet att vidtaga för att stoppa en till synes ökad tillgång och ett därav följande missbruk av narkotika.»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 18.42.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Fredagen den 14 maj

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Vid föredragning av bankoutsrottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning angående vissa lönegradsuppflyttningar m. m., hänvisades framställningen till bankoutsrottet.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1965/66 till högre utbildning och forskning jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

Anslag till universiteten m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad departementschefen förordat inrätta ordinarie professorstjänst vid universitet eller högskola utan att frågan därom i varje enskilt fall underställdes riksdagens prövning, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranleddes av vad departementschefen anfört, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66, dels ock till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 42 091 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av

herr *Lundström m. fl.* (I: 84) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 111),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 114) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 145),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Knut Johansson* och *Yngve Persson* (I: 154) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Carlsson* i Tyresö och *Kristenson* (II: 190),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Blomquist* (I: 370) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 477),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundberg* (I: 384) samt den andra inom andra kammaren av fröken *Ljungberg* och fru *Gärde Widemar* (II: 469).

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman m. fl.* (I: 388) och den andra inom andra kammaren av herr *Westberg m. fl.* (II: 485),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m. fl.* (I: 396) och den andra inom andra kammaren av herr *Allard m. fl.* (II: 440),

dels två likalydande motioner, väckte den ena inom första kammaren av herr *Wanhainen* (I: 403) och den andra inom andra kammaren av herr *Kellgren m. fl.* (II: 464),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 205).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 384 och II: 469, bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med

Anslag till universiteten m. m.

vad i statsrådsprotokollet föreslagits, inrätta ordinarie professorstjänst vid universitet eller högskola utan att frågan därom i varje enskilt fall underställdes riksdagens prövning;

II. att motionen II: 205, i vad den avsåge inrättande vid Uppsala universitet från och med den 1 juli 1965 av en laboratorstjänst i strålningsbiologi med docent Börje Larsson som förste innehavare, icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att motionerna I: 396 och II: 440, i vad de avsåge inrättande vid Uppsala universitet av två tjänster som gymnastik- och idrottslärare i Ao 20 samt indragning av en sådan tjänst i Ae 18, icke måtte bifallas av riksdagen;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 205 samt I: 396 och II: 440, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att — med förbehåll för vad riksdagen kunde komma att besluta rörande ytterligare ändringar i anledning av förslag i propositionen 1965: 40 — ändra personalförteckningen för Uppsala universitet i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66;

c) till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 42 091 000 kronor;

V. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 154 och II: 190, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande de i motionerna berörda frågorna;

VI. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 388 och II: 485, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört rörande utredning av frågor sammanhängande med anordnandet av akademisk kursverksamhet;

VII. att motionerna I: 370 och II: 477 om införande av normer för automatisk lärarkrafttilldelning vid de teologiska fakulteterna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VIII. att motionerna I: 403 och II: 464 om inrättande av en professur i ämnet medicinsk sociologi med docent Joachim Israel som förste innehavare icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IX. att motionerna I: 84 och II: 111, i vad de avsåge skyndsamt utredning och förslag med syfte att vid någon av landets medicinska fakulteter inrätta en institution för näringsforskning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

X. att motionerna I: 114 och II: 145, i vad de avsåge översyn av universitetens nuvarande betygssystem, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XI. att motionerna I: 114 och II: 145, i vad de avsåge yrkesinriktade utbildningslinjer vid de filosofiska fakulteterna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Detta utlåtande omfattar en utgift på närmare 480 miljoner kronor, och man skulle kunna förmoda att ecklesiastikministern bör kunna känna sig ganska nöjd, eftersom antalet reservationer är utomordentligt blygsamt och endast berör en tiondel promille av den totala summan.

Vi har å andra sidan haft ett icke ringa antal motioner att behandla i avdelningen samt gjort vissa principiella ställningstaganden. Jag tror att den påfallande stora enigheten till icke ringa del beror på utskottets sätt att behandla dessa motioner och den skrivning som utskottet gjort.

Jag skall, herr talman, beröra ett par saker. En stor och viktig principiell fråga tar departementschefen upp när han begär att Kungl. Maj:t skall få bemyndigande att inrätta personliga ordinarie professorer utan att höra riks-

Anslag till universiteten m. m.

dagen, ett avsteg från en gammal princip. Utskottet säger där, att eftersom detta bemyndigande endast är avsett att utnyttjas i undantagsfall, då ett snabbt beslut erfordras, när riksdagen inte är samlad eller förutsättningar i övrigt saknas, kan Kungl. Maj:t få detta tillstånd.

Det är såvitt jag förstår en skärpning av det bemyndigande som Kungl. Maj:t egentligen hade tänkt sig. Utskottet förutsätter att det skall ske i utomordentligt enstaka fall.

Utskottet har emellertid tillagt, att det anser det angeläget att förtjänta forskare skall komma i fråga till personliga professurer utan att anbud föreligger om anställning från utlandet. För undvikande av alla missförstånd vill jag framhålla att det inte är utskottets avsikt att därmed ge utvidgat bemyndigande till Kungl. Maj:t, utan bakom detta ligger, om jag förstått det hela rätt, tanken att man inte skall bjuda förmåner i efterhand, när personer har sagt upp sin anställning eller är på väg att vilja flytta till utlandet.

Över huvud taget är det inte en riktig princip att erbjuda förändrade anställningsförhållanden, när en person vill säga upp sig. Det inbjuder vederbörande till att försöka sätta sig i den situationen, att han kan skaffa sig en förmånsställning. Man bör behandla frågorna generellt och se till att villkoren för forskare blir tillräckligt goda. Å andra sidan skulle jag gärna vilja understryka, att forskning är en internationell företeelse, och jag ville nästan kalla det för bypolitik att försöka hålla fast i varje person som eventuellt vill försvinna från landet och forska på annat håll. Denna princip har i varje fall inte mitt stöd.

Jag tror att vi har för små både personella och ekonomiska resurser för att kunna sträcka ut vår forskning över alla områden. På den forskningskonferens som Nordiska rådet hade i Helsingfors påpekades det stillsamt från Finlands sida, när man ifrågasatte om

man inte skulle kunna öka sin forskning, att enbart Sverige hade tagit hand om ett tjugotal välkvalificerade finländska forskare, som tjänstgör här i landet. Jag skulle kunna tänka mig att vi snarast står på plussidan om vi jämför ut- och invandring av forskare.

Jag vill gärna avge denna personliga och principiella deklaration när det gäller forskningsfrågorna över huvud taget. Och det gäller inte bara vårt land kontra främmande länder. Det gäller också mellan de olika universitetsorterna. Ett resonemang som innebär, att om Uppsala får något, så skall givetvis Göteborg och Lund, Stockholm och Umeå också ha det, kan inte vara ett riktigt handhavande av de begränsade resurserna. Vi kommer kanske delvis in på detta problem när vi så småningom skall behandla forskningsråden och anslagen till dem.

I anslutning härtill skulle jag, herr talman, vilja tillägga att det inte kan vara fullt tillfredsställande för riksdagen att dessa ärenden behandlas på det sätt som nu sker, dels vad gäller den högre utbildningen och forskningen, dels speciellt anslagen till forskningsråden. Dessa frågor går intimt in i varandra, men å ena sidan skall riksdagen vara med och delta i besluten om varje enskild professur eller laboratur, medan den å andra sidan när det gäller forskningsråden ger stora generella anslag utan att ha någon möjlighet att därefter delta i behandlingen vare sig när det gäller forskningens inriktning eller hanteringen av pengarna.

Vi har i samband med befullmäktigandet för Kungl. Maj:t att inrätta dessa personliga professurer diskuterat ett avslagsyrkande. Jag vill betona att vi i princip har den uppfattningen kvar, men den mycket försiktiga skrivning som utskottet gjort har vi likväl kunnat ansluta oss till. Sedan får vi väl se hur utvecklingen kommer att bli.

Får jag sedan, herr talman, säga något om universitetsautomatiken och de teologiska fakulteterna. Där har vi ock-

så haft en motion, men även på detta område har man förutskickat en utredning genom universitetskanslersämbetets försorg. Det finns alltså ingen anledning att vidhålla vårt yrkande, utan man kan liksom utskottet förutsätta att även dessa frågor kommer att granskas av denna utredning.

Det finns emellertid en annan utredning som det har talats om, dels i gymnasiepropositionen och dels i statsverkspropositionen. Det är den på sidan 7 i utskottets utlåtande omnämnda utredningen om behörighetsreglerna för intagning till universitet och högskolor. Jag skulle vilja fråga ecklesiastikministern: När kan denna utredning komma att tillsättas? Jag förmodar också att det kommer att bli en parlamentarisk utredning.

Det är ju inte bara en teknisk fråga utan en politisk fråga av utomordentlig betydelse och räckvidd, kanske en av de större frågorna över huvudet taget. Det gäller hur vi skall bära oss åt vid intagning till universitet och högskolor, på vilket sätt spärrarna skall släppas och vilken ny metodik man skall tillämpa för att möjliggöra för i dagens läge icke formellt berättigade studerande att få delta i universitets- och högskoleutbildning, som de i och för sig kan vara berättigade till. Jag tror det är angeläget att den frågan med det snaraste blir föremål för den aviserade utredningen.

Herr talman! Det är mycket som skulle kunna tilläggas till de allmänna principiella och utomordentligt intressanta synpunkter, som statsrådet har anfört i propositionen. Emellertid är det på detta område som på de flesta andra så, att utredningar av alla möjliga slag arbetar, och jag vill gärna följa den som jag tycker riktiga praxis att en utredning som analyserar ett problem skall — om det inte gäller alldeles speciellt brådskande saker — få bli färdig med detta innan man tar upp principdebatten.

Anslag till universiteten m. m.

Förutsättningen för att man skall godta en sådan praxis är emellertid att det ges tillfälle att diskutera frågan efter det att utredningen är klar och att man inte börjar med s. k. försöksverksamhet på ifrågavarande områden innan den principiella diskussionen är avslutad.

Herr talman! Jag har inte något specialyrkande på denna punkt. Eventuella yrkanden ber jag att få återkomma till under senare punkter.

Herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag vill direkt besvara den fråga som ställdes till mig.

När det gäller kompetensutredningen finns det ett utkast eller en diskussionspromemoria i departementet, och jag delar den föregående talarens uppfattning att det är en oerhört betydelsefull, men också mycket komplicerad fråga. Jag har inte tagit någon ståndpunkt till hur den kommande utredningen, som jag hoppas kommer i gång på försommaren, skall vara sammansatt. Däremot hade jag tänkt att diskutera utkastet till direktiv med det här i huset ibland debatterade utbildningsrådet, som är ganska allsidigt sammansatt. De rekommendationer i fråga om sammansättningen som herr Wallmark gett i dag och de rekommendationer som eventuellt kan komma från utbildningsrådet får då bli vägledande för sammansättningen.

Herr **WALLMARK** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för detta ganska konkreta svar. Vi är tydligen helt överens i sak, och jag har tolkat svaret så, att det blir någon form av parlamentarisk utredning, att den kommer i gång snart och att den kommer att arbeta skyndsamt. Jag är mycket glad för det svaret.

Anslag till Lunds universitet

Efter härmed slutad överläggning bifölles vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 7—10

Vad utskottet hemställt bifölles.

*Punkten 11***Anslag till Lunds universitet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Lunds universitet, som föranleddes av vad departementschefen anfört, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66, dels ock till Lunds universitet: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 50 686 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström* (I: 43) och den andra inom andra kammaren av herr förste vice talmannen *von Friesen* (II: 53),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 120) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 152),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström* (I: 150) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander* (II: 208),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström m. fl.* (I: 271) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 329),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m. fl.* (I: 396) och den andra inom andra kammaren av herr *Allard m. fl.* (II: 440),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 422) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson i Skellefteå m. fl.* (II: 497),

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Arvidson* och *Carbell* väckt motion (II: 441).

I motionerna I: 43 och II: 53 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i frågan om inrättande av en lärostol i oligofrenologi (professur eller laboratur) vid något av universiteten eller karolinska institutet, i första förslagsrummet vid Lunds universitet.

I motionerna I: 271 och II: 329 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta, att en professur i internationell rätt vid Lunds universitet omfattande folkrätt och internationell privaträtt skulle inrättas från och med budgetåret 1965/66.

I motionen II: 441 hade föreslagits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen skulle besluta att från och med budgetåret 1965/66 inrätta professur i parodontologi vid universitetet i Lund.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 271 och II: 329, i vad de avsåge inrättande från och med budgetåret 1965/66 av en professur i internationell rätt vid Lunds universitet omfattande folkrätt och internationell privaträtt, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionen II: 441, i vad den avsåge inrättande från och med budgetåret 1965/66 av en professur i parodontologi vid Lunds universitet, icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att motionerna I: 396 och II: 440, i vad de avsåge omvandling av en tjänst som lärare i gymnastik och idrott i Ae 18 vid universitetet i Lund till motsvarande tjänst i Ao 20, icke måtte bifallas av riksdagen;

IV. att motionerna I: 396 och II: 440, i vad de avsåge inrättande vid Lunds universitet av en tjänst som lärare i gymnastik och idrott, icke måtte bifallas av riksdagen;

V. att motionerna I: 150 och II: 208, i vad de avsåge ytterligare anslag till studenthälsovården vid Lunds universitet, icke måtte bifallas av riksdagen;

VI. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 271 och II: 329, II: 441, I: 396 och II: 440 samt I: 150 och II: 208, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att — med förbehåll för vad riksdagen måtte komma att besluta rörande ytterligare ändring i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1965: 40 — ändra personalförteckningen för Lunds universitet i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66;

c) till Lunds universitet: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 50 686 000 kronor;

VII. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört i anledning av motionerna I: 120 och II: 152, i vad de avsåge förslag om ökad utbildning av tandläkare;

VIII. att motionerna I: 43 och II: 53 om utredning om inrättande av en professur eller laboratur i oligofrenologi vid i första hand Lunds universitet icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IX. att motionerna I: 422 och II: 497 om utredning angående åtgärder i syfte att komma till rätta med bristen på utbildade tandsköterskor icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts, utom av annan, av herr *Edström*, som dock ej antytt sin mening.

Anslag till Lunds universitet

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Min reservation på denna punkt omfattar tre delpunkter.

Den första gäller *professuren i internationell rätt* vid Lunds universitet. Sedan Uppsala universitet i årets statsverksproposition tilldelats en dylik professur, har juridiska fakulteten i Lund blivit den enda juridiska fakultet, som saknar ifrågavarande professur.

Vårt lands möjligheter att hävda sig i internationella sammanhang beror ju till en del på om statsmakterna tillser, att forskning och undervisning på detta internationella rättsområde stimuleras vid samtliga våra universitet. Ett inrättande av denna professur borde ligga helt i linje med tidens krav, och det torde vara en förutsättning för ett aktivt bedrivande av vad jag vill kalla »fredsforskning» i vårt land.

Härtill kommer att den internationella rätten för de praktiskt verksamma juristerna fått alltmer ökad betydelse. Från den internationella privaträttens område räcker det med att endast nämna ett par exempel: dels alla de privaträttsliga frågor, som berör i vårt land emottagna tiotusentals flyktingar eller andra hos oss bosatta utlänningar, dels de väldiga internationella privaträttsliga problemkomplex, som uppkommit genom de i Europa bildade handelsblocken. Företrädarna för den svenska industrien och handelskamrarna har också vid upprepade tillfällen kraftigt understrukit detta senare.

Den internationella rätten har ju gammal historisk anknytning till Lunds universitet. Under universitetets första tid verkade här dåtidens främsta folkrättsexpert, Samuel von Pufendorf. Genom sina banbrytande forskningar medverkade han väsentligt till utvecklingen av folkrätten och därmed också den internationella rätten. Genom att inrätta en professur i internationell rätt vid Lunds universitet skulle universitetet få möjlighet att åter medverka till utvecklingen på just detta vetenskapsområde.

Anslag till Lunds universitet

Universitetskanslern tillstyrker också föreslaget om inrättandet av en professur i ämnet och framhåller, att de internationella frågorna fått alltmer ökad betydelse under senaste år och att det därför är nödvändigt att tillräckliga resurser skapas för forskning och undervisning inom detta rättsområde genom att samtliga juridiska fakulteter erhåller professur i internationell rätt.

Detta är alltså motiveringen till att jag här yrkar bifall till motionerna I: 271 och II: 329, i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att en professur i internationell rätt vid Lunds universitet omfattande folkrätt och internationell privaträtt inrättas fr. o. m. det kommande budgetåret.

Den andra punkten gäller *professuren i parodontologi*. Propositionen nr 161 år 1964 angående tandläkarutbildningen i Göteborg, vilken i höstas bifölls av riksdagen, upptog professur i parodontologi vid odontologiska fakulteten i Göteborg. Professuren motiverades av kravet på ökad forskning och undervisning inom läroområdet. I sina petita för budgetåret 1965/66 har de odontologiska fakulteterna i Stockholm, Malmö och Umeå begärt professurer i parodontologi. Universitetskanslern har av icke redovisade skäl underlåtit att uppta dessa krav i sina petita.

Det förtjänar här nämnas, att betydande forskare står till förfogande för besättandet av de föreslagna professurerna samt att näst tandröta, karies, är just dessa tandlossningssjukdomar — vilka utgör professurens ämnesområde — den svåra svenska folksjukdom varigenom så stor procent av äldre svenskar tappar sina tänder. Vi vet att inte mindre än 21 procent av befolkningen i Sverige mellan 17 och 95 år helt saknar tänder — en mycket hög siffra, som delvis beror på karies men när det gäller äldre personer i ännu högre grad beror på parodontoser.

Utskottet säger att det helt delar motionärernas synpunkter i fråga om angelägenheten av ökad forskning och

utbildning inom detta mycket betydande ämnesområde. Utskottet säger sedan följande: »Utskottet, som förutsätter att universitetskanslersämbetet kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på möjligheterna att omvandla nuvarande laboratorier till professurer, anser sig inte nu böra förorda inrättande av professurer i ämnet.»

Jag skulle vilja hemställa inte bara till universitetskanslern utan i främsta rummet till departementschefen att ha sin uppmärksamhet riktad på denna fråga. Det är ur forskningskarriärens synpunkt viktigt att dessa laboratorier omvandlas till professurer, inte bara vid den blivande odontologiska fakulteten i Göteborg utan även vid universiteten i Lund, Umeå och vid karolinska institutet. Kostnaderna för detta är bagatellartade mot de utgifter vi har för forskningen i stort.

Jag yrkar bifall till motionen II: 441.

Den tredje punkten gäller frågan om inrättande av *en lärostol i oligofrenologi*. Motiveringen för denna mycket önskvärda lärostol måste sägas vara det stora antalet utvecklingsstörda. Jag vill just nu blott understryka — jag hänvisar i övrigt till motionen — vilka stora samhälleliga problem det här rör sig om. De oligofrena bildar ett mycket stort socialmedicinskt problem, denna grupp spelar samhällsekonomiskt mycket betydande roll. Bara antalet oligofrena som är i behov av internatvård utgör ca 24 000.

Bland det som tillkommit sedan förra året, då denna fråga var uppe till debatt, vill jag erinra om den riksstämman som hölls av Svenska läkarförbundet förra sommaren och som ägnades de handikappade barnens och ungdomarnas problem. Med särskild styrka framhölls de mentala defekternas och närstående sjukdomstillståndets i centrala nervsystemet dominerande roll som handikappsorsak inom dessa åldersgrupper. Chefen för medicinalstyrelsen, som var inledningstalare, krävde med skärpa en intensifierad forskning

över dessa tillstånds utvecklingsmekanism såsom den enda vägen till förebyggande åtgärder. Han betecknade bristen på forskning inom detta område så stor att den kändes som en förebråelse.

Utbyggande av Vipeholms sjukhus är aktuellt, som vi känner till. Vid planeringen är det därför synnerligen angeläget att man tar hänsyn till framtida utnyttjande av sjukhuset även för vetenskaplig forskning och undervisning.

Nu säger universitetskanslersämbetet i sitt yttrande över dessa motioner, att i stället för att inrätta en professur eller laboratur i oligofrenologi anser ämbetet det i dagens läge lämpligare, att medicinska forskningsrådet placerar en eller flera forskarrekryterings- eller karriärbefattningar inom området för att stimulera forskare till engagemang i vetenskapligt arbete inom detta centrala och viktiga fält. Universitetskanslersämbetet framhåller, att ämbetet för sin del kommer att med uppmärksamhet följa utvecklingen inom oligofreniområdet och framdeles vidtaga de särskilda ytterligare åtgärder, som ämbetet kan anse befogade.

Det kan synas lämpligt att så göres, men än ändamålsenligare vore att få en professur eller laboratur, kombinerad med chefsläkartjänsten för ett sjukhus av Vipeholms karaktär. Då blir det en konsekvent, mångårig och djuplodande forskning, som får bättre förutsättningar att ge resultat än om man som kanslern föreslår, närmast lägger upp vissa speciella forskningsprojekt. Det är så många stora och viktiga såväl samhällsekonomiska som rent medicinska problem som måste analyseras och om möjligt så småningom lösas, samt vilka kräver mångårig planering och arbete att det är högeligen angeläget att vi även i vårt land får en fast lärostol i oligofreni.

Det är motiveringen till att jag yrkar bifall till motionerna I: 43 och II: 53, att vid universitetet i Lund få inrätta en lärostol i oligofrenologi, vars inne-

Anslag till Lunds universitet
havare samtidigt skall vara *överläkare* vid Vipeholms sjukhus.

Herr GEIJER, LENNART, (s):

Herr talman! Som medmotionär i frågan om inrättande av en professur i internationell rätt i Lund vill jag säga, att jag till alla delar instämmer i de synpunkter som herr Edström här har framfört. Till det vill jag foga ett par reflexioner.

Visserligen har vi numera fått två professurer i internationell rätt, men Lund har därvid blivit utan. Man skulle kunna säga att forskningen därigenom i viss utsträckning har blivit tillgodosedd. Det är emellertid inte bara fråga om forskning på detta område. Det gäller också att de jurister, som går ut från universiteten, på olika områden är skickade att ta ställning till viktiga problem. Jag skulle särskilt vilja understryka att i den pågående utvecklingen, där vi i allt större utsträckning dras in i större internationella sammanhang, är det utomordentligt betydelsefullt att våra jurister har tillfredsställande kunskaper särskilt i internationell privaträtt.

Jag vill göra den personliga deklarationen, att vid de tillfällen, då jag har fått delta i internationella sammankomster i Europarådet i Strasbourg och i internationella arbetsorganisationen i Genève, har jag starkt känt den brist det innebär att den juristutbildning, som jag har undergått, inte omfattande så mycket på detta område som skulle vara behövt.

Jag vill till slut bara, herr talman, uttrycka den förhoppningen, att när denna fråga åter kommer upp — och det gör den med säkerhet — så skall den få en gynnsammare behandling än som har kunnat bli fallet denna gång.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att instämma i de synpunkter, som

Anslag till Lunds universitet

herr Edström anförde angående behovet av mer forskning på parodontologiens område. Det gäller motionen II: 441, som jag också skall be att få avsluta mig till.

Vi vet ju att karies betraktas som en förhärjande folksjukdom, som är mycket svårartad. Vid samtal med tandvårdsinspektören i vårt län har jag erfart, att man har kommit fram till att parodontologien är en minst lika svår, för att inte säga ännu svårare sjukdom.

Man kan laga trasiga tänder, men när tänderna lossnar är det något som inte kan lagas. Det är ett gissel som är betydligt värre än man egentligen kan tro. Det påverkar de människor som råkar ut för det psykiskt, och det påverkar kroppens mekanism över huvud taget. Det medför medicinska vådor av olika slag, som inte heller alla gånger kan överblickas.

Vad man saknar är forskning i förebyggande syfte för att komma till rätta med alla de svårigheter som finns på detta område. Det är riktigt att det sker en viss forskning, men man säger från medicinskt håll att man skulle behöva en mera fördjupad forskning. Därför behövs en professur.

För några år sedan väckte jag tillsammans med dåvarande ledamoten av denna kammare fröken Nordström en motion om en professur, men den ledde inte till något resultat. Jag vill i dag, herr talman, återigen understryka hur viktig denna fråga är, och jag vill vädja till ecklesiastikministern att göra sådana insatser på detta område, att vi får en ändamålsenlig grundforskning på parodontologiens område.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motion II: 441.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Det är klart att det finns angelägna skäl för den motion, som herrar Edström och Eric Carlsson nu har talat för. Det förekommer år efter år åtskilliga motioner, vari det före-

slås inrättande av nya professurer utöver vad departementschefen har föreslagit. Det är också fallet i år, men vi har kunnat enas på de flesta punkterna i det utskottsutlåtande som nu behandlas. Jag tror att det aldrig tidigare har förekommit så få reservationer som i år när det gäller detta viktiga och omfattande område.

Det är självklart att det finns enskilda intressen bland ledamöterna som anser att den och den professuren borde gå framför någon annan. Men det märkliga är, att när man föreslår en ny professur, så föreslår man inte samtidigt att vi skall slopa en annan.

Jag kan nämna att i detta utskottsutlåtande om den högre utbildningen föreslås inte mindre än 46 nya professurer och laboraturer. Detta tycker jag är ett verkligt krafttag på detta område.

När det gäller professuren i internationell rätt, som herr Edström och herr Geijer talat om, vill jag påminna om att utskottet hade en likadan motion även 1964, då en sådan professur inrättades i Uppsala. Man sade då att man ville vänta och se resultatet där innan man inrättade någon professur i Lund. Men det tycks vara så, att så fort man inrättar en ny professur vid något universitet eller någon högskola, så måste man samtidigt eller åtminstone året efter inrätta nya professurer även vid de andra universiteten.

Detta är en avvägningsfråga, som ni alla säkert förstår. Kungl. Maj:t har haft svårt att göra denna avvägning och komma till rätta med alla de anspråk som reses från olika myndigheter om inrättande av nya professurer. Om det varit en svår avvägningsfråga för Kungl. Maj:t, har det varit ännu svårare för avdelningen att tänka sig att inrätta nya professurer. Detta har gjort att vi på avdelningen och i utskottet inte kunnat biträda motionerna.

Vi har dock skrivit rätt välvilligt på samtliga dessa punkter, så pass välvilligt att vi fått ett enigt utskottsutlåtande.

de på samtliga här föredragna punkter. Och jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det som herr Persson här sade känner jag ju igen. Antingen brukar han säga det, eller också brukar herr Näsström vara utskottets talesman och säga ungefär detsamma, nämligen att man måste hålla igen när dessa talrika motioner kommer med begäran om inrättande av nya professurer.

Herr Persson förbigår dock det väsentliga, nämligen att antalet professurer i vårt land under senare år kraftigt sjunkit i förhållande till studentantalet. Att av statsfinansiella skäl spara på detta område är en fullkomligt ohållbar motivering. Det finns ingenting som lönar sig så mycket, särskilt för en liten nation, som att satsa på utbildning, undervisning och vetenskaplig forskning. Det är bara därigenom vi kan hålla oss framme i den internationella konkurrensen med de stora nationerna. Vad man satsar på utbildning och på stimulering av forskningen, det får man igen genom ökad produktion, förbättrade arbetsförhållanden och bättre levnadsstandard. Det är produktiva investeringar.

Karakteristiskt är även att de professurer, varom krav motionsvis är efter är framföres, i övervägande antalet fall är så aktuella, att de redan något år senare föreslås av regeringen. Jag tycker dock att riksdagsmännen också skulle ha någon initiativrätt och inte bara vänta på Kungl. Maj:ts nådiga initiativ. Det skulle vara synnerligen tacknämligt om riksdagen tog krafttag för att hålla antalet professurer i lika god relation till studentantalet som tidigare.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Herr Edström sade, att han kände igen tongångarna både från

Anslag till Lunds universitet

mig och från herr Näsström, och det får man ju vara tacksam för. Jag kan kvittera med att säga, att jag känner igen också herr Edströms tongångar.

Att professorsantalet sjunkit i förhållande till antalet studenter är också riktigt. Men det finns väl ändå ingen möjlighet för en liten nation att här hålla takten med vår väldiga ökning av studentantalet och inrätta nya professorer därefter. Varje professor får ta fler studenter nu än tidigare. Vi kan inte hänga med i samma takt som stormakterna, utan vi måste tänka oss ett samarbete på det nordiska området, vilket också framfördes på forskningskonferensen i Helsingfors för en tid sedan.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Perssons resonemang är väl ändå inte hållbart. Vi håller ju så styvt på att skolklasserna inte får bli för stora för att inte undervisningen skall bli lidande. Skall inte det samma gälla den högre undervisningen?

Herr Persson säger att det är orimligt att tänka sig att behålla relationen mellan studenter och akademiska lärare, därför att studentantalet ökar så kraftigt. Det är mycket bra att studentantalet ökar vid högskolor och universitet, men för att undervisningen skall bli fullödiga krävs att lärarna också utökas i samma grad. Det är minst lika viktigt där som i grundskolan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmanen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de rörande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets

Anslag till Göteborgs universitet

hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 271 och II: 329, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjordes i enlighet med de avseende mom. II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionen II: 441, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På särskilda propositioner bifölls sedermera vad utskottet i mom. III—V hemställt.

I fråga om mom. VI, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 271 och II: 329, såvitt nu vore i fråga; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 441 i denna del. Emellertid, anförde nu herr förste vice talmannen, torde yrkandena under 2:o och 3:o) här ovan hava fallit till följd av kammarens förut fattade beslut; kvar stode således allenast yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets i mom. VI gjorda hemställan.

Härpå bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. VII hemställt.

Ytterligare gjordes enligt de angående mom. VIII förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 43 och II: 53; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. IX hemställt.

Punkterna 12—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16**Anslag till Göteborgs universitet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Göteborgs universitet, som föranleddes av vad departementschefen anförde, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för Göteborgs universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66, dels ock till Göteborgs universitet: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 24 327 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.* (I: 27) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjövall m. fl.* (II: 35),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* (I: 376) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.* (II: 487),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m. fl.* (I: 396) och den andra inom andra kammaren av herr *Allard m. fl.* (II: 440).

I motionerna I: 27 och II: 35 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta i princip att det från och med budgetåret 1966/67 inrättas en laboratorstjänst i reumatologi i Bo 1 vid medicinska fakulteten av Göteborgs universitet, vars innehavare tillika skulle vara överläkare vid Sahlgrenska sjukhusets reumatologiska klinik.

I motionerna I: 376 och II: 487 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid Kvinnohistoriskt arkiv i Göte-

borg måtte inrättas en bibliotekarietjänst i A 23.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 376 och II: 487, i vad de avsåge inrättande av en bibliotekarietjänst i A 23 för Kvinnohistoriskt arkiv vid universitetsbiblioteket i Göteborg, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionerna I: 396 och II: 440, i vad de avsåge inrättande av en gymnastik- och idrottslärartjänst i Ae 18 vid universitetet i Göteborg i stället för nuvarande arvodesbefattning med lön enligt löneklass A 18 därstädes, icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 376 och II: 487 samt I: 396 och II: 440, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för Göteborgs universitet i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits,

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Göteborgs universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66;

c) till Göteborgs universitet: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 24 327 000 kronor;

IV. att motionerna I: 27 och II: 35 om inrättande från och med budgetåret 1966/67 av en laboratorstjänst i reumatologi i Bo 1 vid medicinska fakulteten av Göteborgs universitet, vars innehavare tillika skulle vara överläkare vid Sahlgrenska sjukhusets reumatologiska klinik, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts, utom av andra, av herr *Edström*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av laboraturen i reumatologi, som föreslagits i motionerna I:

Anslag till Göteborgs universitet

27 och II: 35 men som icke har bifallits av utskottet.

Bland de viktigaste beslut, som den svenska riksdagen fattat under åren rörande reumatikervårdens effektivisering, var 1946 års riksdagsbeslut att utbygga de reumatologiska specialklinikerna vid undervisningssjukhusen med tillsammans omkring 330 vårdplatser och samtidigt upprusta dem för såväl forskning som undervisning. Dessa beslut resulterade i de nuvarande reumatologiska klinikerna i Lund och vid karolinska institutet i Stockholm, som är väl utrustade och moderna. Men beslutet har helt enkelt saboterats av de lokala sjukvårdsmyndigheterna i Göteborg och Umeå. Även där uppfördes utomordentligt väl planerade specialkliniker med vardera 120 platser, men när dessa stod färdiga, ockuperade man dem för sådana sjukvårdsbehov, som enligt de lokala sjukvårdsmyndigheternas egen uppfattning var angelägnare. Det må nu vara hänt, även om man kan diskutera om verkligen de sjukvårdsbehov, för vilket dessa kliniker ockuperades, var mera angelägna. Ett hundratusental reumatikersjuka i vårt land har nog motsatt uppfattning.

Vad som emellertid är påtalbart är de lokala sjukvårdsmyndigheternas alltjämt bristande vilja att rätta till missförhållandena. Klinikerna uppfördes efter noggranna och omfattande utredningar över det sjukvårdsbehov, som förefanns. Detta sjukvårdsbehov har sedan inte på något sätt bestritts. Ändock lyser de praktiska åtgärderna helt med sin frånvaro, trots att snart 20 år förflutit efter riksdagsbeslutet.

Missnöjet bland de sjuka på västkusten har varit synnerligen stort. Vi läkare har varit överlupna av frågor från reumatikersjuka, som undrar varför ingenting görs. I Lund hölls nyligen en konferens över reumatikervårdens problem med anledning av de långa väntetiderna vid reumatikerkliniker i landet liksom vid Riksföreningens sjukhus — överallt är de mer än ett halvt

Anslag till Göteborgs universitet

är. Där var man rörande ense om att sjukvårdsmyndigheterna i Göteborg var den stora boven i dramat.

I denna situation måste något göras, och här har riksdagen möjlighet att genom ett beslut att inrätta en ordinarie lärartjänst i reumatologi, förenad med överläkartjänst vid reumatologiska kliniken av Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg, på samma sätt som i Lund och Stockholm åstadkomma att stenen kommer i rullning. I Göteborg finns ju denna uppförda välutrustade moderna reumatologiska klinik. Att andra kliniker nu har okuperat densamma och att den är belagd med andra sjuka än reumatiskt sjuka behöver ju inte betyda, att man inte kan placera om dessa och så lösa sängproblemet utan större nybyggnad, ty i och med att dessa reumatiskt sjuka tas om hand på den reumatologiska kliniken i stället för nu delvis på andra frigöres omedelbart en hel del sängar, inte minst på de invärtesmedicinska klinikerna.

Det angelägna är att man får någon som håller i skaffet och ser till att någonting göres samt att myndigheterna får en påminnelse om att det är oundgängligen nödvändigt att något blir gjort.

Det är besvärligt också i Umeå, men där finns dock en s. k. reumatikeravdelning med 60 sängplatser, speciellt avsedda för reumatiskt sjuka. Det verkar som om man i Norrland nöjde sig med en något enklare sjukvård. Begär man från det hållet inte mer får de väl ha det så som de har det tills de kommer med större anspråk. Norrlänningarna brukar annars inte vara så anspråkslösa — vi har många gånger sett att de kan slåss för sin rätt. Jag tycker att de skall göra det även i det här fallet.

Nu säger utskottet, att läkarutbildningsberedningen i ett i maj 1962 av-givet betänkande föreslår att en professur i internmedicinskt specialämne, till vilket bl. a. reumatologien torde kunna hänföras, skall inrättas vid univer-

sitetet i Göteborg. Enligt beredningens förslag skall den närmare benämningen av professuren fastställas efter förslag av vederbörande universitetsmyndigheter. Det är nog bra, men jag har inte sett någon uppgift om att detta förslag accepterats av departementschefen. Och då kan det väl heller inte bli något av.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna I: 27 och II: 35 om inrättande av en laboratoritjänst i reumatologi vid medicinska fakulteten av Göteborgs universitet, vars innehavare tillika skall vara överläkare vid Sahlgrenska sjukhusets reumatologiska klinik.

Häri instämde herr *Dahl* (s).

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! I denna punkt behandlas också den motion, på vilken jag står såsom första namn och fröken Wetterström i andra kammaren angående Kvinnohistoriskt arkiv i Göteborg, och jag skall be att få säga några ord om vad motionen gäller. Kvinnohistoriskt arkiv är så nytt och okänt, att det kan vara lämpligt att knyta några ord till den här motionen — jag skall inte bli långgrandig.

Kvinnohistoriskt arkiv hade egentligen sin upprinnelse i ett privat initiativ från tre stora kvinnoorganisationer i samband med en stipendiefond, som grundades av kvinnoföreningarna för att hylla Elin Wägners minne. Ur fonden utgick det ett antal stipendier ett visst antal år. Man har emellertid inte kunnat fortsätta med stipendieutdelningen av brist på medel. I samband med fonden grundades emellertid Kvinnohistoriskt arkiv nere i Göteborg. Kvinnoorganisationerna kände ett visst ansvar för att söka rädda en del material, som kunde direkt hänföras till kvinnornas historia och samla det på ett ställe. Det blev i Göteborg.

Detta forskningsområde är tyvärr oerhört försummat. Vi vet mycket litet, strängt taget ingenting, om kvinnornas historia. Det är givetvis omöjligt att

samla allt material ifrån gångna tider, men vi kan åtminstone göra så mycket att försöka rädda en del av det material, som finns ifrån vår egen tid och som är knutet till vissa framstående kvinnor på olika områden, vilka har överlämnat sitt material eller kommer att överlämna det till arkivet i Göteborg.

Det är alldeles självfallet, att om forskare skall få glädje av detta material måste det systematiseras och göras i ordning. För denna uppgift fordras personal. Det var av den anledningen som vi har väckt en motion, vilken tyvärr har blivit avstyrkt av utskottet.

I samband med sitt avstyrkande talar utskottet om »en framställning, vilken för närvarande är föremål för Kungl. Maj:ts prövning». Det vore intressant att veta vad detta är för en framställning, ty det framgår faktiskt inte av statsutskottets utlåtande. Utskottets talesman kan möjligen ge upplysning därom.

Jag har, herr talman, inget yrkande i denna fråga, men jag vill varmt understryka utskottets uppmaning till ecklesiastikministern att inte anse den ovidkommande och oviktig. Det är angeläget att man i framtiden satsar en del pengar på att utvidga detta arkiv och tillvarata det material som kan skickas dit eller redan finns där. Jag befarar att det annars kommer att drunkna i allt annat material som biblioteket handhar.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Herr Edström sade nyss att utskottets talesman, som denna gång är herr Persson, i stort sett följt samma linje som den talesman som oftast brukar tala för andra avdelningen när det gäller herr Edströms motioner om nya professurer, nämligen herr Näsström. I så fall får vi väl alla inom andra avdelningen ta åt oss en del av detta, eftersom avdelningen denna gång varit enig.

Jag anser det orimligt att begära att

Anslag till Göteborgs universitet

ett utskott alla gånger liksom på egen hand skall kunna avgöra vad som bör gå först. Man bör väl i varje fall ha en framställning från universitetsmyndigheterna att förlita sig på. Herr Edström ansåg att utskottet ändock skulle kunna bedöma denna sak. Jag förstår ju att herr Edström är särskilt intresserad av allt som rör reumatologien, men det är ett faktum att universitetsmyndigheterna inte har fört fram den sak det här gäller.

Herr Edström sade vidare, att »de stora bovarna i drama» är de lokala myndigheterna i Göteborg och Umeå. Jag har inte ansett det vara min uppgift i andra avdelningen att försöka lokalisera bovar. Om de lokala myndigheterna nu har ansett att de utrymmen som finns till förfogande bör utnyttjas på annat sätt än för här ifrågakarande ändamål — jag vill framhålla att jag anser också detta ändamål vara utomordentligt viktigt — måste orsaken härtill vara att de lokala myndigheterna funnit dessa andra angelägna behov ännu mer pockande. Därför har de valt den vägen. Det är omöjligt för oss i utskottet att säga att de lokala myndigheterna har handlat fel, varför vi i stället borde tillstyrka herr Edströms framställning.

När det sedan gäller Kvinnohistoriskt arkiv, som fru Ruth Hamrin-Thorell talade om, förstår jag inte varför inte fru Hamrin-Thorell kunnat utläsa ur utskottets skrivning vad det egentligen är fråga om. Det står klart och tydligt att universitetskanslersämbetet har yttrat sig över en framställning. Fru Hamrin-Thorell ansåg att det var svårt att veta vad framställningen gick ut på. Det står ju att den gäller var samlingen skall placeras och hur den skall omhändertas. Det föreligger nu till prövning hos Kungl. Maj:t ett förslag om att arkivet skall övertas av universitetsbiblioteket i Göteborg. Man begär ett — visserligen blygsamt — belopp för att lösa den uppgiften. Sedan universitetsbiblioteket i Göteborg övertagit det-

Anslag till Stockholms universitet

ta material får vi väl hoppas att biblioteket begär de pengar, som kommer att behövas för att åstadkomma en systematisering av samlingarna och ordna upp dem så att arkivet på ett helt annat sätt än nu kan bli tillgängligt för forskarna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. I—III samt därefter särskilt rörande mom. IV.

Sedermåra bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. I—III hemställt.

Därpå gjordes enligt de avseende mom. IV framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 27 och II: 35; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 17—21

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22**Anslag till Stockholms universitet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Stockholms universitet, som föranleddes av vad departementschefen anfört, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för Stockholms universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66, dels ock till Stockholms universitet: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 28 721 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 114) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 145),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrarna *Hilding* och *Sörenson* (I: 151) samt den andra inom andra kammaren av herr *Ullsten* (II: 218),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lennart Geijer* och fru *Hultell* (I: 152) samt den andra inom andra kammaren av herr *Carbell m. fl.* (II: 189),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrarna *Lundström* och *Sundin* (I: 161) samt den andra inom andra kammaren av herrarna *Ohlin* och *Hedlund* (II: 213),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahlberg m. fl.* (I: 373) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlstein m. fl.* (II: 447),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m. fl.* (I: 396) och den andra inom andra kammaren av herr *Allard m. fl.* (II: 440).

I motionerna I: 161 och II: 213 hade hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för Stockholms universitet upptaga de två ytterligare tjänster som idrottslärare, varav en för kvinnliga studerande, vilka universitetskanslern föreslagit.

I motionerna I: 396 och II: 440 hade anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att vid universitetet i Stockholm inrätta tre idrottslärartjänster i Ae 18, samtidigt som en arvodestjänst i A 18 indroges.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

Anslag till Stockholms universitet

I. att motionerna I: 152 och II: 189, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställen att en personlig professur i samhällsorienterad statistik skulle inrättas vid Stockholms universitet för docenten Tore Dalenius, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionerna I: 114 och II: 145, i vad de avsåge inrättande av en tjänst som preceptor vid statsvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet från och med budgetåret 1965/66, icke måtte bifallas av riksdagen.

III. att motionerna I: 151 och II: 218, i vad de avsåge inrättande från och med budgetåret 1965/66 av en tjänst vid Stockholms universitet som förste byråsekreterare i Ae 23 med ansvar för den allmänna studierådgivningen, icke måtte bifallas av riksdagen;

IV. att motionerna I: 161 och II: 213 samt I: 396 och II: 440, i vad de avsåge inrättande vid Stockholms universitet av två tjänster som idrottslärare, icke måtte bifallas av riksdagen;

V. att motionerna I: 396 och II: 440, i vad de avsåge omvandling av en arvodesbefattning som idrottslärare vid Stockholms universitet till idrottslärartjänst, icke måtte bifallas av riksdagen;

VI. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 152 och II: 189, I: 114 och II: 145, I: 151 och II: 218, I: 161 och II: 213 samt I: 396 och II: 440, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för Stockholms universitet i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Stockholms universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66;

c) till Stockholms universitet: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 28 721 000 kronor;

VII. att motionerna I: 373 och II: 447 om att riksdagen skulle begära, att förutsättningarna för inrättande från och med budgetåret 1966/67 av en professur i socialekologi med halva tjänstgöringsskyldigheten förlagd till statens institut för byggnadsforskning ingående prövades, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits, utom av annan, av herrar *Axel Andersson, Edström, Källqvist, Thorsten Larsson, Johan Olsson, Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors, Nelander, Mattsson, Källstad* och *Lindahl*, vilka ansett,

dels att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade,

dels att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 161 och II: 213 samt I: 396 och II: 440, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid Stockholms universitet från och med budgetåret 1965/66 måtte inrättas två tjänster som idrottslärare i Ae 18, varav en för kvinnliga studerande;

dels ock att utskottet — under förutsättning av bifall till yrkandet beträffande IV — bort under VI hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 161 och II: 213 samt I: 396 och II: 440 ävensom med avslag å motionerna I: 152 och II: 189, I: 114 och II: 145 samt I: 151 och II: 218, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för Stockholms universitet i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för Stockholms universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66;

c) till Stockholms universitet: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 28 766 000 kronor.

Anslag till Stockholms universitet

Herr KALLQVIST (fp):

Herr talman! Punkt 22 avser Stockholms universitet och gäller avlöningar. Det belopp som upptagits är ett förslagsanslag på omkring 28 miljoner kronor.

Hitintills har vi i denna debatt rört oss på ett rätt högt plan; det har gällt professorer, laboraturer och andra. Vad jag nu litet skall syssla med ligger åtminstone avlöningsmässigt på ett lägre plan, men jag tror ändå att kammaren skall finna att det är en viktig fråga. Det gäller en motion om idrottslärare vid universiteten.

Den fysiska fostran är väl tillgodosedd inom undervisningsväsendet i övrigt, i grundskolan, gymnasiet och fackskolan, även om den fysiska fostran naggats litet i kanten. Däremot är den fysiska fostran vid våra universitet och högskolor i mycket hög grad eftersatt. Vid olika tidpunkter har man anmärkt på detta, och helt säkert har också en viss upprustning skett, ehuru den varit ytterst blygsam.

I årets petita föreslås en ökning av antalet idrottslärartjänster, och detta har utskottsmajoriteten hakat på. Vid närmare granskning finner man emellertid att den föreslagna ökningen är rätt blygsam; jag har svårt att tänka mig hur den skulle kunna vara mera blygsam. Man föreslår en ökning med en halv tjänst — jag vet inte om det finns några fjärdedelstjänster. Dessutom säger man att de kvinnliga studerande inte skall få någon nytta av denna halva tjänst.

I en motion har vi föreslagit att åtminstone två tjänster skall inrättas, och vi har varit objektiva nog att även ta hänsyn till de manliga studerande. Vi föreslår således en hel kvinnlig tjänst — det innebär alltså en ökning med en halv tjänst — och dessutom en hel manlig tjänst, så att vi här får ett jämviktsläge. Några större kostnader är det här alltså inte fråga om.

Ett motiv som alltid anföres är ju att frågan är föremål för utredning,

men jag tror inte att det är någon risk för överorganisation i detta fall vid våra universitet och högskolor. Dessutom kan tilläggas att en fysisk spänst är förutsättningen också för en psykisk balans. Det har visat sig att man vid våra universitet och högskolor utsätter sig för vissa risker genom att inte tillvarata de möjligheter till fysisk träning — gymnastik och annat — som studenterna dock behöver. Jag kan i någon mån ansluta mig till herr Edström när han säger, att man kanske också av rena sparsamhetsskäl rent profylaktiskt bör hjälpa studenterna, så att de inte behöver gå till läkare — förlåt, herr Edström, men det tror jag också herr Edström kan hålla med mig om!

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Jag kan helt instämma i vad herr Källqvist här har anfört då han framhöll att denna fråga, även om den inte rör stora belopp, ändå är mycket betydelsefull. Jag tillåter mig därför att något utförligare uppehålla mig vid den.

För i dagarna två år sedan — närmare bestämt den 17 maj 1963 — högtidlighöll Sveriges Akademiska Idrottsförbund sitt 50-årsjubileum och anordnade i samband med detta en estradiskussion för att dryfta frågan vad som kunde göras »för att på kårorterna få bättre betingelser för den studerande ungdomens fysiska fostran». I diskussionen deltog från medicinsk sida professor Thorgny Sjöstrand, karolinska sjukhuset, och doktor Torsten Ringqvist, Umeå universitet, från den »civila» idrotten överste Torsten Wiklund, Riksidrottsförbundet, ordföranden i studiesociala utredningen, dåvarande byråchefen och numera statsrådet Olof Palme, samt vice ordföranden i Sveriges Förenade Studentkårer, teknolog Jan-Olof Carlsson. Som ordförande

fungerade det jubilerande förbundets ordförande, professor Gunnar Tors-
tensson.

Vid detta tillfälle blev studentidrot-
tens problem mycket väl belysta. Re-
presentanterna för den medicinska ve-
tenskapen underströk just vad herr
Källqvist nyss framhöll, att det var av
största värde för studierna att de stu-
derande skötte även sin fysik. Bland
annat framhölls det angelägna i att den
studerande ungdomen bereds möjligheter
att bedriva någon form av motion
på kårorterna. Det är riktigt när det
erinras om att det vid läroverken är
relativt väl ordnat för våra ungdomar.
Där är ju bestämda tider fastställda, då
eleverna skall få fysisk fostran. Hade
dessa ungdomar stannat kvar i sin hem-
ort sedan de gått igenom läroverket,
hade de som regel haft tillgång till de
»civila» klubbarna, till idrottsplatser
och i lyckliga fall också till sim- och
idrottshallar. Genom statens medverkan
flyttas de nu till dessa kårorter, som
saknar resurser för att kunna svara för
deras fysiska fostran. Vid universitet
och högskolor är nämligen bl. a. antalet
gymnastik- och idrottslärare helt
otillräckligt.

Jag skall här nämna några siffror.
Professor Torstensson framhöll att sedan
idrottslärarinstitutionen år 1947
fick sin nuvarande utformning har stu-
dentantalet ökat kraftigt. År 1947 hade
exempelvis Stockholm cirka 7 000 stu-
denter mot cirka 20 000 år 1963. Göte-
borg hade år 1947 ett studentantal av
1 500 mot 7 000 år 1963. Totalt upp-
gick lärarantalet till 4 1/2, som skulle
betjäna cirka 40 000 studenter. Härtill
kommer det förhållandet, att numera
ett mycket stort antal av de studerande
är flickor, och för dem fanns det ingen
fast lärartjänst. Det kan nämnas att an-
talet studenter i Stockholm år 1964 upp-
gick till 21 110 och att innevarande år
antalet kan beräknas till drygt 23 000.
Därvid är också att märka att av dessa
flertalet icke är hemmahörande i Stock-
holm.

Anslag till Stockholms universitet

Vid konferensen i Uppsala erinrades
om hur man vid sina årliga framställ-
ningar till statsmakterna för att få en
förbättring till stånd mötts av talet, att
det inte fanns skäl att göra något spe-
ciellt för studenterna utan att dessa
liksom övriga ungdomar skulle kunna
söka sig till de »civila» klubbarna.

Det bör då nämnas att man i Stock-
holm har gjort en enkät. Man har, och
här citerar jag ordagrant, »tillskrivit
30 klubbar med förfrågan om de kan
hjälpa till och ta hand om de motions-
sökande studenterna. Det mest positiva
svaret var från en klubb, som erbjöd
sig att ta hand om 30 stycken av SSIF:s
elitidrottsmän. Övriga klubbar hänvi-
sade till att de hade nog att göra med
sina egna ungdomar och att de varken
hade ledare, lokaler eller pengar att
hjälpa till».

I Uppsala har gjorts en liknande un-
dersökning, som gav lika negativt re-
sultat. Det är helt naturligt. De civila
klubbarna har inga möjligheter att ta
hand om studenterna. Det framhölls
också av överste Wiklund, som väl
känner den civila idrottens resurser.

Professor Sjöstrand, som tidigare va-
rit ordförande i Stockholms högskolors
idrottsråd, underströk hur beklämman-
de det är att man i Stockholm har en
enda idrottslärare som skall sörja för
alla dessa högskole- och universitets-
studenters fysiska aktivitet. Dessutom
skall den mannen leda en idrottsledar-
kurs, särskilt avsedd för de blivande
lärarna för att dessa skall kunna bidra-
ga till ledningen av skolungdomen på
idrottsdagarna.

Både vid denna debatt och vid många
andra tillfällen har det erinrats om att
idrottens betydelse för ungdomens fy-
siska och moraliska fostran är allmänt
erkänd och hur det mot denna bak-
grund är anmärkningsvärt, att i vårt
land gymnastiken och idrotten vid uni-
versitet och högskolor intar en så myc-
ket sämre ställning än i flertalet övriga
kulturländer. Man har gjort jämförel-
ser med Västtyskland, Frankrike och

Anslag till Stockholms universitet

Italien, som är mycket nedslående. Och vi skall inte tala om andra länder — exempelvis Bulgarien, där man har 130 lärare för fysisk fostran av 79 000 elever.

Professor Torstensson avslutade estraddebatten på Ultuna med att sammanfattningsvis säga: »Vi behöver ledare och organisatörer, som hjälper våra ungdomar till rätta med sport och idrott. Vi har för närvarande 4 1/2 man anställda för mer än 40 000 studenter. Antag att hälften av dessa är idrottsintresserade — det blir då cirka 20 000 som skall hjälpas. Kunde vi få 20 lärarkrafter så bleve det 1 000 elever på varje lärare. Vid läroverken finns det 300 å 350 elever på varje gymnastiklärare. Kunde vi få detta önskemål tillgodosett inom en femårsperiod eller något liknande så skulle vi vara belåtna».

Herr talman! Jag har nämnt detta för att ge den rätta bakgrunden åt de rimliga anspråk som vi motionärer har kommit med, då vi föreslagit att man i Stockholm skall höja antalet idrottslärare från en till tre, och att en av de två nya tjänsterna skulle vara avsedd för de kvinnliga studenterna. I och för sig kan man förstå utskottet, som hänvisar till en pågående utredning. Vi känner till att det pågår en sådan inom departementet, och vi hoppas mycket av den, men situationen är sådan att det inte finns någon anledning att avvakta. Situationen är alarmerande. Det är väl ingen som tror att denna utredning kan komma till det resultatet, att det skulle vara för mycket med tre idrottslärare på 23 000 studenter?

Jag vill framhålla liksom herr Källqvist att det här inte gäller några stora ekonomiska insatser. Hela merkostnaden — vad som skiljer reservanterna från utskottet — är 45 000 kronor.

Herr talman! Jag vill understryka att detta är ett verkligt legalt krav. De som har ansvaret för studenterna, universitetskanslern och andra, har understrukt att det är nödvändigt att nu få en reell hjälp. Situationen på ungdoms-

fronten, studiehetsen, neuroserna bland de studerande och allt sådant gör, att man bör besinna sitt ansvar och ge vederbörande möjligheter att hjälpa denna ungdom, som har det bedrövligt illa ställt på detta område.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Blomquist* (h) och *Lundberg* (h).

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Eftersom den här reservationen är den första som vi behandlar i detta utskottsutlåtande, så låt mig till att börja med göra några allmänna reflexioner.

Som jag tidigare har sagt föreslås här en kraftig upprustning av den högre utbildningen och forskningen, och därmed torde man kunna säga att de planer, som stakats ut på detta område tidigare, nu håller på att fullföljas. Som exempel kan jag nämna den upprustning som sker vid universitet och högskolor, där — som jag tidigare sagt — icke mindre än 46 nya professorer och laboraturer inrättas. Det är emellertid inte bara dessa högre tjänster, som inrättas fr. o. m. nästa budgetår, utan här rör det sig också om 62 nya ordinarie universitetslektorat samt docent- och forskartjänster samt dessutom 20 forskarassistenttjänster, 10 tjänster för kvalificerade medhjälpare samt inemot 250 biträdestjänster.

Det är ju självklart att alla de många nya tjänster som nu inrättas medför betydligt ökade kostnader för nästa budgetår. Såsom exempel kan jag här bara nämna att avlöningsanslaget för universitet och högskolor för nästa budgetår höjes med i runt tal 43 miljoner kronor, och även anslagsposterna under övriga rubriker i detta utlåtande höjs i proportion till vad avlöningsanslaget höjes med. Jag har nämnt dessa siffror inte för att skryta över den stora upprustning som sker på departementschefens initiativ utan för att man här-

igenom skall få en god bild av den stora upprustning som sker när det gäller den högre utbildningen.

I reservationen av herr Axel Andersson m. fl. — den gäller studentidrotten, och både herr Källqvist och den senaste talaren har talat därom — föreslås bifall till några motioner. Jag kan ju såsom den föregående talaren säga att även vi inom utskottet är mycket medvetna om den fysiska fostrans och idrottens stora betydelse för ungdomen i vårt land. Den förstärkning som här sker genom Kungl. Maj:ts förslag av de personella resurserna rör sig om 50 procent i förhållande till innevarande budgetår. För Stockholms universitet kommer att inrättas en halvtidstjänst såsom idrottslärare för kvinnliga studenter. Man kan alldeles självklart tycka att detta är ett mycket ringa steg framåt, men man kan dock inte komma ifrån att det är en förbättring. Orsaken till att vi inte har kunnat gå med på det motionskrav som här framförts är ju den utredning som det har talats om. Det gäller ju en mycket stor sak, och man kan inte utan en utredning gå in för några bestämda regler när det gäller detta anslag. Studentidrotten är ju föremål för en utredning. Det brukar ju vara rätt vanligt här i riksdagen, att vi inte tar rättning till en stor fråga innan den har utretts. Vi vill gärna vänta och se till vilket resultat utredningen kommer.

Herr Schött nämnde att det fanns andra länder som hade kommit betydligt längre på detta område än vi och angav Bulgarien. Det kan vara riktigt att det finns andra länder som har kommit längre på detta område, men det blir väl även i detta fall fråga om en avvägning mellan detta behov och många andra angelägna saker som vi måste genomföra i samhället. Jag skulle tro att man kan plocka fram åtskilliga anordningar i vårt land, som är betydligt bättre utformade än i Bulgarien och till och med i Västtyskland. Vi har säkert det bättre ställt på de flesta områden än de länder som här har räknats

Anslag till Stockholms universitet
upp. Jag tror att herr Schötts jämförelse haltar betydligt.

Det finns kanske inte någon anledning att diskutera denna fråga mer än som har skett, utan vi får väl invänta utredningen. Även herr Schött tyckte det var mycket bra att den kom och hoppades mycket av den. Då finns det väl inte anledning att fatta beslut i enlighet med motionärernas förslag, utan vi får som jag nyss sade vänta och se.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SCHÖTT (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste givetvis medge att det innebär en förbättring att höja från en tjänst till en och en halv. Det är ingen som kan bestrida att det innebär en ökning när man i Stockholm vill höja antalet lärartjänster på detta område från 1 till 1,5, men det är absolut en otillräcklig ökning. Vi måste komma ihåg att det, när denna tjänst inrättades, i Stockholm fanns 7 000 studenter, medan det nu finnes 23 000. Dessutom är ju många av dessa flickor. Vi lever i en stressad och svår tid. Jag anser det vara ett synnerligen rimligt krav som vi motionärer här ställer.

När vi skrev motionen, som är en fyrtimotion, visste vi mycket väl om att en arbetsgrupp sysslade med dessa problem. Vi skriver i motionen: »I årets statsverksproposition hänvisar departementschefen till den arbetsgrupp inom ecklesiastikdepartementet som har till uppgift att utreda det indirekta studiecociala stödet och även behandlar idrottsfrågor. Det är i och för sig utmärkt att hela frågan sakkunnigt utreds, men detta får inte hindra att nödvändiga reformer genomförs redan nu.»

När det gäller internationella jämförelser vet jag att vi i många avseenden har det bättre än andra länder. Bland de länder jag nämnde var inte Jugoslavien. Jag nämnde Bulgarien, men det spelar ingen roll. Faktum är dock att vid en internationell jämförelse är Sve-

Anslag till Stockholms universitet

rige på detta område ett u-land. Situationen här i Stockholm är sådan att det är synnerligen angeläget att kammararen biträder motionärernas och reservernernas krav.

Jag ber än en gång att få yrka bifall till reservationen.

Herr **KÄLLQVIST** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Persson tog upp resonemanget rent allmänt om ökningen av anslagen under denna huvudtitel, särskilt då under denna punkt, och nämnde att anslaget höjts med 43 miljoner kronor. Här är det dock, herr Persson, fråga om att öka med 45 000 kronor. Det är en viss skillnad. Vi har under årens lopp fått den uppfattningen att man inom ecklesiastikdepartementet hyser förfärligt svagt intresse för fysisk fostran av studenter vid högskolor och universitet. Jag vet inte hur det är med departementschefen för närvarande, men jag har för mig att han har varit bandyspelare. Den förre statssekreteraren har dock säkert varit det. Jag undrar om inte de kan vittna litet grand, så att vi kan få en bättre upprustning i detta fall. Man kan säga att det nu ligger totalt nere.

Herr **PERSSON, EINAR**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Schött nämnde att Sverige i fråga om idrotten och i fråga om idrottslärarnas antal är att betrakta som ett u-land. Det vill jag inte hålla med om. Vi har dock haft åtskilliga framgångar på den idrottsliga banan under de senaste åren. Ta skididrott och ishockey eller vilken art av idrott som helst, så skall vi finna att Sverige haft många framstående idrottsmän. Skall vi göra jämförelser med u-länderna, så tror jag att man inte kan hitta en enda framstående idrottsman från dessa länder. Jag vägrar absolut att gå med på att Sverige skulle vara underutvecklat i det här avseendet. Det ges

stora anslag till idrotten i övrigt, och när utskottet nu inte kan gå med på en så stor ökning i detta fall, så beror det ju på den utredning som departementschefen har tillsatt. Som jag sade förut är det vanligt att riksdagen väntar åtminstone till dess en utredning blivit klar.

Herr **SCHÖTT** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det vore angenämt om vi kunde vara överens om vad vi diskuterar. Det är inte den svenska idrottens ställning eller hur duktiga idrottsmän vi har, utan hur många idrottslärare vi har till förfogande för studenterna i Stockholm. När jag talade om Sverige som ett u-land gällde den jämförelsen hur många lärare man ställer till förfogande på detta område. Jag vill understryka att det här inte gäller främst tävlingsidrott, utan det gäller framför allt motionsidrott.

Tillåt mig bara, för att understryka hur angelägen och brådskande frågan är, att citera några rader ur professor Torstenssons inlägg vid debatten i Uppsala: »Om alla studenter och studentkor vore mottagliga för rådet att motionera, att röra sig mer ute i Guds fria natur så kanske de komme ifrån neuroserna. Kanske inte alla, men helt säkert är det många, som skulle kunna hjälpas, om man bara kunde få ut dem. Men i dag har vi inte möjlighet att ta hand om dem. Det lönar sig inte, att vi propagerar, för vi har inte folk, som kan hjälpa dem. Vad vi behöver är hjälp, mycket snar hjälp, brandkårsutryckning skulle jag vilja säga.»

Så skrämmande är situationen. Den som sätter sig in i detta, blir verkligt oroad.

Herr **ANDERSSON, AXEL**, (fp):

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att protestera något mot herr Schött. Han sade att här krävdes det ett rejält handtag, och så slutade han

med att yrka bifall till reservationen. Jag måste säga att det handtag som reservanterna vill ge inte är ett rejält handtag, utan det är ett synnerligen blygsamt handtag det är fråga om. Därför tycker jag att det är märkvärdigt att herr Einar Persson så kraftigt understriker att det kan förväntas resultat av en utredning och att man inte får föregripa denna utredning.

Hade vi begärt det kraftiga handtag som vi egentligen borde ha begärt, kunde jag ha förstått att herr Persson skulle anse att vi hade föregripit utredningen, men när vi begär den mycket mycket blygsamma ökningen på 45 000 kronor, kan det ju inte ha någon betydelse för utredningen. Meningen med utredningen är väl att försöka lösa frågan på ett vettigt sätt, och då kommer det inte att räcka med den lilla kostnadsökning som vi reservanter har varit blygsamma nog att hålla oss till.

Herr Einar Persson understriker också kraftigt att vi har det avsevärt bättre ställt på de allra flesta områden än vad man har på andra håll ute i världen. Jag tycker nog att det borde mana oss att se till att vi på det här området inte behövde vara så långt efter som vi för närvarande är. Det borde tvärtom vara en stimulans för oss att göra någonting för att hjälpa studenterna i deras svåra förhållanden.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr SCHÖTT (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är givetvis fullt medveten om att det inte är något krafttag som vi begär utan att det bara är fråga om ett steg — för att inte säga ett tuppffjät — i rätt riktning. Det framgick av mitt första anförande att professor Torstensson önskade en idrottslärare på 1 000 studenter. Det skulle för Stockholms del innebära 23 idrottslärare. Vad vi vågat hemställa om är 3 stycken. Det visar ju hur måttliga vi är i våra anspråk i dag. Kraven måste givetvis skärpas i framtiden.

Anslag till Stockholms universitet

Herr LIDGARD (h):

Herr talman! Man kan av det myckna talet om en pågående utredning lätt bibringas uppfattningen att det är fråga om något stort principiellt beslut som skall fattas, men så är faktiskt inte förhållandet. Bortsett ifrån en mycket blygsam ökning av den idrottslärbefattning som finns är ju situationen den att vad som föreslås är att de som tjänstgör vid detta universitet skall få samma ställning som motsvarande befattningshavare vid andra universitet. Jag har mycket svårt att förstå att den saken kan vara beroende av någon utredning. De som är intresserade av att ta del av den förhandlingsuppgörelse som träffades mellan civildepartementet och personalorganisationerna för någon tid sedan kan upptäcka att civildepartementet är inte lika negativt inställt till denna typ av tjänster som man tydligen är på den ecklesiastika sidan.

Herr talman! Även jag yrkar bifall till reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! För någon månad sedan hade andra avdelningen i statsutskottet nöjet att göra ett besök hos Umeå universitet. Där mötte vi inte någon framställning om ökade anslag eller om flera idrottslärare. Men när vi kom in i den stora vackra hallen mötte vi ett annat anslag, herr talman. Vad stod det där? Det stod: Vi studenter kräver mellanöl.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Det har sagts att det inte är något stort beslut som skall fattas här, och det kan jag hålla med om. Men när en utredning pågår, vill man ju inte binda sig i förväg genom att fatta något delbeslut, utan man vill invänta och se hur stora anslagen blir och hur det hela skall läggas upp när det gäller denna idrott.

Anslag till Umeå universitet

Sedan sade herr Schött, att detta endast är en motionsidrott. Men det finns kolossalt många människor i vårt land — jag har många i min vänskapskrets — som kan idka motionsidrott utan lärare.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande mom. IV och VI av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan samt därefter särskilt angående utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de avseende mom. IV och VI förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Källqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 90 punkten 22 mom. IV och VI, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Anderson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Källqvist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 52.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i denna punkt.

Punkterna 23—26

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27**Anslag till Umeå universitet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Umeå universitet, som föranleddes av vad departementschefen anfört, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för Umeå universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66, dels ock till Umeå universitet: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 17 078 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehatt

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lundström* och *Sundin* (I: 162) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hedlund* och *Ohlin* (II: 196),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hjalmar Nilsson m. fl.* (I: 165) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Skellefteå *m. fl.* (II: 194),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 171) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.* (II: 201),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 277) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti m. fl.* (II: 331),

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Arvidson* och *Carbell* väckt motion (II: 441).

I motionerna I: 171 och II: 201 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om inrättandet av en professur i pedagogik vid universitetet i Umeå från och med budgetåret 1965/66.

I motionerna I: 277 och II: 331 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta att inrätta en forskardocentur (Ae 27) i arkeologi vid universitetet i Umeå.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 162 och II: 196, i vad de avsåge inrättande från och med budgetåret 1965/66 av en professur i praktisk pedagogik, särskilt vuxenpedagogik, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionerna I: 171 och II: 201, i vad de avsåge inrättande från och med budgetåret 1965/66 av en professur i pedagogik, icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att motionerna I: 277 och II: 331, i vad de avsåge inrättande från och med budgetåret 1965/66 av en forskardocentur i arkeologi, icke måtte bifallas av riksdagen;

IV. att motionen II: 441, i vad den avsåge inrättande från och med budgetåret 1965/66 av en professur i parodontologi vid universitetet i Umeå, icke måtte bifallas av riksdagen;

V. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 162 och II: 196, I: 171 och II: 201, I: 277 och II: 331 samt II: 441, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för Umeå uni-

Anslag till Umeå universitet

versitet i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Umeå universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66;

c) till Umeå universitet: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 17 078 000 kronor;

VI. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 165 och II: 194 i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala angelägenheten av att en professur i barnpsykiatri snarast inrättades vid Umeå universitet.

Fröken STENBERG (h):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 90 punkt 27 har utskottet bl. a. behandlat ett par fyrpartimotioner, I: 171 och II: 201, som gäller pedagogikprofessur, och I: 277 och II: 331, som avser forskardocentur i arkeologi vid universitetet i Umeå. Det är mig angeläget att i egenskap av motionär kommentera utskottets välvilliga avslagsyrkande som faktiskt inger vissa förhoppningar om kommande positiva lösningar av de gjorda framställningarna.

Av utskottets skrivning framgår att enligt statsverkspropositionen har Umeåkommittén föreslagit inrättandet av en professur i praktisk pedagogik från och med nästa budgetår vid universitetet i Umeå, men att departementschefen vid sin prövning av Umeåkommitténs förslag funnit att beslut beträffande tidpunkten och tjänstens närmare inriktning bör fattas i samband med att ställning tas till 1960 års lärarutbildningssakkunnigas förslag om den framtida lärarutbildningen. Det är naturligtvis en synpunkt som kan beaktas, men i den aktuella problemställningen skulle jag här vilja skilja mellan undervisning och forskning. Skäl skulle därför kunna föreligga att motiveringen för professuren inte bindes enbart till lärarutbildningen. Det kan i denna fråga också noteras att framställningar om personella resurser för pedagogisk

Anslag till Umeå universitet

forskning vid Umeå universitet har gjorts bl. a. av universitets rektor, att konsistoriet har i remissutlåtande också stött förslaget, att universitetskanslersämbetet efter vad jag förstått föreslagit att professuren får en speciell inriktning på vuxenpedagogik och praktisk pedagogik, och att ett tjugotal studerande så sent som i februari i år i skrivelse till universitetskanslersämbetet anhållit, att högre undervisning i ämnet pedagogik snarast måtte komma till stånd vid universitetet i Umeå.

Till detta kan sägas att Umeå i mer än tio år har varit en filialort till Stockholms och Uppsala universitet, att många lärare, skolledare m. fl. tidigare redan tagit ett eller två betyg i ämnet pedagogik och att därför en rätt stor grupp högstadiestuderande redan finns där.

Att remissinstanser och sakkunniga haft divergerande uppfattningar beträffande professurens inriktning är väl en naturlig konsekvens av att den i Umeå skall täcka så många olika sidor, men det är beklagligt om detta förhållande någon längre tid skall förhindra frågans lösning. Det är ett stort ämne som det är fråga om, och det ingår nu i ett flertal olika utbildningsvägar.

Pedagogikämnets stora omfång har gjort att man vid andra universitet förutom professuren i pedagogik inrättat en särskild professur i praktisk pedagogik. Så är fallet vid lärarhögskolorna. För civilekonomutbildningen tillkommer dessutom, t. ex. vid handelshögskolan i Stockholm, en särskild professur med pedagogisk-psykologisk inriktning. Därför förefaller det rimligt, om problemet beträffande inriktningen av professuren i Umeå kunde lösas så att två professurer inrättas — en i pedagogik och en i praktisk pedagogik i överensstämmelse med förhållandena vid övriga universitet.

Enligt uppgift har för nästa läsår ungefär 300 professorstimmar tilldelats ämnet pedagogik vid Umeå univer-

sitet. Men där finns inte någon professor eller laborator eller någon tjänst som kräver docentkompetent lärare. Ungefär en tredjedel av dessa timmar är beräknade för högre undervisning. För närvarande finns det endast en universitetslektorstjänst, utan krav på docentkompetens, för en- och två-betygsundervisningen och examinationen. Den tjänstens innehavare är visserligen docentkompetent men är samtidigt för närvarande tjänstledig för forskningsarbete och innehar en docenttjänst vid medicinska fakulteten. Förhållandena blir faktiskt besvärliga om det endast skall finnas en universitetslektor för att bestrida examination och all professorsundervisning tillsammans med strölärare från andra universitet. Det blir sannolikt inte lätt att tillfredsställande lösa denna lärarfråga.

I Umeå finns ingen latent reserv av docentkompetenta lärare. Därför anser vi motionärer det helt nödvändigt och hoppas på statsmakternas förståelse för att en högre tjänst snarast inrättas. Behovet av pedagogisk forskning är väl omvittnat. I Umeå finns det nu ett förhållandevis stort antal studerande — de flesta lärare i 30—40-årsåldern med stort intresse för att arbeta med olika aktuella forskningsproblem. Under våren 1965 har vissa förberedande seminarier hållits, och provkartan på forskningsuppgifter är innehållsrik.

Jag vill med stöd av det jag anfört enträget understryka vikten av att man snarast, om det är tekniskt möjligt redan till den 1 januari 1966, löser frågan om pedagogikprofessuren vid Umeå universitet. Där finns redan nu en stor grupp studerande som vill ta itu och arbeta med skilda viktiga forskningsfrågor, men de personella resurserna måste förstärkas.

Det andra motionsparet som jag helt kort vill beröra är motionerna I: 277 och II: 331, innehårande förslag om forskardocentur i arkeologi vid Umeå universitet. Utskottet skriver välvilligt att det av motionärerna åsyftade ända-

Om inrättande av en professur i idrottsmedicin

målet — ökad forskning inom arkeologien i Norrland — bör kunna komma till stånd genom insatser av vederbörande forskningsråd. Det låter förhoppningsfullt, tycker vi motionärer, ty det är faktiskt så att Norrlands arkeologi kommit att släpa efter i förhållande till Sydsveriges. De två tredjedelar av Sverige som Norrland omfattar har ju hyst människor ända sedan inlandsisen smälte bort, och inom området har kulturföreteelserna varit lika fasetterade som i Sydsverige.

En viktig orsak till att Norrland kommit att bli den svenska arkeologiens styvbarn är att de nuvarande arkeologiska universitetsinstitutionerna kommit att i stor utsträckning ägna sig åt mer närliggande områden. Uppsalaarkeologien t. ex. har ägnats Uppland och Lundaarkeologien sydligaste Sverige, och den nyinrättade professuren i arkeologi i Göteborg har enligt uppgift kommit att snabbt fördjupa och vidga kunskaperna om Västkustens förhistoria. En arkeologitjänst i Umeå skulle komma att bidra till att arkeologiska norrlandsundersökningar kunde intensifieras och därmed vidga vårt vetande om Norrlands förhistoria. I och med att utbyggnaden av vattenkraften mer och mer reduceras — som man kanske kan säga — kommer också riksantikvarieämbetets viktiga undersökningar i samband med kraftverksutbyggnad att inskränkas eller helt upphöra. Det är också ett argument för att vi behöver en fast arkeologisk forskartjänst knuten till Norrland.

En i Umeå befintlig arkeologisk institution skulle också kunna ge goda möjligheter till den för den arkeologiska norrlandsforskningen nödvändiga kontakten med arktisk och cirkumpolär arkeologi och kulturhistoria. Det har inom denna sektor i mycket stor utsträckning bedrivits samarbete med Tromsö museum, genom en i Umeå tillfälligt verkande arkeolog med akademisk lärarbefattning i Uppsala.

Jag har, herr talman, velat lägga

fram dessa synpunkter för att ytterligare understryka att den åsikt utskottet framhållit, att ökad forskning bör komma till stånd inom arkeologien i Norrland, också bör snabbt realiseras. Vi motionärer noterar förhoppningsfullt detta utskottets uttalande liksom dess positiva hållning till motionerna I: 165 och II: 194 — tillstyrkandet av en barnpsykiatriprofessur vid Umeå universitet.

Vi motionärer följer frågorna med uppmärksamhet. På punkten 27 i utskottsutlåtandet finns inte heller någon reservation, och jag anser mig därför efter vad jag har anfört och med hänvisning till utskottets skrivning kunna ansluta mig till utskottets yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 28—31

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 32***Om inrättande av en professur i idrottsmedicin**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departementschefen förordat godkänna avtal med Stockholms stad angående utbildning och forskning i klinisk epidemiologi vid Epidemisjukhuset i Stockholm, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska mediko-kirurgiska institutet, som föranleddes av vad departementschefen anfört, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för karolinska mediko-kirurgiska institutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66, dels ock till Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 25 133 000 kronor.

Om inrättande av en professur i idrottsmedicin

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 116) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 146),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Palm* (I: 169) och den andra inom andra kammaren av herr *Martinsson m. fl.* (II: 207),

dels en inom andra kammaren av herr *Jansson* väckt motion (II: 54),

dels en inom andra kammaren av herr *Björkman* och fru *Kristensson* väckt motion (II: 143),

dels en inom andra kammaren av herrar *Lindahl* och *Allard* väckt motion (II: 203),

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Arvidson* och *Carbell* väckt motion (II: 441).

I motionen II: 203 hade hemställts, att en klinisk professur i idrottsmedicin måtte inrättas vid en medicinsk högskola med verksamheten förlagd till ett universitetssjukhus.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 116 och II: 146, i vad de avsåge inrättande från och med den 1 juli 1965 av en professur i geriatrik vid karolinska institutet, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionerna I: 116 och II: 146 i vad de avsåge principbeslut om att från och med budgetåret 1966/67 inrätta ytterligare en professur i geriatrik vid någon av landets medicinska fakulteter, icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att motionerna I: 169 och II: 207, i vad de avsåge inrättande av en laboratur i perifer kärlkirurgi i Bo 1 vid karolinska institutet, icke måtte bifallas av riksdagen;

IV. att motionen II: 203, i vad den avsåge inrättande av en professur i idrottsmedicin vid en medicinsk hög-

skola med verksamheten förlagd till ett universitetssjukhus, icke måtte bifallas av riksdagen;

V. att motionen II: 143, i vad den avsåge inrättande från och med budgetåret 1965/66 av en assistenttjänst och en kontoristtjänst vid institutionen för pediatrik patologi, icke måtte bifallas av riksdagen;

VI. att motionen II: 441, i vad den avsåge inrättande från och med budgetåret 1965/66 av en professur i parodontologi vid karolinska institutet, icke måtte bifallas av riksdagen;

VII. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 116 och II: 146, I: 169 och II: 207, II: 203, II: 143 samt II: 441, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departementschefen förordat i statsverkspropositionen godkänna avtal med Stockholms stad angående utbildning och forskning i klinisk epidemiologi vid Epidemisjukhuset i Stockholm;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för karolinska mediko-kirurgiska institutet i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

c) godkänna under punkten införd avlöningsstat för karolinska mediko-kirurgiska institutet att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66;

d) till Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 25 133 000 kronor;

VIII. att motionen II: 54 om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande frågor sammanhängande med läkarutbildning vid Enskededalens sjukhus icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Edström*, *Källqvist*, *Thorsten Larsson*, *Johan Olsson*, *Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors*, *Mattsson*, *Källstad* och *Lindahl*, vilka ansett, att

Om inrättande av en professur i idrottsmedicin

utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 203, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1966 års riksdag om inrättande från och med budgetåret 1966/67 av en professur i idrottsmedicin.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Kravet på fysisk aktivitet har i vårt moderna samhälle reducerats, och därigenom har behovet av konditionsbefrämjande fritidssysselsättningar i form av idrotts- och friluftsliv blivit större och större. Idrottsrörelsens propaganda har ju medfört en avsevärd ökning av antalet fritidsmotionerande, framför allt då det gäller människor i medelåldern. En sådan utveckling måste hälsas med största tillfredsställelse, eftersom man härigenom befrämjar folkhälsan.

Den ökade fysiska aktiviteten har emellertid även inneburit att det uppkommit ett ökat antal idrottsskador av olika typ. Tävlingsidrotten har också utvecklats så att allt större prestationskrav ställs på den aktive idrottsmannen. Detta har även medfört att ett ökat antal skador uppkommer i samband med krävande träning och tävling. Att söka förhindra skador av denna typ såväl hos den stora gruppen av motionsidrottare som hos aktiva idrottsmän, är mycket viktigt. Detta problem bör ägnas större intresse än för närvarande sker. Så bör lämpligen ske genom intensifierad forskning så att man kan få ökade kunskaper om hur man skall kunna nedbringa skadefrekvensen och hur man skall bättre kunna behandla uppkomna skador. Bästa sättet att åstadkomma detta är att inrätta en klinisk professur i idrottsmedicin vid en av våra medicinska högskolor med verksamheten förlagd till ett universitetssjukhus, och då kan man närmast tänka sig karolinska institutet. Ge-

nom samarbete mellan läkare på olika kliniker och forskare på olika institutioner kan härigenom skapas bästa förutsättningar för att forskningen skall kunna vidgas samt undervisningen och behandlingen av de sjuka, när det gäller dessa skador, skall kunna förbättras. Vidare kan skapas möjligheter för en konsulterande verksamhet för både myndigheter och idrott då det gäller dessa viktiga frågor.

Arligen anslår staten stora summor för att stimulera intresset för idrott och för att våra idrottsmän skall kunna delta i krävande internationella tävlingar. Det bör då också vara ett angeläget statsintresse att befrämja utvecklingen av idrottsmedicinen i landet.

Utskottet har i detta sammanhang funnit sig böra understryka vikten av ökad forskning inom det arbetsfysiologiska ämnesområdet. Det är helt naturligt att arbetsfysiologi till stor del kommer att ingå i professuren i idrottsmedicins ämnesområde, men dess benämning bör därför inte ändras.

Med den motiveringen yrkar jag bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag skall nöja mig med att hänvisa till vad jag förut har sagt angående inrättandet av nya professurer.

Jag förstår att detta är en stor angelägenhet för idrottsfolket. Motionen är ju också undertecknad av två av förgrundsfigurerna inom idrottsrörelsen. Som tidigare har sagts har människor olika intressen, och detta har varit ett specialintresse för idrottsfolket.

Anledningen till att utskottsmajoriteten inte har kunnat biträda denna motion är i första hand att frågan bör prövas av fakultetsberedningen, och det har icke skett. En sådan prövning bör först ske, och vi får sedan se vad man har att anföra i detta sammanhang.

Ang. bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet

Med hänsyn därtill, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande mom. IV av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan samt därefter särskilt angående utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande mom. IV framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 90 punkten 32 mom. IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 35.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i denna punkt.

Punkterna 33—58

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 59**Ang. bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet för budgetåret 1965/66 anvisa samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår eller ett anslag av 150 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hellebladh m. fl.* (I: 377) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 473), i vilka hemställts, att riksdagen — utöver det i statsverkspropositionen föreslagna beloppet 150 000 kronor — måtte bevilja Svenska diakonsällskapet ett anslag av 60 000 kronor för dess sociala utbildningsverksamhet för budgetåret 1965/66;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Svanström* och *Harald Petersson* (I: 400) samt den andra inom andra kammaren av herr *Gomér m. fl.* (II: 450), i vilka anhållits, att riksdagen vid sin behandling av Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1965/66 måtte anvisa ett anslag av 249 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågakommande punkten på anförda skäl hemställt, att

Ang. bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet

riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 377 och II: 473 samt I: 400 och II: 450, till Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 150 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Axel Andersson, Virgin, Edström, Källqvist, Thorsten Larsson, Wallmark, Johan Olsson, Larsson* i Hedenäset, *Tureson, Nihlfors, Nelander, Mattsson, Nordstrandh* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 400 och II: 450 ävensom med bifall till motionerna I: 377 och II: 473, till Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 210 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Frågan om anslag till Stora Sköndal för den socionomutbildning som pågår där är inte obekant för första kammaren. För ett par år sedan beslöt riksdagen att ge institutet ett statsbidrag till täckande av omkostnaderna för lärarlönerna. Att riksdagen fattade det beslutet berodde väl i främsta rummet på att man så allmänt var medveten om bristen på arbetskraft på detta område. Det omvittnades från kommunerna vilka besvärigheter man hade att anskaffa duktiga och dugliga medhjälpare när det gällde det sociala fältet. Det omvittnades också att de socionomer, som gick ut från Sköndalsinstitutet, var fullt jämförbara med dem som utexaminerades från de statliga institutionerna. Det fanns visserligen somliga som den gången gjorde gällande att de som kommer från Stora Sköndal skulle vara mindre kvalificerade än sådana som kom från annat håll, men andra gav dem fullt godkänt betyg.

Nu har man emellertid vid institutet Stora Sköndal ansett sig böra göra en upprustning. Man har anskaffat kvalificerade lärarkrafter, så att det inte ens skall finnas den formella anmärkningen att utbildningen vid Stora Sköndal på något sätt skulle vara underlägsen den som ges vid socialinstitutet i övrigt. Detta har naturligtvis medfört ökade kostnader för huvudmannen. I den motion som yrkar på en ökning på statsbidraget finns en sammanställning som visar att denna upprustning har medfört en kostnadsökning med 63 152 kronor. Till detta kommer att huvudmannen svarar för både lokaler, bibliotek och undervisningsmateriel m. m.

Så länge vi har en stark brist på socionomer borde vi vara mycket tack samma för att Sköndalsinstitutet fortfarande tar på sig den uppgift som det var det första att fullgöra här i landet, innan staten började satsa någonting på detta område.

Det anslag som föreslås i reservationen täcker ändå inte helt institutets ökade kostnader. Så länge brist på socionomer föreligger vore det ju rimligt och liksom självklart, tycker jag, för staten att hjälpa Sköndalsinstitutet att hjälpa samhället med att få fram denna arbetskraft.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Det är sant, som herr Axel Andersson säger, att denna fråga har varit diskuterad i riksdagen vid åtskilliga tillfällen. Det utgår för närvarande ett anslag till utbildningen vid Stora Sköndal med 150 000 kronor.

Till årets riksdag har väckts flera motionspar som begärt olika belopp; i ett begärs i runt tal 99 000 kronor mera än innevarande budgetår och reservanterna föreslår att anslaget skall ökas med 60 000 kronor i förhållande till nu utgående anslag.

Vi skall komma ihåg att detta kort och

Ang. bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet

gott är ett bidrag till den utbildning som sker vid Stora Sköndal. Anslaget ökas inte automatiskt. Riksdagen beslöt så sent som 1963 att anslaget skulle vara 150 000 kronor, och detta anslag var väl också avsett för en upprustning av undervisningen på Stora Sköndal.

Det är också sant att det är stor brist på socionomer ute i kommunerna. Detta kan dock ha andra orsaker. Jag såg för en tid sedan ett referat från socionomernas riksorganisations årsmöte. I detta referat påstods, att denna stora brist av kommunala tjänstemän med socionomutbildning framför allt skulle vara en lönefråga, att det utgick för låga löner till personer med socionomutbildning. Det kan man kanske i viss mån hålla med om.

Det finns alltså knappast någon anledning att efter bara ett par år höja detta bidrag.

Denna framställning har också varit ute på remiss. Socialhögskolornas samarbetsnämnd har enhälligt avstyrkt framställningen från Stora Sköndal. Universitetskanslersämbetet har även beretts tillfälle att avge ett utlåtande i denna fråga och framhåller att ställningstagandet i fråga om tillgodoräknande av examen från Sköndalsinstitutets sociala linje bör anstå till dess institutet presenterat mera detaljerade utbildnings- och studieplaner.

När vi behandlat denna anslagsbegäran från Stora Sköndal har vi inte haft tillgång till några som helst utbildnings- och studieplaner.

Jag ber alltså att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Herr Einar Persson påpekar att det här är fråga om bara ett bidrag, och jag fick intrycket att han menade att det betydde att detta bidrag på 150 000 kronor, som riksdagen beviljade för två år sedan, för all framtid skulle vara låst vid den siffran. Men för Sköndalsinstitutet, liksom för

socialinstitutet, gäller ju att kostnaderna ökar. När man nu dessutom därute onekligen har åstadkommit en väsentlig förbättring av undervisningskapaciteten och undervisningens kvalitet, är det ju rätt rimligt att kostnaderna ökar.

Herr Einar Persson sade att vi i avdelningen inte hade fått ta del av några studieplaner. Vi skulle alltså ha varit okunniga om att det hade skett någon förändring därute. Jag tycker dock att man borde kunna lita på det som står i motionen, som ju är undertecknad av bl. a. pastor primarius i Stockholm. Det skall väl vara ett intyg på att de uppgifter som lämnas där är vederhäftiga.

Herr Persson säger också att detta egentligen är en lönefråga. Ja, det gäller väl tillgång och efterfrågan. När det nu är en så allvarlig brist på socionomer är det klart att lönefrågan pressar på. Det var en god vän som stötte på mig alldeles nyss och talade om att hans kommun har annonserat många gånger för att få tag på en socionom, men det har hittills varit omöjligt.

Jag vidhåller alltså att så länge vi har denna uppenbara brist, bör vi vara tacksamma för att Sköndalsinstitutet hjälper till att skaffa fram en för samhällslivet så viktig arbetskraft som det här är fråga om.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! När jag sade att det här var fråga om ett anslag som inte skulle ändras, menade jag naturligtvis inte att det skall vara lika stort i all framtid. Det kan ju finnas möjligheter att ändra på anslaget, men riksdagen beslöt att ta detta anslag för endast två år sedan, och man brukar inte ändra på sådana anslag varje år, utan de får stå några år framåt.

När det gäller studieplanerna har jag känslan av att det inte är samma studie-

Ang. bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet

planer vid Stora Sköndal som vid våra socialhögskolor, utan de är annorlunda inriktade, åtminstone för en hel del läroämnen.

Det talas om bristen på arbetskraft och att det finns kommuner som har annonserat efter socionomer men inte fått något svar. Ja, det kanske beror på, som socionomerna själva säger på sitt årsmöte, att de har för låga löner i kommunerna jämfört med de löner som näringslivet betalar.

I övrigt kan man säga att det råder brist på arbetskraft inte bara inom detta område, utan det kan anföras samma sak på många andra områden och inom andra näringsgrenar. Det finns en mycket stor brist på arbetskraft. Jag kan nämna som exempel den förfärliga brist på arbetskraft som råder beträffande sjuksköterskorna.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Om samhället hade en lika billig och lika bekväm möjlighet att få fram ytterligare arbetskraft t. ex. när det gäller sjuksköterskor och andra bristområden som man här har tack vare den insats som Sköndalsinstitutet gör, då tror jag att vi skulle ha det litet lättare på de andra bristområdena.

Jag förstår inte riktigt, herr Persson, vad lönefrågan har med detta att göra. Det måste väl vara alldeles självklart att om det är mycket stor brist på arbetskraft på ett område så har man ju möjlighet att flytta, välja och vraka och på det sättet skaffa sig bättre löneförhållanden, och då är det som herr Persson konstaterade så, att näringslivet i allmänhet kan betala bättre än vad kommunerna kan göra. Därför får kommunerna sitta emellan. Jag tycker inte att det skall leda till det resultatet att vi liksom skall stoppa utbildningen av socionomer, utan tvärtom bör vi försöka forcera den så mycket som möjligt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen

jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 90 punkten 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 55.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 60—118

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 119

Lades till handlingarna.

Ang. organisationen av statskontoret

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1965/66 till statskontoret m. m. och statens datamaskinfond jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 42 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 5 mars 1965, föreslagit riksdagen att a) godkänna i statsrådsprotokollet föreslagen organisation av statskontoret; b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga övergångsåtgärder i anledning av den föreslagna omorganisationen; c) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för statskontoret enligt vad i statsrådsprotokollet förordats; d) godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statskontoret, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66; e) till Statskontoret: Avlöningar för budgetåret 1965/66 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 11 500 000 kronor; f) till Statskontoret: Omkostnader för budgetåret 1965/66 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 625 000 kronor; g) till Viss försöksverksamhet inom statsförvaltningen m. m. för budgetåret 1965/66 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor; h) godkänna i statsrådsprotokollet föreslagen organisation av den matematiska databehandlingen inom den högre undervisningen och forskningen; i) bemyndiga Kungl. Maj:t att beställa datamaskinanläggningar inom ramen för 50 000 000 kronor till och med budgetåret 1968/69 samt att i övrigt vidtaga de åtgärder, som erfordrades för genomförandet av den föreslagna organisationen; samt j) till Statens datamaskinfond: Datamaskiner för högre undervisning och forskning m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft två lika-

lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Virgin m. fl.* (I: 689) och den andra inom andra kammaren av herr andre vice talman *Cassel m. fl.* (II: 814), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 42 måtte godkänna den i statskontorets anslagsäskanden föreslagna organisationen för verket och i överensstämmelse därmed anvisa de anslag, som upptagits i statskontorets äskanden.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 689 och II: 814,

a) godkänna den i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 5 mars 1965 förordade organisationen av statskontoret;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga övergångsåtgärder i anledning av den föreslagna omorganisationen;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för statskontoret i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

d) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för statskontoret, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66;

e) till Statskontoret: Avlöningar för budgetåret 1965/66 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 11 500 000 kronor;

f) till Statskontoret: Omkostnader för budgetåret 1965/66 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 625 000 kronor;

g) till Viss försöksverksamhet inom statsförvaltningen m. m. för budgetåret 1965/66 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor;

h) godkänna i statsrådsprotokollet föreslagen organisation av den matematiska databehandlingen inom den högre undervisningen och forskningen;

i) bemyndiga Kungl. Maj:t att beställa datamaskinläggningar inom ramen för 50 000 000 kronor till och med budgetåret 1968/69 samt att i övrigt vidta de åtgärder, som erfordrades för genomförandet av den föreslagna organisationen;

j) till Statens datamaskinfond: Datamaskiner för högre undervisning och forskning m. m. för budgetåret 1965/66 på kapitalbudgeten under diverse kapitalfonder anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin, Akerlund, Björkman* och *Nordstrandh*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under a, c, d och e hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 689 och II: 814,

a) godkänna den av reservanterna förordade organisationen av statskontoret;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för statskontoret i enlighet med vad reservanterna föreslagit;

d) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för statskontoret, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66;

e) till Statskontoret: Avlöningar för budgetåret 1965/66 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 12 700 000 kronor.

Herr **AKERLUND** (h):

Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande är fogad en reservation av utskottets högerledamöter rörande omorganisationen av statskontoret. När det gäller frågan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att utlägga beställningar på datamaskiner för den högre utbildningen och forskningen råder enighet. Reservationen gäller närmast frågan om en förstärkning av statskontorets resurser som centralt statligt rationalise-

Ang. organisationen av statskontoret
ringsorgan. Mera vittomfattande rationaliseringsundersökningar inom statsförvaltningen skall nämligen igångsättas.

Statskontoret har föreslagit att befintliga utredningsbyråer m. m. skall omorganiseras till fem utredningsavdelningar. Regeringen har stannat vid att föreslå inrättande av fyra avdelningar under återopande av brist på utbildad personal med hög kompetens, och utskottsmajoriteten ansluter sig härtill.

Reservanterna har emellertid den uppfattningen att det här är ett område där snålheten så att säga bedrar visheten. Fältet för besparingar genom rationaliseringar är utomordentligt vidsträckt, när vi har en så stor förvaltningsapparat och det rör sig om så mycket pengar som en budget på bortåt 30 miljarder kronor. Statskontoret bör därför få vad det begär när syftet är så vällovligt som detta.

Varje år beslutar riksdagen om ett stort antal nya tjänster. Det har i något sammanhang upplysts om att bara här i Stockholm skulle årligen inrättas närmare 500 nya tjänster. Men sällan eller aldrig hör man talas om större indragningar och rationaliseringar.

Kontorsrationalisering är överallt i det enskilda näringslivet föremål för stor uppmärksamhet. Översyn av administrationsapparaten bedöms kunna ge betydande besparingar. Varför skulle inte detsamma kunna gälla för den väldiga statliga förvaltningsapparaten? Helt naturligt är syftet med omorganisationen av statskontoret att här skall tas krafttag, och det önskar vi självfallet alla. Vi anser att en femte avdelning enligt statskontorets eget äskande mycket väl skulle försvara sin plats. Vi menar också att det skulle vara möjligt att anskaffa den erforderliga personalen. En femte avdelning enligt reservationens förslag skulle kosta 1,2 miljoner kronor, men vi anser att denna utgift skulle vara en utomordentligt god investering. Vi tror att de pengarna skulle vara verkligen räntabla och mycket

Om en avveckling av dyrortsgraderingen av statsanställdas löner

snabbt komma tillbaka till statskassan i form av besparingar.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Vi kan vara överens, herr Åkerlund och jag, om att det är nödvändigt med rationaliseringsåtgärder även på det statliga området. Jag tror dock inte att man lika enkelt som herr Åkerlund här gjorde kan vifta bort den omständigheten att det råder svårigheter att få fram kvalificerad personal. Den som även i andra sammanhang i offentlig förvaltning sysslat med att försöka få fram lämpliga rationaliseringsexperten vet hur oerhört svårt det är att kunna få tag i de rätta personerna. Det kan heller inte bestridas att också det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget innebär en mycket väsentlig förstärkning av rationaliseringsverksamheten.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkterna a, c, d och e av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de avseende punkterna a, c, d och e framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till vad utskottet hemställt, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Åkerlund begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

ven varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 91 punkterna a, c, d och e, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Åkerlund begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 20.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i detta utlåtande.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i visst fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om en avveckling av dyrortsgraderingen av statsanställdas löner

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pen-

Om en avveckling av dyrortsgraderingen av statsanställdas löner

sionsreglementen, m. m., jämte vissa motioner.

I propositionen nr 108 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 19 mars 1965, föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att dels i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet föreslagits vidtagna ändringar i avlönings- och pensionsreglementen som utfärdats med stöd av riksdagens beslut, dels ock vidtagna de åtgärder som behövdes för att genomföra av riksdagens lönedelegeration godkända överenskommelser.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling upptagit följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herrar *Gustafsson* i Stenkyrka och *Franzén* i Träkumla väckt motion (II: 356),

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Boo* och *Gustavsson* i Alvesta väckt motion (II: 552), vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag rörande avveckling av dyrortsgraderingen av de statsanställdas löner snarast måtte föreläggas riksdagen i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 19 mars 1965 föreslagits ändra avlönings- och pensionsreglementen som utfärdats med stöd av riksdagens beslut;

2. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtagna de åtgärder som behövdes för att genomföra av riksdagens lönedelegeration godkända överenskommelser;

3. att motionen II: 356 icke måtte av riksdagen bifallas;

4. att motionen II: 552 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts, utom av andra, av herrar *Bengtson*, *Johan Olsson*, *Larsson* i Hedenäset och *Mattsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 552, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförde.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Med anledning av de krav som från olika håll ställts om avveckling av dyrortssystemet har reservanterna funnit anledning föreslå riksdagen att understryka angelägenheten av att den prisgeografiska undersökningens resultat snarast redovisas för riksdagen så att senast år 1966 ställning kan tagas i detta ärende.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **SÖDERBERG** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrkat bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkterna 1—3 samt därefter särskilt rörande punkten 4.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna 1—3 hemställt.

Därefter gjordes i enlighet med de avseende punkten 4 förekomna yrkanterna propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Bengtson* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. suppleanter för fullmäktige i primärkommunerna

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial nr 33, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 24 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. suppleanter för fullmäktige i primärkommunerna

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner angående suppleanter för fullmäktige i primärkommunerna.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 139 i första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* och nr 177 i andra kammaren av herr *Boo m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag rörande införande av suppleantinstitution för fullmäktige i primärkommunerna.

Utskottet hade i det nu ifrågakommande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 139 och II: 177, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förut-sättningslös utredning rörande införande av suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige.

Reservation hade avgivits av herrar *Sveningsson* och *Carl Albert Anderson* samt fröken *Stenberg*, vilka på åberopade grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 139 och II: 177 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT,
(s):

Herr talman! Föreliggande ärende tillhör inte de större, men jag har ändå känt behov av att yttra mig därför att

konstitutionsutskottet har ändrat mening i föreliggande fråga, och jag har tillåtit mig att tillsammans med två andra kammarledamöter reservera mig mot detta ändrade ståndpunktstagande.

Vid 1964 års riksdag hemställdes om utredning och förslag om införande av suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige. Motionen gick till konstitutionsutskottet, och konstitutionsutskottet avslag motionen med 12 röster mot 6 och förordade ett avslag för kamrarna. När ärendet därefter kom upp till riksdagens avgörande beslöt denna kammare med 97 röster mot 36 att bifalla utskottets avslagsyrkande på motionerna. I andra kammaren där- emot röstade 125 för bifall till reservationen, alltså mot utskottet, och 81 röstade för bifall till utskottets hemställan. Det var alltså majoritet i riksdagen för avslag på motionen om man räknar skillnaden i röstetal i de båda kamrarna.

Nu har frågan kommit igen, och konstitutionsutskottet har gått på den linjen att man nu, ehuru inte i entusiastiska ordalag, ändå förordar en utredning. Det är en ändrad ståndpunkt som man här har intagit efter sex månaders betänketid. Längre tid är det inte sedan frågan förra gången behandlades i riksdagen.

För att nu undvika tennsoldatstitulatur vill jag säga att jag inte har någonting emot ett ändrat ståndpunktstagande i ett utskott, men det bärande bör i så fall vara att nya skäl härtill har tillkommit.

Vad anför nu utskottsmajoriteten? Jo, den säger att det är tydligen en viss opinionsförskjutning som har skett i berörda fråga efter tillkomsten av gällande kommunallagstiftning. Ja, är detta tydligt? Var är det tydligt någonstans? Så säger man: »Med hänsyn särskilt till kommunblocksreformen finner utskottet också naturligt, att ökat intresse framkommit för suppleantsystem inom de primärkommunala fullmäktigför-samlingarna.»

Ang. suppleanter för fullmäktige i primärkommunerna

Det skulle vara det nya. Frågan om kommunblocksureformen är alltså något nytt som hänför sig till de sex månader i tiden som har förflutit sedan riksdagen förra gången behandlade frågan. Jag medger gärna att utskottets skrivning är rätt tveksam, och den innebär, som jag förut sade, inte någon större entusiasm för utredningsyrkandet. Man säger här att både fördelar och nackdelar är förenade med införande av fullmäktigesuppleanter, och man säger till och med att detta är uppenbart, men man anser ändå att övervägande skäl talar för en utredning. Ja, man säger för övrigt i fråga om utredningen att den skall vara förutsättningslös och företagas i lämpligt sammanhang. Även där föreligger ju en viss tveksamhet av formuleringen att döma.

Jag har tillsammans med tvenne andra utskottsledamöter reserverat mig mot detta. Jag anser inte att det har framkommit någonting nytt av så vägande tyngd att det finns skäl att ändra en ståndpunkt som kammaren för endast ungefär sex månader sedan intog, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen i förevarande ärende.

Häri instämde herr *Nilsson, Ferdinand*, (cp).

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Anledningen till utskottets ställningstagande är närmast att sedan beslutet förra gången fattats i denna kammare fattade andra kammaren ett beslut som gick i rakt motsatt riktning. I andra kammaren fanns det alltså rätt många ledamöter som var intresserade av att få till stånd en utredning beträffande införande av suppleanter i primärkommunerna. Utskottet har dessutom hört kommunförbundet, och det är att märka att Kommunförbundet för sin del inte har haft någonting att erinra mot en utredning. Det finns alltså även på det hållet en opinion. I Stadsförbundet har det varit delade mening-

ar; 7 ledamöter har avstyrkt utredning under det att 5 har tillstyrkt en sådan. Rätt många som sysslar med dessa frågor anser alltså att frågan bör utredas.

Personligen tror jag inte på ett suppleantsystem, men det är en sak för sig. Eftersom det emellertid finns en så pass stark opinion för denna fråga, har vi i utskottet ansett att man bör kunna tänka sig en fullt förutsättningslös utredning, som får verkställas i något lämpligt sammanhang. Därmed har utskottet inte alls tagit ställning till frågan huruvida ett suppleantsystem skall införas eller inte. Vi har endast försökt att få fram ett material för ett slutligt ställningstagande.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **ANDERSON, CARL ALBERT**, (s):

Herr talman! Jag hade tydligen rätt beträffande utskottets värderade ordförande i fråga om den synpunkt som utskottet anlagt. Han tror själv inte på reformen. Jag tycker att det är fint att säga detta inför kammaren, men det stärker inte utskottets ställningstagande.

Sedan vill jag tillägga, eftersom utskottets ordförande återoppar Kommunförbundet, att Kommunförbundet i sitt yttrande säger att man inte har något att erinra mot en utredning. Men, mina vänner, ligger inte detta uttalande så nära gränsen för ett avstyrkande som man kan komma? Hade Kommunförbundet önskat en utredning, så hade man ju tillstyrkt en sådan. Här ställer man sig ganska passiv och säger att man inte har något att erinra. Det är egentligen inget skäl, det heller, att återropa för bifall till en utredning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad

Ang. frivillig särbeskattning av makar

utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Anderson, Carl Albert*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Anderson, Carl Albert*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 48;

Nej — 58.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. frivillig särbeskattning av makar

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 26 februari 1965 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 84, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar.

I propositionen hade föreslagits, att samtaxerade makar, som båda haft arbetsinkomst, skulle kunna få skatten för arbetsinkomsten beräknad såsom om de blivit särtaxerade för denna inkomst. Den särskilda skatteberäkningen avsåge statlig inkomstskatt och folkpensionsavgift.

Förslaget var avsett att första gången tillämpas i fråga om skatt på grund av 1967 års taxering.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 687, av fröken *Mattson*, samt II: 812, av fröken *Bergegren* och fröken *Andersson* i Strängnäs, vari hemställdes, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 84 i vad avsåge rätten till förvärvsavdrag och att till följd därav till 5 § förordningen om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar skulle fogas ett tillägg av innebörd, att, i de fall makar särbeskattades, sådant avdrag, som avsåges i 46 § 3 mom. kommunalskattelagen icke måtte medgivas;

II) de likalydande motionerna I: 702, av fru *Hamrin-Thorell* och fru *Segerstedt Wiberg*, samt II: 829, av fru *Gärde Widemar m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte besluta, att den i propositionen nr 84 föreslagna rätten till frivillig särbeskattning skulle få verkan från och med inkomståret 1965;

III) de likalydande motionerna I: 703, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 830, av herr *Öhvall m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta,

1) att 10 § andra stycket i förslaget till förordning om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar skulle givas

en sådan utformning, att å restituerat belopp ränta utginge utom för tid före utgången av året efter taxeringsåret,

2) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anmäla behovet av en översyn av andra likartade föreskrifter om räkna å restituerad skatt, samt

IV) motionen II: 828, av fru *Eriksson* i Stockholm, vari yrkats, att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 84 med förslag om frivillig särbeskattning.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 84 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas och med avslag å motionen II: 828, av fru *Eriksson* i Stockholm, — måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar med de ändringar och tillägg att

dels 9 § erhöles i betänkandet angiven lydelse,

dels ock till 9 § fogades anvisningar av i betänkandet angiven lydelse;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 687, av fröken *Mattson*, samt II: 812, av fröken *Bergegren* och fröken *Andersson* i Strängnäs,

2) de likalydande motionerna I: 702, av fru *Hamrin-Thorell* och fru *Segerstedt Wiberg*, samt II: 829, av fru *Gärde Widemar* m. fl., ävensom

3) de likalydande motionerna I: 703, av herr *Lundström* m. fl., och II: 830, av herr *Öhval* m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Utskottets ändringsförslag innebar, att därest i ansökan om särbeskattning angivits, att särskild skatteberäkning endast påfordrades, om beräkningen för-

Ang. frivillig särbeskattning av makar anledde lägre sammanlagd skatt för makarna än som skulle hava utgått vid taxering enligt huvudregeln, och lämnades ansökan utan åtgärd enbart på grund av att skatteberäkningen ledde till högre sammanlagd skatt för makarna, skulle underrättelse härom icke behöva tillställas sökanden.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Einar Eriksson*, *Paul Jansson* och *Hammarsten*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen med bifall till motionen II: 828, av fru *Eriksson* i Stockholm, måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 84 med förslag om frivillig särbeskattning;

II) av herrar *Stefanson*, *Yngve Nilsson*, *Lundström*, *Sundin*, *Ottosson*, *Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg och *Vigelsbo*, fru *Nettelbrandt* samt herr *Börjesson* i Falköping, vilka ansett,

dels att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits,

dels att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 703, av herr *Lundström* m. fl., och II: 830, av herr *Öhval* m. fl., måtte antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar med jämväl den ändringen, att 10 § erhöles i reservationen angiven lydelse,

dels ock att utskottet bort under B 3 hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 703, av herr *Lundström* m. fl., och II: 830, av herr *Öhval* m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla behovet av en översyn av i olika författningar intagna föreskrifter om ränta å restituerad skatt;

III) av herrar *Stefanson*, *Yngve Nilsson*, *Lundström*, *Sundin*, *Ottosson*, *Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg och *Vigelsbo*, fru *Nettelbrandt* samt

Ang. frivillig särbeskattning av makar

herr Börjesson i Falköping, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 702, av fru Hamrin-Thorell och fru Segerstedt Wiberg, samt II: 829, av fru Gärde Widemar m. fl., måtte antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om särskild skatteberäkning i vissa fall med jämväl den ändringen, att ikraftträdandebestämmelserna erhöles i reservationen angiven lydelse.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr förste vice talman! I nu föreliggande ärende skall jag försöka skapa en roll som jag är litet ovan vid, nämligen att gå emot en kungl. proposition. Jag är närmast känd i det här huset för att vara en ganska pålitlig draghjälper i varje fall när det gäller att dra igenom finansministerns förslag både i utskott och i kammare. Nu är jag på motsatt linje, och jag medger gärna att man har betydligt större framgång, om man är med finansministern än om man är emot honom, men i den här frågan har jag inte kunnat acceptera motiven för det förslag som vi nu går att behandla, utan jag har satt mig på hasorna.

Huvudskälen till mitt ställningstagande finns redovisade i den reservation som jag står för tillsammans med två partikolleger. Vårt först anförda skäl till att vi inte kan ansluta oss till finansministerns förslag är att det förslag som han lagt fram kommer att innebära ett betydande merarbete för de lokala skattemyndigheterna på grund av att själva skattereformen bygger på ganska invecklade och krångliga bestämmelser. Inom utskottets kansli har utarbetats några taxeringsexempel som jag måste säga i hög grad vitsordar ett sådant påstående, och dessutom får man väl som högst sannolikt räkna med att taxeringsmyndigheterna kommer att överhoppas av framställningar om särbeskattning som är helt enkelt onödiga.

Det är en omständighet som också utskottets majoritet har uppmärksammat och tagit fasta på och försökt att eliminera genom att införa en förebyggande bestämmelse i förordningen. Nu tror jag emellertid att det är en anordning som inte kommer att få den effekt som utskottsmajoriteten har räknat med. Vad man nämligen måste hålla i minnet är att den under många många år synnerligen intensivt bedrivna propagandan mot sambeskattningen har bidragit förvärvsarbetande makar den uppfattningen att sambeskattningen är ett system som alltid leder till en orättvis beskattning. Vad är då naturligare, när man inför ett nytt skattesystem för denna grupp av skattebetalare, än att de i varje fall vill pröva den nya metoden för att se om den ger ett bättre och rättvisare utslag än det så misskrediterade sambeskattningsystemet? Detta måste, såvitt jag kan bedöma, innebära ett väsentligt merarbete för de lokala skattemyndigheterna, och det är en utveckling, som jag betraktar såsom synnerligen betänklig.

Vi har under senare år genomfört en hel rad av skattereformer, vilka har blivit mer eller mindre illusoriska på grund av svårigheterna att rekrytera folk till skattemyndigheterna. Vi hade för några år sedan en mycket intensiv pressdebatt, där man tog upp frågan om de stora belopp — det gällde miljardbelopp — som undandras beskattning. Det är en debatt som nu tycks dras i gång på nytt, eftersom två stora dagstidningar har tagit upp den igen. År 1961 beslöt riksdagen på finansministerns förslag att göra en successivt allt starkare förstärkning av taxeringsorganisationen för att genom en vidgad och sakkunnig taxeringsrevision försöka komma åt dessa stora belopp — uppskattningsvis 3—4 miljarder kronor — som undandras beskattning. I den nu aktualiserade pressdebatten konstateras att denna förstärkning egentligen har stannat på papperet av den enkla anledningen att det inte är

möjligt att klara av den personalbrist som råder hos de lokala skattemyndigheterna. I vetenskap om detta ställer man sig naturligtvis denna fråga: Är det då rimligt och förnuftigt att genom en ny krånglig skattereform öka arbetsbelastningen just för de lokala skattemyndigheterna? Vi reserverar oss för besvaret på den frågan genom att yrka avslag på propositionen. Vi tror nämligen att det är betydligt förnuftigare att innan man skapar nya uppgifter använda de begränsade personella resurserna till att jaga rätt på de stora belopp som undandras beskattning.

Ett av de motiv som anföres såsom varande väsentligt för införande av en frivillig särbeskattning har varit, att man genom en sådan reform försöker stimulera de hemmafruor som har god utbildning att återvända till arbetsmarknaden och förvärvslivet. Jag måste medge att det är ett motiv, som måste bedömas mycket seriöst, och jag förmodar att allmänna skatteberedningen gjorde det, när den på sin tid prövade denna fråga. Majoriteten i allmänna skatteberedningen kom även till den uppfattningen, att ett frivilligt särbeskattningssystem inte skulle ge någon egentlig arbetsmarknadspolitisk effekt. I den bedömningen tycks också flertalet remissinstanser ha stannat.

Inom utskottets kansli har, såsom jag tidigare nämnde, gjorts några taxeringsexempel, som även belyser den skattemässiga effekten av det särbeskattningssystem som vi nu är beredda att besluta om. Jag skall därför ta mig friheten att återge ett av dessa exempel. Det gäller en familj med två förvärvsarbetsbetande makar. Mannen har en inkomst på 41 000 kronor. Hustrun har en inkomst av tjänst på 22 000 kronor. Deras sidoinkomster, som inte skall räknas in i själva särbeskattningssystemet, överstiger inte 1 000 kronor och påverkar följaktligen inte systemet. Det är det enklaste exempel som man kan ta fram.

Vad skulle då den här familjen vinna

Ang. frivillig särbeskattning av makar på att få sina inkomster beskattade var för sig? Den skattemässiga vinsten blir 770 kronor. Jag ifrågasätter verkligen om denna skattevinst på några hundralappar skall vara tillräcklig stimulans för att återigen få ut de kvinnor i förvärvslivet som man här siktar på. Jag är alldeles övertygad om att dessa kvinnor under de offentliga debatter som har pågått har föreställt sig betydligt större ekonomisk vinst än det skulle bli här. Det blir en skattevinst som de säkert betraktar som synnerligen obetydlig.

Kvar står då motivet att genom en rätt till frivillig särbeskattning eliminera den s. k. negativa sambeskattnings-effekten. Såsom framhållits av allmänna skatteberedningen är det procentuellt sett inte många familjer som drabbas av denna negativa verkan. Nu kan det naturligtvis anföras, att även om antalet inte är så stort, bör man ändå rätta till en förment skatteorättvisa. Men då kommer vi återigen in på den fråga som vi så ofta diskuterar här i kammaren, nämligen skatterättvisan. Den kan nämligen alltid diskuteras. Här, menar jag, är det ändå fråga om förhållandevis höga familjeinkomster och därmed också familjer med mycket god skatteförmåga, som skulle komma i åtnjutande av den skattelindring som särbeskattningen skulle leda till. Detta skall enligt min mening ställas emot det förhållandet att vi tvingas att lägga ganska tunga skattebördor på familjer med synnerligen ringa skattekraft. Då tycker jag tillsammans med mina medreservanter, att de 30 miljoner kronor som den här särbeskattningsreformen beräknas kosta skulle kunna användas för ett betydligt förnuftigare ändamål än som redovisas av utskottsmajoriteten.

Låt mig, herr talman, sammanfatta: Rätten till frivillig särbeskattning kommer att medföra betydande merarbete för de lokala skattemyndigheterna. Systemet kommer icke att ge några positiva arbetsmarknadspolitiska effekter.

Ang. frivillig särbeskattning av makar

Den negativa sambeskattningseffekten för familjer med goda inkomster kan inte betraktas som en orättvis beskattning, som snabbt behöver ändras genom ett provisorium. Vi reserverar oss anser att det inte är, som man säger, någon ko på isen, utan riksdagen kan som i så många andra fall lugnt avvakta resultatet av den utredning som anförtrots den betydelsefulla och viktiga uppgiften att se över hela familjebeskattningsystemet.

Det är med de motiven, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till reservation nr I.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! I motsats till herr Einar Eriksson tror jag att det ur olika synpunkter är av värde att systemet med frivillig särbeskattning prövas. Jag delar i det hänseendet utskottsmajoritetens uppfattning. Det gäller även utskottets strävan att förenkla det byråkratiska förfarandet när det är fråga om förhållandet mellan beskattningsmyndighet och deklareranter i vissa situationer. Jag skall inte gå in på herr Erikssons anförande — jag förmodar att utskottets ordförande kommer att göra det — ehuru onekligen åtskilligt av vad herr Eriksson sade inbjuder till polemik.

Den halva av bevillningsutskottet som representerar oppositionspartierna har emellertid i ett avseende en diametralt motsatt uppfattning mot undertecknarna av reservation I. Vi vill nämligen att den frivilliga särbeskattningen skall kunna tillämpas även för innevarande års inkomster. Då ansökan om särbeskattning skall kunna göras så sent som under juni månad taxeringsåret, bör det inte vara några hinder att flytta ikraftträdandet ett år. Den som vill ha särbeskattning för 1965 års inkomster skall alltså kunna begära detta före den 1 juli nästa år. Utskottets invändning häremot är närmast av formell natur. Förslaget bör ses som ett led, säger man, i den under mars beslutade skatterefor-

men. Någon saklig tyngd har inte den invändningen. Att en viss justering av skatteskalorna ingår i skattereformen, betyder såvitt jag förstår inte att det föreligger några tekniska svårigheter att tillämpa beskattningen även med nu gällande skatteskalor. Jag yrkar därför bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen nr III.

I reservation II har upptagits en fråga av mera principiell natur. Enligt nuvarande regler utgår inte ränta på för mycket inbetald skatt när särskild skatteberäkning i någon form är beroende av ansökan från den skattskyldige. Jag ber kammarens ledamöter observera, att det här alltså inte är fråga om vad som är rätt och orätt, utan om vem som kräver rättelse. Om en oriktighet medför att för mycket skatt inbetalas och den skattskyldige begär rättelse, då betalas ingen ränta på det belopp som erlagts för mycket. Det avgörande är alltså om det är staten som kommer underfund med saken och ser till att det sker rättelse eller om det är den skattskyldige själv som begär ändring. Detta tycker jag är ett för rättskänslan stötande missförhållande.

I min motion i denna sak har jag anför ett ganska belysande exempel. En framställning om särskild skatteberäkning på grund av 1958 års taxering ingavs av en skattskyldig. Både prövningsnämnden och kammarrätten har bifallit besvären, men taxeringsintendenten har fortsatt att klaga och gått till regeringsrätten, och där ligger ärendet — i varje fall låg det där när motionen skrevs — sju år efter taxeringen. Om den skattskyldige också vinner i högsta instans och det för mycket erlagda beloppet restitueras någon gång i år eller nästa år eller under de närmaste åren, får han ingen ränta på det belopp han har erlagt för mycket. Rän-teförlusten kommer att motsvara ungefär hälften av det belopp frågan gäller. Det finns ingen reson i detta.

Bevillningsutskottets majoritet trösttar sig med att uppbördsutredningen

nyligen föreslagit att i sådana fall som det nyssnämnda skall prövningsnämndens och kammarrättens beslut verkställas omedelbart, utan hinder av att restitutionsbeslutet icke vunnit laga kraft. Frånsett att detta endast är ett utredningsförslag, löser det inte, även om det genomföres, de problem som motionen och reservation II accentuerat. Dels kan kammarrättens beslut dröja mycket länge, dels kanske den skattskyldige vinner först i regeringsrätten, och det kan, som framgår av nyss åberopade exempel, ske många år efter det att klagomål ingivits. Reservanterna föreslår därför att när det gäller den förordning som vi nu håller på att behandla skall stadgas att på restituerat belopp skall utgå ränta med fem procent utom för tiden före utgången av året efter taxeringsåret. Genom att första året alltså undantas kan prövningsnämndens beslut fattas utan att ränteberäkning skall ske, men vid längre väntan är det rimligt att staten betalar ränta på ett restituerat belopp.

Den fråga det här gäller berör ju långt vidare områden än den förordning om frivillig särbeskattning som här föreligger till behandling. Därför föreslår reservanterna att riksdagen hos Kungl. Maj:t anmäler behovet av en översyn av de i olika författningar ingående föreskrifterna om ränta på restituerad skatt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall även till reservation II.

Herr JANSSON, PAUL, (s):

Herr talman! Eftersom jag i denna fråga befinner mig på samma linje som min vän Einar Eriksson, skulle jag ha kunnat nöja mig med att instämma i vad han sade, men eftersom det är en stund kvar innan eftermiddagstågen går hem kan jag våga ta några minuter i anspråk.

Frågan om sambeskattningens vara eller icke vara har under senare år allt mer skjutits i centrum av den allmänna

Ang. frivillig särbeskattning av makar skattedebatten. Inte minst sedan allmänna skatteberedningen inlämnat sitt betänkande, där några ledamöter reservationsvis tog ställning för en särbeskattning, har denna debatt tillförts nytt stoff. Man kan också påstå att debatten förvisso inte varit fri från politiska lidelser, som medfört att det nu gällande sambeskattningssystemet framställts som något synnerligen orättfärdigt. Sambeskattningen har även beskyllts för att utgöra det största hindret för att få ut de gifta kvinnorna på arbetsmarknaden, och det har från visst håll hävdats att införandet av ett särbeskattningssystem i vår skattelagstiftning skulle vara något av en undermedicin, som plötsligt skulle få stora skador av den arbetskraftsreserv som de gifta kvinnorna otvivelaktigt utgör att komma ut på arbetsmarknaden.

Personligen, herr talman, tillåter jag mig att tvivla på sådana underverk. Jag tror nämligen att dessa stimulansmedia är att söka på helt annat håll, nämligen genom att förbättra löne- och arbetsförhållandena för de gifta kvinnorna och inte minst genom en ytterligare satsning på barndaghem och lekskolor för att möjliggöra för gifta kvinnor med barn och för ensamstående mödrar att komma ut och ta förvärvsarbete.

Diskussionen kring den nu framlagda propositionen har i varje fall fört med sig att man — som herr Eriksson sade — kunnat konstatera att sambeskattningen är betydligt bättre än sitt rykte. Det visar sig att hela 96 procent av alla äktenskap i detta land tjänar på att vara sambeskattade. När detta gäller denna fråga vill jag deklarerar, att jag råkar ha den principiella uppfattningen att jag anser det vara felaktigt att på det sätt som här föreslagits ge skatteförmåner åt en mycket liten grupp av inkomsttagare här i landet som otvivelaktigt redan, som herr Eriksson sagt, besitter en betydande skattekraft. Jag anser att det rimmar illa med principen om skatt efter bärkraft, vilken i varje fall jag upplever som varande den bärande

Ang. frivillig särbeskattning av makar

grundprincipen i vår skattelagstiftning. Man bör nämligen observera att av den tabell, som finns redovisad på s. 28 och 29 i propositionen, framgår att först sedan mannen har en inkomst på 50 000 kronor och kvinnan en inkomst på 18 000 kronor har särbeskattningen någon egentlig betydelse. Först då blir det fråga om tusenlappar i förtjänst för vederbörande. Ingen kan väl påstå något annat än att ett gift par med en sammanlagd inkomst på — som i detta fall — 68 000 kronor om året har en betydande skatteförmåga. När vi dessutom, herr talman, vet att det finns åtskilliga familjer i detta land som får leva på en total inkomst på dessa 18 000 kronor, som enbart hustrun i detta fall tjänar, förefaller denna generositet mot de högre inkomstagarna synnerligen betänklig. Vi har dessutom åtskilliga familjer i vårt land, där mannen är sysselsatt inom låglöneområdena och där hustrun helt enkelt tvingas ta förvärvsarbete för att klara familjens ekonomi, för att klara exempelvis höga bostadskostnader m. m.

Om nu finansminister Sträng anser sig i denna pressande högkonjunktur ha råd att avstå från de 30 miljoner kronor om året som denna reform kostar, borde han enligt min mening ha använt pengarna på ett bättre sätt — de borde ha använts till skattelättnader för de lägre inkomstagarna eller till förbättrade bostadsrabatter åt barnfamiljer i låglönegrupperna. 30 miljoner, herr talman, är ingen stor summa i och för sig, när vi rör oss med miljardbe-
 lopp, men beloppet räcker bl. a. till att bygga 300 egnahemsbostäder. Inom parentes vill jag här säga, att råkar man vara bosatt i en kommun, som på grund av rådande knapphet på kapital och på grund av länemedlens fördelning inte får bygga en enda lägenhet under innevarande år, blir man om möjligt ännu mer betänksam inför denna generositet med skattelättnader åt de höga inkomstagarna.

Herr Einar Eriksson har här för

övrigt redovisat det synnerligen kvalificerade krångel som detta kommer att medföra för skattemyndigheterna, och jag skall därför inte orda mer om detta, men jag vill understryka att det är av flera skäl men främst av principiella skäl och särskilt med hänsyn till de låga inkomstagarna som jag för min del inte har kunnat ansluta mig till den föreliggande propositionen utan yrkar bifall till den med I betecknade reservationen vid utskottets betänkande.

Fru HULTELL (h):

Herr talman! I den reservation av herr Einar Eriksson m. fl., som fogats till bevillningsutskottets betänkande nr 30 och i de anföranden som herr Eriksson och herr Paul Jansson här har hållit har hänvisats förutom till merarbetet för den lokala skattemyndigheten också till skatteberedningens majoritets konstaterande, att en frivillig särbeskattning inte kommer att ge någon egentlig arbetsmarknadspolitisk effekt. Med bl. a. dessa motiveringar yrkar man avslag på proposition nr 84.

Löntagarrepresentanterna inom skatteberedningen hade en helt annan uppfattning. De var överens om att man i framtiden borde övergå till ett konsekvent särbeskattningssystem och att en frivillig särbeskattning under övergångstiden skulle fylla en stor funktion. Finansministern har också ansett det vara angeläget med en provisorisk anordning i avvaktan på de förslag, som arbetsgruppen inom finansdepartementet kan komma till.

Det bör kanske här framhållas, att det frivilliga särbeskattningssystemet inte minskar behovet av en fullständig reform. I det nu föreslagna provisoriet elimineras inte effekten av nuvarande sambeskattningsystem. Man räknar med att endast cirka 4 procent av de i dag sambeskattade kan få skattelättnad. Även om det för dagen med nuvarande skatteskalor inte blir fler som beräknas få nytta av provisoriet, tror jag lik-

som utskottets majoritet att denna möjlighet till frivillig särbeskattning, som nu föreslås, kommer att stimulera gifta kvinnor med kvalificerad utbildning till förvärvsarbete på områden, där det för närvarande råder stor brist på arbetskraft. Siffran 4 procent kommer säkert att öka. Bl. a. verkar inflationen så att allt fler människor åtminstone på papperet får högre inkomster och därigenom blir berörda av problemet.

Det måste vara värdefullt att få pröva detta system och se vilken effekt det får. Det förhållandet att endast ett mindre antal personer i dag berörs av förslaget är inte något motiv för att förslaget ej skall prövas, och att förslaget kommer att medföra ett betydande merarbete för den lokala skattemyndigheten — som här har framhållits — bör väl heller inte hindra oss från att pröva detta system. För resten är detta bara ett antagande liksom så mycket annat i debatten i denna skattefråga. Möjligheten öppnas ändock för ett frivilligt ställningstagande.

Ju förr det frivilliga särbeskattnings-systemet träder i kraft, desto förr får vi se verkningarna.

Jag vill därför helt instämma i det yrkande, som ställs i den med III betecknade reservationen, i vilken föreslås att rätt till frivillig särbeskattning skall föreligga redan från och med inkomståret 1965.

I det provisoriska systemet kommer förvärvsavdragen att kvarstå, och därigenom får även gifta makar utan barn behålla sitt 300-kronorsavdrag. Det är ju principiellt felaktigt, men man gör det av praktiska skäl och kanske även på grund av avdragets ringa belopp. Det finns andra bestämmelser i förslaget som kunde diskuteras, t. ex. när det gäller folkpensionsavgiften och folkpensionsförmånen. Folkpensionsavgiften kommer att beräknas särskilt för vardera maken liksom för ogifta, och man kan därigenom komma upp till dubbel maximal avgift, 1 200 kronor. På förmånssidan blir det emellertid ingen

Ang. frivillig särbeskattning av makar ändring. Logiskt sett skall två gifta folkpensionärer, som varit särbeskattade, också få samma folkpension som ogifta.

Hur alla dessa problem skall lösas inom ett framtida särbeskattningsystem, får vi väl ta ställning till när förslag om ett sådant föreligger. I avvaktan på detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna II och III och i övrigt till utskottets förslag.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag vågar kanske till en början konstatera, att det inom bevillningsutskottet inte rådde någon särskild entusiasm, när det gällde att ta ställning till denna proposition. Reservanterna, Einar Eriksson m. fl., har påpekat att detta förslag medför administrativa besvärligheter av betydande omfattning och att det är sådant man om möjligt skall försöka undvika.

Detta förslag är emellertid ett provisorium. Det är inte fråga om en fullständig särbeskattning, utan bara för arbetsinkomster. Det är klart att det i och för sig är en orättvisa, men det går nog inte att göra något annat i fråga om särbeskattning, när det gäller t. ex. de faktiskt sambeskattade.

I princip har jag inget emot vad reservanterna anför i sin reservation, när de citerar allmänna skatteberedningen. Jag kan inte ha något att invända mot deras argumentation, eftersom jag delvis är ansvarig för densamma. Det är dock en sak man glömmer bort, nämligen att när allmänna skatteberedningen intog sin ståndpunkt och anförde sin motivering, så får man se det hela i sammanhang med det förslag i fråga om skatteskalorna, alltså om progressiviteten, som allmänna skatteberedningen lade fram. Detta förslag skulle ha medfört att bara ett par promille av familjerna hade fått denna negativa sambeskattningseffekt. Nu är det några fler, nämligen 4 procent av dem. Jag vill inte bestrida vad som nyss sades, att det med tiden kommer att bli

Ang. frivillig särbeskattning av makar

flera, men jag vill varna för att göra gällande att det är skattesystemet som huvudsakligen kommer att avgöra hur många förvärvsarbetande gifta kvinnor vi får. Jag tror inte att det är möjligt att framöver bara se på den sidan av saken när det gäller att utforma skattesystemet. Helt andra faktorer kommer att påverka utvecklingen. Min tro är att fler och fler unga kvinnor som gifter sig och har en yrkesutbildning bakom sig, inte stannar i hemmet utan går ut och tar förvärvsarbete.

Det är klart att man, som utskottet gör, kan säga, att sambeskattningen i någon mån kan vara en bidragande orsak. Också på ett annat ställe använder man uttrycket »i någon mån», men vi vet ju ingenting. Det kanske finns motiv för att säga, att vi kan försöka när vi inte vet någonting. Det är väl också därför det har blivit en majoritet för den ståndpunkten i bevillningsutskottet.

I den mån förslaget kunde leda till att människorna får större kännedom om hur sambeskattningen egentligen verkar, så är det en fördel. Alla vet nu att stora flertalet familjer inte får någon nytta av detta. Det rör sig endast om 10 procent. Därför måste de flesta människor — hoppas vi — inse att de inte behöver söka frivillig särbeskattning. Jag erkänner gärna att vi inom utskottet har varit bekymrade för denna sak. Om häradsarkivarorganisationen skulle få det merarbete man befarrar, är det någonting som riksdagen skulle förebygga. Utskottet har försökt att genom ett särskilt tillägg förhindra att man skall behöva skicka meddelanden till deklaranter bara för att tala om att särbeskattningen har en negativ effekt. Den paragrafen kanske kunde formuleras på ett annat och mera effektivt sätt. Nu är vi emellertid så hänsynsfulla, när vi skriver skatteförfattningar, att vi gick in på den mildare linjen även här. Den har dock till syfte att förebygga ett merarbete på det administrativa området.

Om reservationerna i övrigt är att säga, att de ränteresonemang som herr Lundström förde redan har varit föremål för utredning av uppördssakkunniga. Jag erkänner gärna att det där gäller helt andra belopp i fråga om räntegottgörelse än man kanske tänkt på i motionerna. De smärre belopp som det här är fråga om, kan ju inte ha någon avgörande betydelse. Utredningen har särskilt uppmärksammat sådana fall som motionärerna har givit anvisning om, och längre går det väl inte att komma i fråga om utredningar. Saken gäller alltså att verkställa den åtgärd som utredningen har föreslagit, och då skulle motionärerna helt få igenom sina yrkanden.

Beträffande en annan reservation om tillämpningen av den frivilliga särbeskattningen redan under innevarande inkomstår, är väl att säga att den hör intimt samman med det andra förslaget, som riksdagen har antagit. Då bör dessa båda system träda i kraft från samma datum.

Vi utgår ifrån att om finansministern hade tagit skatteberedningens förslag så hade vi inte fått den här propositionen, men när nu regeringen har intagit den ståndpunkt den har gjort i och med dessa båda propositioner, vill jag uttala den förhoppningen, att detta är ett provisorium och att den delegation som arbetar inom finansdepartementet med familjebeskattningen skall lyckas få fram förslag av sådan karaktär, att vi slipper att dras med detta provisorium alltför länge.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad över att jag inte behöver gå någon holmgång mot min värderade vän ordföranden i bevillningsutskottet. Vi brukar som regel vara på samma linje, och jag gläder mig åt att vi så ofta har samma värde-

ringar. Det har vi faktiskt även i dag, fastän vi går på olika yrkanden, men alldeles säkert är vi ense om det mesta.

Bevillningsutskottets ordförande anförde att det vore en fördel, om man genom införandet av detta system kunde bevisa för flertalet av förvärvsarbetsbetande makar att sambeskattningsssystemet ändå är det gynnsammaste. Ja, det är en välbehövlig propaganda efter den misskreditering som framför allt de borgerliga partierna har utsatt sambeskattningsystemet för. Jag tycker emellertid, herr talman, att priset är alldeles för högt. Skall vi verkligen behöva betala 30 miljoner kronor bara för att bevisa hur illa de borgerliga partierna har skött propagandan kring sambeskattningsfrågan? Det borde de få betala själva i så fall.

Herr John Ericsson anförde vidare att detta är ett provisorium. Ja, det är ett provisorium, och då tycker jag förstås att eftersom vi har lagt frågan till en seriös beredning, där man tar upp hela familjebeskattningsfrågan, är det onödigt att agera med ett provisorium av det innehåll.

Fru Hultell nämnde att löntagarna i skatteberedningen rekommenderade en övergång till obligatorisk särbeskattning. Nej, så förhåller det sig inte. Beredningen var nämligen enhällig när den konstaterade att sambeskattningen inte bör överges som huvudprincip vid beskattningen av äkta makars gemensamma inkomster. Däremot intog löntagarrepresentanterna en annan ställning när det gällde införandet av en särskild frivillig särbeskattning, och det är ju en annan sak.

Remissinstanserna har i det första avseendet helt anslutit sig till skatteberedningen, och när det gäller frågan om införandet av den frivilliga särbeskattningen har flertalet av remissinstanserna gått på skatteberedningens majoritetens linje.

Ang. frivillig särbeskattning av makar

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Situationen här i kammarerna är just nu en aning säregen. Här säger utskottets värderade ordförande, herr Ericsson i Kinna, tydligen under djupt beklagande och många krumbukter, att han måste gå på propositionen, medan herr Eriksson i Uppsala fortfarande är den ståndaktige tennsoldaten och går emot. Ändå mötts herrarna och skakar hand och klappar varandra på axeln. Det är ju säreget, om man har så motsatta ståndpunkter. Jag har här nöjet att ansluta mig till herr John Ericssons ståndpunkt, och jag konstaterar med tillfredsställelse att utskottet har tillstyrkt propositionen.

Herr Eriksson i Uppsala gör sig skyldig till en viss överdrift genom att påstå att detta är en fråga som vi snart löser. Vi har under minst tio års tid stått på olika sidor om barrikaden och diskuterat denna fråga, så någon snabb lösning är det inte. Detta förslag är inte någon lösning alls. Det är bara ett försök att tillämpa ett system i avvaktan på en definitiv lösning.

Jag skall inte dra upp någon längre debatt, men är det inte en aning orättvisst att påstå att det är den borgerliga oppositionen som genom en dålig propaganda eller ingen propaganda alls bibringat skattebetalarna den villfarelsen att alla skulle vinna på en särbeskattning? Jag vågar försäkra att både vi och flera socialdemokratiska kvinnor tagit upp frågan i sina föredrag och påpekat att detta inte är någon lösning för det övervägande flertalet av familjer, där båda har inkomster, utan att det endast gäller en liten grupp. Men vi har också sagt att det är en viktig grupp, därför att det ofta gäller familjer där hustrun har en lång och dyrbar utbildning och har kvalifikationer för poster som ger relativt höga inkomster och där hon också behövs. Det tjänar ingenting till att dra alla de exempel man har gjort under årens lopp på hur många av dessa kvinnor som delvis på grund

Ang. frivillig särbeskattning av makar

av skattesystemet inte anser sig kunna gå ut på arbetsmarknaden.

Jag kan inte heller förstå att en rättvisesak skall stjälpas därför att taxeringsmyndigheterna kan få mer att göra. Jag tycker nog att riksdagen skulle kunna göra ett försök att använda ett annat system. Herr Janssons och även herr Erikssons resonemang är litet egenartat. Man skulle vilja fråga, hur många som enligt herrarnas mening måste vara utsatta för en skatteorättvisa för att det skall anses lönt att åstadkomma rättvisa. Här gäller det mellan 70 000 och 80 000 personer.

Jag skulle också vilja fråga herrarna: Är det mer orättvist att i en familj två gemensamt tjänar denna höga inkomst än att en person i familjen tjänar den och dessutom har en kanske alldeles utomordentligt duktig hustru hemma som tillför familjen sitt arbete och därmed höjer familjens standard? Det är väl ändå ett besynnerligt resonemang. Är det rättvisare att en ungar eller en ensam kvinna har samma höga inkomst? Det är väl ändå alldeles ovidkommande att dra in dessa synpunkter på problemen om de små inkomsttagarna kontra de stora i detta sammanhang, även om också jag villigt medger att det vore lyckligt med lägre skatter för de små inkomsttagarna.

Herr talman, jag yrkar naturligtvis bifall till utskottets betänkande. Enligt min uppfattning kan det inte innebära några oöverstigligen hinder för att införa systemet så att det gäller även för innevarande år, varför jag yrkar bifall till reservation III liksom jag ansluter mig till reservation II.

Fru HULTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Liksom utskottets ordförande tror jag att det inte bara är skattefrågans fel att väl utbildad arbetskraft inte går tillbaka till arbetsmarknaden. Vi behandlade i april månad ett förslag om en utredning av orsakerna till den låga yrkesintensiteten hos des-

sa gifta kvinnor, men jag tror inte att herr Eriksson var bland dem som röstade för denna utredning. Vi tycker det hade varit värdefullt att få en utredning som hade belyst dessa frågor. Jag tror dock att skattefrågan är mycket viktig i sammanhanget.

Till herr Einar Eriksson skulle jag vilja säga, att om nu löntagarrepsentanterna i skatteberedningen inte i någon reservation tog ställning för en konsekvent genomförd särbeskattning, så har man ändå positivt uttalat sig för detta, och TCO har klart tagit ställning i sitt remissvar. I dag behandlar vi emellertid frågan om en frivillig särbeskattning, och för denna har löntagarrepresentanterna klart uttalat sig.

Herr JANSSON, PAUL, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag försökte klargöra redan i mitt första anförande, att det inte var det administrativa krånglet som var huvudmotivet, för mig i alla fall, att yrka avslag på propositionen. Jag har den principiella inställningen att denna åtgärd är onödig i dagens läge, men om man därtill ser att det blir mera administrativt krångel, tar man även det som argument för sitt ställningstagande.

Jag tog sedan exemplet med de båda äkta makarna, där mannen tjänade 50 000 och kvinnan 18 000 kronor. De får alltså en sammanlagd inkomst på 68 000 kronor. Med detta förslag får de enligt tabellen en skattelättnad på 1 005 kronor. Jag anser detta vara orättvist ur den synpunkten, att vi har familjer som får leva på 18 000 kronors inkomst och ändå är synnerligen hårt beskattade. Det är angelägenhetsgraden i skattesänkningen som är det viktiga för mig.

Jag sade också, att det finns familjer, där kvinnan tvingas ta arbete för att klara familjens boendekostnad. Ur den synpunkten är det onödigt att ge skattelättnader åt familjer med betydande skattekraft.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller med fru Hamrin-Thorell om att situationen är synnerligen säregen, och det försökte jag klargöra i mitt första anförande. Vore jag elak skulle jag säga, att medan herr John Ericsson hamnat i, enligt mitt sätt att se, dåligt sällskap, känner jag faktiskt en tillfredsställelse över att jag fortfarande befinner mig på den gamla förnäma frontlinjen. Jag har i många år fått agera mot just sådana synpunkter som fru Hamrin-Thorell är representativ för, om jag fick samröre med detta, skulle jag känna mig litet obehagligt berörd.

Fru Hamrin-Thorell säger att det är något orättvist av mig att beskylla de borgerliga partierna för misskreditering av sambeskattningen. Men vem skall man då skylla på, om nu inte de borgerliga partierna vill kännas vid en sådan beskyllning? Vem är det som under årtionden fört denna propaganda mot sambeskattningsens orättvisor och som har lärt alla förvärvsarbetande makar här i landet att gå och känna sig verkligt undanskuffade och orättvist behandlade i skattehänseende? Det skall man nu rätta till genom att kosta på 30 miljoner och införa ett system, som verkligen bevisar för dem att hela denna propaganda varit oriktig. Åtminstone socialdemokraterna kan väl inte beskyllas för att ha misskrediterat sambeskattningsystemet.

Fru Hamrin-Thorell och även fru Hultell sade, att arbetsbelastningen på skattemyndigheterna inte får vara ett skäl för avslag. Men är det någon mening i att här i riksdagen genomföra den ena skattereformen före och den andra efter, om de blir illusoriska på grund av att det inte är möjligt att rekrytera personal till skattemyndigheterna? Jag anser det verkligen beklagligt, som jag anförde tidigare, att vi ännu inte har kunnat göra 1961 års taxeringsreform verkligt effektiv och att miljarder fortfarande undandras

Ang. frivillig särbeskattning av makar beskattning därför att vi inte kan få tillräckligt med folk. Vi skall väl under sådana förhållanden inte ge skattemyndigheterna en ytterligare arbetsbelastning för att kunna ge en skattelättnad åt sådana, som i dagens läge inte är i särskilt stort behov av en lättnad.

Fru Hamrin-Thorell slutade med att säga, att hon ansåg det lyckligt med mindre skatter för små inkomsttagare. Det gör jag också! Men då skall man väl inte börja med att offra 30 miljoner på dem som inte har behov av en skattesänkning.

Herr SCHÖTT (h):

Min kära partikollega fru Hultell ifrågasatte riktigheten av reservanternas uttalande, att de invecklade bestämmelserna i systemet kommer att förorsaka de lokala skattemyndigheterna ett avsevärt merarbete.

Jag vill säga, att på denna punkt bör det i kammaren inte råda någon som helst tvekan: det här kommer att innebära en avsevärt ökad arbetsbörda för dessa myndigheter. Jag anser emellertid att detta inte får vara avgörande. Anser man att reformen är riktig och rättvis, bör man givetvis rösta för den. Jag utgår från att statsmakterna kommer att se till att det finns tillräcklig arbetskraft på häradskrivarkontoren och uppbördsverken. Det är deras skyldighet.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Jag vill bara nämna ett par synpunkter med anledning av herr John Ericssons anförande om reservation II.

Att det förslag som framlagts av uppbördsutredningen gäller större belopp än de restitutioner, som skulle kunna komma i fråga i det fall som vi i dag har att behandla, tycker jag ytterligare motiverar den del av reservanternas yrkande som innebär att problemet skall tas upp till behandling över hela fältet, d. v. s. att översynen skall avse alla författningar som gäller restituerande av

Ang. frivillig särbeskattning av makar

skatt. Inte heller anser reservanterna i övrigt att man kan lösa problemet bara på det sätt som utredningen har föreslagit.

Om det nu skulle gälla ett större belopp, vill jag fråga herr John Ericsson om han verkligen är tillfredsställd med att någon ränta icke skall utgå på det skattebelopp som visar sig oriktigt inbetalat och därför efter många år måste återbetalas. Det är nämligen exakt vad som kan bli följden om man tillämpar de regler som uppborädsutredningen har föreslagit. Jag är dock den förste att medge att utredningens förslag i flera fall innebär väsentligt större rättvisa än vad som nu gäller; det är alltså i fråga om sådana fall där vederbörande får bifall till sin klagan i prövningsnämnden eller i kammarrätten, under förutsättning att det går mycket fort. Men om behandlingen av besvärerna tar flera år, löses inte problemet, och då tycker jag det är alldeles fel att ränta icke skall utgå.

Nu vill jag också säga ett par ord till herr Einar Eriksson, som påstår att de borgerliga i årtal har propagerat om sambeskattningens orättvisor. Jag vet att herr Einar Eriksson räknar folkpartiet till »de borgerliga», och jag vill därför upplysa honom om att han talar i nattmössan när det gäller folkpartiets yrkanden. Jag har sysslat länge med den här frågan, och jag har riktat starka anmärkningar mot att kvinnor som går ut i arbete icke får det förvärsavdrag, som skulle vara motiveerat, men jag har aldrig sagt att sambeskattningen i och för sig skulle vara det *avgörande* skälet till att orättvisa uppstår. Jag vill tillägga, att den uppfattningen såvitt jag vet är tämligen allmän inom folkpartiet, att det är motiverat att stimulera kvinnorna att gå ut i arbete genom förvärsavdrag eller liknande, som så att säga ersätter kostnader för intäktens förvärvande, men jag har icke hört att man på vårt håll dragit fram sambeskattningen som huvudskäl i det sammanhanget.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! I anledning av att herr Lundström återkom till ränteersättningsarna vill jag tillägga, att om Kungl. Maj:t nu tar upp de här spörsmålen till behandling, kommer den behandlingen uppenbarligen att gälla restitution av räntor, oavsett vilket belopp det är fråga om. Jag kan inte föreställa mig att man vid en översyn av sådana här bestämmelser inte skulle ge vissa kategorier skattebetalare samma favör som man skulle ge det stora flertalet.

Jag tycker att utskottets uttalande på den punkten är alldeles klart, och det finns ingen anledning att besluta någonting särskilt i det avseendet.

Fru Hamrin-Thorell säger att det är en säregen situation som här uppstått. Det är väl riktigt. Jag tycker också att det är en angenäm opposition, som jag har fått av herrar Eriksson, Jansson och andra. Men att vi dessutom skulle lastas för att klappa varandra på ryggen är nog ett alltför långsökt argument. Nog kan man väl få lov att göra det!

Fru Hamrin-Thorell sade vidare att jag inte visade någon entusiasm när jag talade om förslaget, utan att jag bara hamnat på yrkandet om bifall. Där har ju även fru Hamrin-Thorell hamnat, trots att hon förklarar att det inte är någon lösning på problemet. När hon säger detta, hur kan hon då begära att jag skall visa entusiasm för denna lösning? Jag tycker att det är dålig logik.

Fru HAMRIN-THORELL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Anser herr Eriksson i Uppsala att alla förvärsarbetande makar i detta land saknar varje uns av ekonomiskt förstånd, så att de över huvud taget inte kan ta ställning till förslaget om sam- eller särbeskattning. Hans inlägg måste nästan innebära detta. Men det tror jag inte är riktigt. Mäniskor har nog i allmänhet ganska klart för sig, hur systemet verkar.

Herr Eriksson vet dessutom lika litet som vi, vilken skattekraft som frivillig särbeskattning kommer att tillföra staten. Varken han eller jag vet hur mycket staten kommer att få in på det. Därför vore det klokt att pröva även det systemet, innan man är så säker på att staten förlorar 30 miljoner kronor. Det påståendet är bara en hypotes, som jag inte tror är hållbar.

Sedan måste jag beklaga att mitt och fru Hultells sällskap är så besvärande för utskottets ordförande. Jag tror att vi kan lova att vi inte skall dra honom in på alltför svåra villovägar utan i stället försöka hålla honom på den rätta vägen.

Kanske är det riktigt, herr talman, som herr Eriksson säger, att den borgerliga propagandan här varit givande. Det måste i så fall anses vara ett ovanligt lyckligt resultat att ha fått fram en proposition i ärendet genom den propaganda som förts från oppositionen.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr John Ericsson vill jag säga, att jag naturligtvis har fullt klart för mig att beloppets storlek inte kan få vara avgörande för om ränta skall utgå på restituerade skattemedel. Därom är vi fullt överens. Vad jag anmärker på är tiden. Om ett belopp restitueras efter många år — i det åberopade fallet efter åtta år — tycker jag att det är fel att ränta inte skall utgå, beloppet må sedan vara stort eller litet.

Jag vill också komplettera mitt yttrande nyss med att säga, att när det gäller högkvalificerade kvinnor som skulle ha önskat ta arbete, har naturligtvis sambeskattningen i vissa fall sin betydelse. Den har dock aldrig utgjort ett väsentligt led i propagandan att *alla* blir lidande på sambeskattning, såsom herr Eriksson i Uppsala ville låta påskina.

Ang. frivillig särbeskattning av makar

Herr ERIKSSON, EINAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hamrin-Thorell frågade om jag trodde att alla förvärvsarbetsbetande makar i landet saknar ekonomiskt förnuft, så att de inte skulle kunna bedöma huruvida nu gällande sambeskattningsystem eller särbeskattning skulle vara till förmån för dem eller inte.

Jag måste säga, att jag har en mycket stor respekt för det ekonomiska förnuftet hos svenska medborgare över huvud taget. Om de inte hade detta ekonomiska förnuft skulle det praktiskt taget inte finnas en enda förvärvsarbetsbetande kvinna ute i förvärvslivet, om man alltså gått och trott på den missvisande borgerliga propagandan som bedrivits.

Vad sedan gäller påståendet att särbeskattning skulle kunna innebära ökade inkomster för staten, så sade jag i mitt första anförande att det är en verkligt seriös fråga. Om man skulle kunna vinna den effekten genom att stimulera till en verkligt stor insats, så är särbeskattningen en investering som verkligen lönar sig för samhället. Jag utgår emellertid ifrån att allmänna skatteberedningen, som hade att pröva denna fråga, också gjorde det ordentligt. Ändock landade allmänna skatteberedningen i det konstaterandet att en frivillig särbeskattning inte skulle leda till en arbetsmarknadspolitisk effekt. Därför rekommenderade man inte det förslaget.

Jag bygger mitt antagande på detta faktum och inte på några egna funderingar.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Jag har åtskilliga gånger under denna session tagit kammarens tid i anspråk med synpunkter just i skatteärenden. Jag skall denna gång försöka att bli en angenäm opponer till både herr Ericsson i Kinna och herr Einar Eriksson i Uppsala.

Ang. frivillig särbeskattning av makar

Jag tycker nämligen att såväl reserveranterna som utskottet till en del har gått förbi en mycket viktig tankegång i de två motioner som har väckts i förevarande ärende, motionerna I: 687 och II: 812. Båda dessa motioner är välvilligt inställda till finansministerns förslag att införa frivillig särbeskattning. Vi har emellertid av principiella skäl ansett det olämpligt att vid särbeskattning av makar bibehålla en avdragsrätt, som inte tillkommer ensamstående skattskyldig. När vi som hävdar att särbeskattning i framtiden kommer att vara den enda riktiga och rimliga lösningen har fört vårt resonemang — ett resonemang, herr Paul Jansson, som är betydligt mer nyanserat än en del inlägg som man får höra från företrädarna för sambeskattnings — har det skett med utgångspunkt från 1970- och 1980-talens samhälle då kvinnorna, eftersom de som unga flickor har fått en mycket bättre utbildning, har mycket större anledning ur egen och ur samhällets synpunkt, det visar långtidsutredningen, att gå tillbaka till förvärvsarbete kanske redan några år efter det att barnen fötts.

Vi har alltså här fört ett principiellt resonemang med sikte på framtiden. Vi har ingalunda sagt att detta är någon undermedicin. Såvitt jag vet har ingen fällt ett sådant yttrande. Tvärtom har det vid flera tillfällen sagts att det i dagens situation inte går att införa ett sådant system, även om det vore rättvisare och riktigare, eftersom man mer och mer har börjat betrakta två äkta makar som två fristående personer med individuella rättigheter i nästan alla civilrättsliga och samhälleliga sammanhang — utom just i skattehänseende, där familjen betraktas som en enhet och där skattesystemet bygger på att mannen är familjeförsörjare.

Det är riktigt att sambeskattningsen är mest förmånlig för de flesta, men ur arbetsmarknadssynpunkt — arbetsmarknaden om tio år, då de gifta kvinnorna väl till 65 å 70 procent är ute i

förvärvslivet, i varje fall i de högre åldrarna — är det trots allt de dubbla ortsavdragen som gör att kvinnorna kommer att märka att mannen redan har utnyttjat deras avdrag. Därför har vi hävdad att det i framtiden, då man har kommit över vissa tröskelbesvärigheter, kommer att krävas särskilt hänsynstagande och särskilda bestämmelser. Då kommer, föreställer vi oss, särbeskattningsen och dess princip att vara riktigare och rimligare, kombinerad med andra åtgärder för barnens del i form av ett bidragssystem.

Dessa synpunkter ligger bakom vårt resonemang. Vi hävdar inte, att enbart beskattningens utformning kommer att avgöra hur framtidens skattesystem och framtidens arbetsmarknad skall utformas. Vi hävdar dock med bestämdhet att skattesystemet är en integrerande del i bilden.

När vi utifrån dessa principiella synpunkter mer och mer började överväga särbeskattningsystemet i diskussionen hade vi nog hoppats att man skulle förstå det principiella hänsynstagande, som ligger bakom förslaget, att när man väljer ut en liten grupp, som har möjligheten att använda ett helt nytt och helt oprövat skattesystem, så skulle man också frånga en del av de avdragsbestämmelser, som vi principiellt tar avstånd ifrån. I detta avseende är jag en aning besviken på både herr John Ericsson och herr Einar Eriksson.

Jag tycker emellertid att det ändå är så stora fördelar förknippade med att vi trots allt får pröva detta system, att jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr **PETTERSSON, ARNE**, (s):

Herr talman! Min vän herr Einar Eriksson i Uppsala uppkallade mig till detta anförande genom det generösa sätt varpå han här stiftade ett sällskap där vi blev placerade — jag vill markera min position i sällskapet, och det är till den ändan jag har begärt ordet.

På s. 10 i utskottets betänkande finns två rader som möjligen kan bli historiska. Det står: »Utskottet är medvetet om att utbredda vanföreställningar om sam- och särbeskattningsverkningar råder bland de skattskyldiga.»

Jag tror att det är av mycket stort värde att ett enigt utskott ställt sig bakom den skrivningen. Det underliga är bara att dessa vanföreställningar — eller vaneföreställningar — tycks sprida sig själva eftersom alla här förnekar att man varit med om att sprida dessa föreställningar.

I och för sig skulle jag inte heller ha brytt mig om det, men dessa van- eller vaneföreställningar har fått vissa praktiska konsekvenser som jag mött på ett verksamhetsområde utanför riksdagen. Jag är med och handlägger en liten del av sjukvårdens angelägenheter, och där har vi upprepade gånger från personalsidan mött påståendet: Nu slutar den och den på grund av att sambeskattningen är så betungande, nu vill inte den och den fortsätta längre med hänsyn till sambeskattningen.

Jag tror att det skulle vara mycket värdefullt om man finge bort de föreställningarna. Den ögonblickliga effekten skulle väl inte, som några kanske tror, bli en snabb tillrusning till arbetsmarknaden, men om bara denna vanföreställning kom bort är det i alla fall tänkbart att man lättare skulle kunna rekrytera folk på områden där detta nu möter svårigheter.

Det kan alltså ha ett pedagogiskt värde att människor i fortsättningen dels av utskottets uttalande får klart för sig att föreställningen om sambeskattningsförödande konsekvenser är felaktig, dels genom skattesystemets utformning tvingas att tänka själva i sådana här sammanhang. Skulle dessutom de mycket förhoppningsfulla få rätt så till vida, att ett betydande antal människor söker sig ut på arbetsmarknaden, så betalar ju det igen en rätt stor del av de här 30 miljonerna.

Men som sagt: även om det gäller rätt

Ang. frivillig särbeskattning av makar mycket pengar och jag i långa stycken delar herrar Erikssons och Janssons betänkligheter, tycker jag att det är värt att göra detta försök. Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Jag skall bara göra ett kort inlägg med anledning av fröken Mattsons och herr Petterssons anföranden nyss.

Vi är väl alla medvetna om att mycket utbredda vanföreställningar har rätt beträffande sam- och särbeskattningsverkningar, så som bevillningsutskottet har påpekat. Men jag vill där till peka på en sak som hänt under vårriksdagen och som förskjutit antalet av dem som kan ha fördel av särbeskattning.

Det gäller ju här som regel personer med relativt höga inkomster, och folkpensionsavgiften har hittills utgått med högst 600 kronor. Genom beslut av riksdagen i vår har maximum höjts till 1 200 kronor, 4 procent av 30 000 kronors inkomst. Vid särbeskattning kommer ett par äkta makar med högsta avgift att få betala inte sammanlagt 1 200 kronor utan 1 200 kronor var i folkpensionsavgift. Därvid uppstår en merkostnad upp till 1 800 kronor för makar som begär särbeskattning i förhållande till tidigare, och det betyder rätt mycket för de 10 procenten av cirka 700 000 äktenskap där båda makarna har beskattningsbar arbetsinkomst. Det är således motsatsen till vad fröken Mattson här menade. Enligt min mening ligger det en hel del logik i att makar som särbeskattas skall bli behandlade var för sig som en ensamstående, ogift person, men om man begär särbeskattning blir alltså effekten i detta fall en straffskatt på upp till 1 800 kronor för pensionsavgiften.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmanen yttrade, att med anledning av vad därunder yr-

Ang. frivillig särbeskattning av makar

kats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas i avslutning till avgivna reservationer, först särskilt angående fråga om avslag på Kungl. Maj:ts förevarande proposition, därefter särskilt beträffande punkten A såvitt avsåge ränta i vissa fall, ytterligare särskilt rörande punkten A i vad gällde ikraftträdandebestämmelserna samt slutligen särskilt med avseende å utskottets hemställan i övrigt.

Beträffande fråga om avslag på Kungl. Maj:ts förevarande proposition gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan såvitt gällde motionen II: 828 samt vidare på godkännande av den av herr Einar Eriksson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson, Einar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 30 såvitt gäller motionen II: 828, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Einar Eriksson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen och avslås alltså Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eriksson, Einar*, begärde rösträkning, verkställdes nu vo-

tering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 101;
Nej — 19.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om utskottets hemställan i punkten A såvitt avsåge ränta i vissa fall, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till densamma, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 30 punkten A såvitt avser ränta i vissa fall, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;
Nej — 57.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen beträffande utskottets hemställan i punkten A i vad anginge ikraftträdandebestämmelserna till ifrågavarande förordningsförslag propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 30 punkten A såvitt avser ikraftträdandebestämmelserna till ifrågavarande förordningsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Da emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ang. fortsatt valutareglering

Ja — 66;
Nej — 57.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i förevarande betänkande.

Ang. fortsatt valutareglering

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 5 mars 1965 dagtecknad proposition, nr 71, vilken hänvisats till bankoutskottet, hade Kungl. Maj:t

dels begärt riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad föredragande departementschefen förordat;

dels velat inhämta riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264).

Den tid för vilken förordnande om fortsatt valutareglering avsåges bliva meddelad och valutaförordningen äga fortsatt giltighet var den 1 juli 1965—den 30 juni 1966.

Till utskottet hade även hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna nr 696 i första kammaren av herrar *Hilding* och *Gustaf Henry Hansson* samt nr 822 i andra kammaren av herr *Bengtson* i Solna m. fl., vari yrkats, i första hand, att riksdagen skulle avslå propositionen och, i andra hand att, därest detta yrkande icke bifölles, riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte verkställa utredning rörande ändringar av valutaregleringen i enlighet

Ang. fortsatt valutareglering

med de riktlinjer som angivits i motionerna.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

A. med avslag å motionerna I: 696 och II: 822, såvitt nu vore i fråga, samtycka till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad i den förevarande propositionen förordats;

B. vad beträffade det genom propositionen framlagda förslaget till förordning i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till kända vad utskottet i utlåtandet anför;

C. besluta att motionerna I: 696 och II: 822 i övrigt icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Hilding, Åkerlund, Lundberg, Regnéll, Larsson* i Umeå och *Hyllander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

A. med bifall till motionerna I: 696 och II: 822, såvitt nu vore i fråga, avslå förevarande proposition i vad den avsåge begäran om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering;

B. besluta att propositionen i vad den avsåge inhämtande av yttrande över vid densamma fogat förslag till förordning icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. — därest i motsats mot vad här yrkats samtycke skulle givas till förordnande om fortsatt valutareglering — besluta att med bifall till motionerna I: 696 och II: 822, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte verkställa utredning rörande ändringar av valutaregleringen i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Denna proposition angående en förlängning av valutaregleringen återkommer lika monotont år efter år som den begäran som framläggs om befrielse för riksbanken från att inlösa sina sedlar med guld. I år är det alldeles påtagligt att ärendet har behandlats med en viss slentrian. Propositionen läggs fram under åberopande av att samma motiv som under tidigare år fortfarande torde vara tillämpliga.

I propositionen sägs emellertid, att det i praktiken har skett en så liberal tillämpning av valutaregleringens bestämmelser, att det inte — om jag har förstått det rätt — spelar någon nämnvärd roll huruvida man behåller valutlagen och valutaförordningen som de nu är och därmed också den valutareglering som vi nu har. Det sägs också att värdepappershandeln egentligen är det enda, som nu i praktiken är reglerat. Såsom anledning härtill åberopas att penningpolitiska skäl nödvändiggör en reglering av värdepappershandeln, när den annars skulle kunna påverka likviditeten i samhället på ett ogynnsamt sätt.

Utvecklingen utanför vårt lands gränser står emellertid inte fullt så stilla som det står stilla i tankebanorna på regeringen närstående håll. Det finns alla skäl att fråga sig, om det inte har hänt någonting på det internationella fältet sedan i fjol. Eftersom nu ingenting därom är sagt i propositionen och ännu mindre i utskottsutlåtandet — utskottet gör ju bara en hänvisning till propositionen och refererar den inte ens — är det skäl för mig att med några ord beröra vad som sedan i fjol har ägt rum. Två saker är av intresse i detta sammanhang.

Den första är att organisationen OECD i juli månad i fjol — alltså sedan riksdagen förra året behandlade detta ärende — beslöt vissa utsträckningar av liberaliseringen till att omfatta, som det heter, praktiskt taget alla viktigare slag

av kapitalrörelser. Syftet med utvidgningen är främst att föra upp stadgan i nivå med den friare behandling som flertalet medlemsländer i ökad utsträckning tillämpar för kapitalbetalningar. Samtidigt har man velat skapa utrymme för framtida liberaliseringssträvanden. Därtill kommer att ett av skälen till OECD:s uppträdande och dess förslag i det här hänseendet har varit, att man inom den gemensamma marknaden gått vidare på liberaliseringens område och antagit ytterligare liberaliseringsregler.

Sveriges uppträdande har emellertid varit utomordentligt sterilt. Vi har reserverat oss efter samma grunder som tidigare, och vi har reservationer under sju rubriker. Om dem kan man säga, att tre är av det slaget att de kan accepteras även från oppositionens synpunkt, enär de gäller lagar och förordningar i vårt land som inte hänger ihop med just själva valutaregleringen; jag hänvisar då främst till 1916 års lag angående vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom etc. Men sedan har vi ytterligare inskränkningar i rätten att handla med värdepapper, och jag tycker att de reservationerna är överflödiga och mycket väl skulle kunna dras tillbaka. Det skulle ju vara helt i linje med det av oss proklamerade intresset för liberalisering och för samarbetet inom OECD.

Till detta kommer ytterligare ett skäl, och det är att man i Förenta staterna sedan i fjol har fått ett kommittéförslag framlagt på presidentens beställning, ett kommittéförslag som går ut på att Förenta staterna borde försöka arbeta för en liberalisering av värdepappershandeln och av kapitalrörelserna över huvud taget. Jag vill emellertid först erinra om att i mitten av år 1963 föreslog president Kennedy att man skulle införa en ränteutjämningskatt för att därmed motverka det förhållandet att räntorna i Europa — inklusive Sverige — är högre än i Förenta staterna. Det är naturligtvis ingen tvekan om att den

Ang. fortsatt valutareglering

skatten inte är en liberaliseringsåtgärd i och för sig, och den är inte särskilt omtyckt av den kommitté som jag nyss har återopat. Den kommittén anser, att man borde sträva efter att underlätta för utlåningar att placera pengar i Förenta staterna. Därmed skulle man få kapital att gå i riktning från Europa till Amerika och inte bara, såsom fallet har varit under de senaste åren, att det går mycket privat kapital från Amerika till Europa. Det är detta förhållande som bidragit till införandet av ränteutjämningskatten.

Den kommitté, som jag här talat om, har uttalat önskemål om att Förenta staterna skulle ta diplomatiska initiativ för att steg för steg försöka få bort de återstående kontrollerna särskilt i Europa över kapitaltransaktioner. Jag känner inte till huruvida några sådana framställningar har gjorts på diplomatisk väg till vårt land. Det skulle väl ha sipprat ut, om så varit fallet. Det har kanske inte gjorts framställningar ännu, men det är inte uteslutet att de kommer.

Under alla förhållanden är slutsatsen av de här båda händelserna, som alltså inträffat sedan i fjol, att man nog strävar på olika håll att försöka få till stånd en ytterligare liberalisering av kapitalrörelserna och då framför allt värdepappershandeln.

Om man ser det ur något större perspektiv kan det inte förnekas att det i den nuvarande utvecklingen på detta område finns tendenser, som går emot reglerande åtgärder, och det skulle väl i och för sig vara mycket beklagligt. Sverige borde kunna tillåta en fri värdepappershandel. Vår valutaställning är inte så dålig att vi kan säga att detta är skäl nog för att vi skulle vägra att gå med på en sådan uppmjukning på detta område. Jag tycker nog att den proposition som finansministern framlagt kunde ha varit litet bättre motiverad, och inte bara innehållit en hänvisning till att man av penning- och valutapolitiska

Ang. fortsatt valutareglering

skäl inte anser sig kunna frige värdepappershandeln. Jag tror alltså att det är starka motiv för att det verkligen blir en ändring i vår inställning. Jag vågar i varje fall uttala förhoppningen, att finansministern under ett kommande år vill vara något mera tillmötesgående på denna punkt.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den reservation som är fogad till bankoutskottets utlåtande nr 32 och som innehåller yrkanden i två hänseenden. Dels hemställs att riksdagen måtte avslå propositionen i vad den avser begäran om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering — därmed upphävs ju inte valutalagen, det är bara ett förordnande. Dels hemställs, om detta inte kan godtas av riksdagen, att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte verkställa utredning rörande ändringar av valutaregleringen i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! I bankoutskottets föreliggande utlåtande nr 32 har utskottet behandlat Kungl. Maj:ts proposition nr 71 med hemställan om fortsatt valutareglering för tiden 1 juli 1965—30 juni 1966.

Utskottet delar helt departementschefens uppfattning att valutaregleringen till den del som nu främst är i funktion, nämligen i fråga om värdepappershandeln över gränserna, utgör ett mycket väsentligt ekonomiskt-politiskt instrument, vars avskaffande skulle avsevärt begränsa möjligheterna att föra en effektiv stabiliseringspolitik. Utskottet åberopar i detta sammanhang även den liberalisering som under senare år skett i den praktiska tillämpningen av valutaregleringen. Detta erkänns även av reservanterna inom utskottet. Det torde också vara av värde att här påpeka, att mycket stora delar av betalningarna till och från utlandet i praktiken inte är underkastade någon begränsning genom

valutaregleringen. De löpande betalningarna är som bekant undantagna från regleringen. I fråga om kapitalrörelserna gäller att ansökningar om direkta investeringar i utlandet har bifallits så gott som undantagslöst under senare år. Förhållandet har varit detsamma beträffande ansökningar om utländska direkta investeringar här i vårt land.

Det kan nämnas att under tioårsperioden 1955—1964 tillstånd till direkta investeringar i utlandet lämnats på ett sammanlagt belopp av inemot 3,2 miljarder kronor, varav inte mindre än 750 miljoner kronor under 1964. Det har även lämnats tillstånd till finansiell upplåning utomlands. Dessa tillstånd har avsett mycket betydande belopp, och de har lämnats i huvudsak till fartygsbyggen och finansiering av svenska investeringar i utlandet liksom till utländska dotterbolag här i Sverige.

Det skulle vara mycket mer att säga med anledning av herr Åkerlunds — låt mig kalla det så — mycket vetenskapliga resonemang beträffande våra ekonomiska förbindelser i övrigt, men jag tror att det är onödigt att förlänga debatten just på denna punkt med hänsyn till att i senare utlåtanden från bankoutskottet kommer fram saker som rent lokalt har större intresse för de flesta av kammarens ledamöter.

Med åberopande av vad jag här sagt ber jag att få yrka bifall till bankoutskottets utlåtande nr 32 på samtliga punkter.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! Det framgår av närvaroförteckningen till detta utlåtande från bankoutskottet, att vi från centerpartiet ej heller i år har ställt oss på samma sida som högern och folkpartiet i detta ärende. De ord som användes av herr Åkerlund om »monotont återkommande» och »slentrianmässighet» var ord som av mig yttrades i bankoutskot-

tet om reservationen och om motionen, men som han här har applicerat på propositionen. Även reservanterna medger, att de valutavårdande myndigheterna iakttagit en mycket liberal tillämpning när det gällt valutareglingsärenden och att det knappast är annat än värdepappershandeln som man alltjämt håller en viss kontroll över.

Och jag tycker, det måste jag medge, att det är en nationell angelägenhet att vi inte släpper all världens vindar lösa in över gränserna i detta avseende. Vi kan vid hastigt uppkommande situationer i världen behöva ha den beredskap som ändå känns så pass ringa i dag — det medgives från alla håll. För övrigt kom ju herr Åkerlund, som talade å reservanternas vägnar, bl. a. med påpekandet att åtgärder från USA:s sida som t. ex. ränteskatteförslaget inte alls gick i liberaliserande anda.

Jag tror att olika länder i detta avseende agerar efter sina egna förhållanden och för att skydda sina egna intressen. Om vi ser på Holland, tror jag inte att holländarna kan vara särskilt lyckliga över att den amerikanska finansvärlden har marscherat in över deras gränser, investerat och etablerat sig på ett sådant sätt att holländska näringslivet i dag är i högsta grad beroende av just amerikansk investeringsvilja. Ty det amerikanska kapitalet är mycket lättroligt och vandrar över gränserna än hit och än dit, men det är mycket intresserat av den europeiska marknaden, och man skulle från amerikanskt håll säkerligen gärna se att här bleve öppna gränser också runt Sverige.

För övrigt har jag själv i visst sammanhang upplevat hur resonabla våra valutamyndigheter är när behov uppkommer även för enskilda företag att transferera kapital över landets gränser. Det är en liberal tillämpning, och den nuvarande valutaregleringen känns icke onödigt betungande, utan den plågan kan alltjämt bäras. Som sagt — propositionen återkommer årligen av för-

fattningsskäl, men motionen behöver ju inte återkomma lika årligen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Herr Ståhle talade framför allt om friheten när det gäller kapitalrörelser för direkta investeringar. I reservationen har vi också vitsordat att riksbanken tillämpar bestämmelserna mycket liberalt och ger den friheten.

Vad frågan emellertid gäller är värdepappershandeln, och det är den som är motivet för finansministerns proposition. Det åberopar han direkt själv. Den skulle vara av så utomordentlig betydelse att om man skulle släppa den fri skulle det vara, för att tala med herr Nils Theodor Larsson, som att all världens vindar skulle släppas lösa över vårt land — eller hur orden föll — om någon enskild individ skulle vilja köpa ett värdepapper i amerikansk valuta eller någon amerikan skulle vilja köpa något svenskt värdepapper.

Jag tycker att herr Nils Theodor Larsson tog i väl hårt på den punkten när han talade om de faror som skulle uppkomma om man gjorde en liberalisering av värdepappershandeln.

Jag vill emellertid framhålla, att det såsom kapitalrörelserna nu fungerar i vårt land inte möter något hinder för främmande kapital att komma in i vårt land, bl. a. i form av leverantörskrediter, och det vitsordas senast i kompletteringspropositionen. Landet är alltså öppet för sådant i betydande utsträckning redan nu. Valutaregleringen lägger inte hinder i vägen för detta — och kan det förmodligen inte heller. Men det ligger ett inslag av rättfärdigtaktik i att tillåta kapital att flyta in, men vara utomordentligt restriktiv när det gäller en rimlig rörelse åt det andra hållet.

Vad frågan gäller skall jag tillåta mig att ytterst enkelt konkretisera på sam-

Ang. fortsatt valutareglering

ma sätt som jag gjorde i utskottet genom att som exempel bara nämna, att om vi har en person här i landet, som har kapital i Amerika och får pengar ifrån det, så har han en dollarinkomst, och de pengarna är han nödsakad att inleverera till riksbanken. Men det är väl inte alldeles orimligt att låta en person som har egna dollarförtjänster få använda dem exempelvis för att utöka sitt innehav av värdepapper utomlands. Det är naturligtvis mycket bra, om man sitter i ett stort bolag och får tillåtelse av myndigheterna att göra en mångmiljoninvestering i ett annat land. Men om man nu bara är en liten vanlig enkel Medelvensson, som skulle vilja göra en liten affär, så är han utesluten. Jag tycker ändå det är ganska onödigt att det skall vara på det sättet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkterna A och B av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt angående punkten C.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkterna A och B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Åkerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32 punkterna A och B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Åkerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 42.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de avseende punkten C framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Åkerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr

talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Akerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;
Nej — 42.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. riksbankens sedelutgivning

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 5 mars 1965 dagtecknad proposition, nr 72, vilken hänvisats till bankoutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning;

dels medgiva att riksbanken för tiden den 1 juli 1965—den 30 juni 1966 finge fritagas från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att före utgången av denna tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar, om förhållandena gäve anledning till detta.

Det förslag i fråga om riksbankens sedelutgivningsrätt, som framlagts i propositionen, innebar, att särskilda bestämmelser om undantag från riksbankslagens föreskrifter härom skulle gälla även för tiden den 1 juli 1965—den 30 juni 1966. Maximibeloppet för sedelutgivningsrätten hade föreslagits höjt från 9 200 till 9 700 miljoner kronor.

Ang. riksbankens sedelutgivning

Till utskottet hade även hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna nr 668 i första kammaren av herrar *Akerlund* och *Gustaf Henry Hansson* samt nr 789 i andra kammaren av herrar *Carlshamre* och *Nordgren*, vari hemstälts,

dels att riksdagen måtte bifalla propositionen, dock med den ändringen, att riksbanken skulle utgiva sedlar till ett belopp av högst 9 600 miljoner kronor;

dels ock att riksdagen måtte besluta, att riksbankens metalliska kassa skulle förstärkas med lägst 300 miljoner kronor under år 1965.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1. med avslag å motionerna I: 668 och II: 789, såvitt nu vore i fråga, antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning;

2. medgiva, att riksbanken finge för tiden den 1 juli 1965—den 30 juni 1966 fritagas från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att före utgången av denna tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar, om förhållandena gäve anledning till detta;

3. besluta, att motionerna I: 668 och II: 789 i övrigt icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Akerlund* och *Lundberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 och 3 hemställa, att riksdagen måtte

1. med bifall till motionerna I: 668 och II: 789, såvitt nu vore i fråga, antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning,

Ang. riksbankens sedelutgivning

dock med i punkten angiven lydelse av 1 §;

3. besluta, att riksbankens metalliska kassa skulle förstärkas med lägst 300 miljoner kronor under år 1965.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Detta utskottsutlåtande har en reservation, som avser dels en begäran om viss maximerad sedelutgivning under innevarande kalenderår och dels en begäran om anskaffning av guld.

Beträffande sedelutgivningen har jag tidigare vid två tillfällen redogjort för min principiella syn på dess betydelse. Det finns, såvitt jag förstår, ingen grund för att ta kammarens tid i anspråk ytterligare på den punkten, utan jag kan ägna ett par ord åt själva tillämpningen av dessa bestämmelser. Frågan hänger samman med det förhållandet att vår nuvarande riksbankslag i vissa hänseenden är under omarbetning, och det har den varit under många år, utan att vi har fått något förslag till ny lagstiftning. Vi har begärt en sådan, och på den punkten råder enighet inom utskottet.

Lagstiftningen om den sedelutgivning vi har är ett provisorium, och från riksbankens sida har klart framskymtat, att man icke önskar att denna lagstiftning skall försvinna, utan att den, som ett provisorium betraktat, ännu fyller en funktion. I det hänseendet vill jag instämma i den uppfattning som riksbanken på olika sätt har låtit framskymta.

Beträffande frågan om de kvantiteter i ökad sedelutgivning, som man har begärt, finns ett par fakta att notera. I fjol begärde riksbanken att få en ökning av sedelutgivningsrätten med 800 miljoner kronor, medan vi kom med ett bud på 600 miljoner kronor. Vid den diskussion som försiggick om detta i fjol i denna kammare framhöll jag, att man i och för sig kan säga, att det inte spelar någon avgörande roll om man i en lagstiftning av denna typ

skulle stanna för 100 miljoner kronor mer eller mindre vid fastställandet av en sådan här gräns. Det väsentliga är det allmänna hanterandet av likviditeten. Vi kan nu i efterhand konstatera, att den största ökningen i sedelomloppet jämfört med föregående år som inträffade i fjol uppgick till ca 500 miljoner kronor. Den marginal på 600 miljoner kronor, som vi i vår motion i fjol hade erbjudit, hade alltså varit fullt tillräcklig i och för sig.

Nu har riksbanken inte begärt en lika stor ökning av sedelutgivningen i år utan begränsat sig till att begära en ökning med 500 miljoner kronor. Jag tror att detta är de facto ett erkännande av det förhållandet, att det genom den stora ökningen i fjol i själva verket skapats en marginal på ungefär 300 miljoner kronor. Jag är tillfredsställd med att riksbanken sett på saken på detta sätt och visat försiktighet i år. Det skulle därför i och för sig ha funnits skäl för mig att kunna godta den siffran. Jag har dock inte gjort det utan har tillsammans med några partikamrater motionerat om en ökning med endast 400 miljoner kronor, vilket skulle betyda en faktisk marginalökning med 700 miljoner kronor. Detta tycker jag borde med en försiktig politik från riksbankens sida vara tillräckligt. Jag anser mig utöver detta inte böra ytterligare motivera det förslag som vi här framlagt.

Jag skall därefter säga ett par ord om en annan fråga, nämligen det kanske litet egendomliga i att komma och begära att riksdagen skall besluta att riksbanken skall öka sitt guldinnehav. Det är ju utan vidare klart, att man helst skulle ha sett att ett vanligt omnämnande i ett utlåtande skulle ha kunnat föranleda riksbanken att agera för sig själv — det är en ordning som är naturlig och som jag skulle önska kan tillämpas i fortsättningen. Emellertid uttalade jag ett allmänt hålllet önskemål i fjol om att riksbanken skulle observera vad som var på väg på detta om-

råde, men tyvärr märktes ingen reaktion från riksbankens sida, utan det verkade som om man alls icke trodde att denna fråga hade något intresse utan var ett rent akademiskt spörsmål. Så är det emellertid inte.

Tankegången är den att vi måste ha en viss icke alltför ringa likviditet när det gäller vårt förhållande till andra länder. Som likvida medel i internationella sammanhang intar guldet rangplatsen nr 1, och i andra hand förekommer valutor, och de som närmast är aktuella är dollarn och pundet. Vi fick emellertid under fjolåret uppleva en ganska skakande kris när det gäller pundet, och även när det gäller dollarn har man sedan ett par år tillbaka på grund av den ogynnsamma betalningsbalansen i ett så eljest utomordentligt starkt land som Förenta staterna märkt vissa tendenser till att centralbanker och även privatbanker inte är så intresserade på samma sätt som tidigare att lägga sig till med dollar.

Under sådana förhållanden var alltså min under fjolåret motionsvägen framförda uppfattning den, att vi borde liberalisera våra kapitalrörelser så att privata intressen kunde gå ut på den internationella kapitalmarknaden, naturligtvis i relativt begränsad utsträckning, och att riksbanken för sin del borde stärka sin likviditet genom att förse sig med detta likvida medel nr 1, guldet, och minska något på innehållet i sin portfölj av huvudsakligen utländska statspapper, vilka till största delen består av dollar och pund. Om man lättade litet å valutaregleringen, skulle man kunna låta privata intressenter använda detta kapital för placeringar och för att nyttiggöra dem utomlands, under det i och för sig mycket rimliga antagandet att det privata näringslivet har större möjligheter att göra ett sådant kapital räntebärande än vad en centralbank kan ha. Centralbanken tvingas ju att placera sina pengar i form av exempelvis skattkammarväxlar och liknande papper.

Ang. riksbankens sedelutgivning

Den tanken, som jag framförde i fjol, vann ingen anklang och, som sagt, ingen reaktion märktes från riksbanksfullmäktiges sida. Vi har fått valuta-regleringslagen förlängd, och ingenting har gjorts när det gäller det viktigaste likvida medlet, som är guldet.

Därtill vill jag framhålla en annan sak som innebär något nytt i förhållande till i fjol. Det finns en sammanslutning, den s. k. Parisklubben eller tioländersklubben, som funderar mycket på hur man skall ordna det internationella penningssystemet och placeringen av likvida tillgångar. Bland annat har denna sammanslutning upptagit till diskussion frågan om hur centralbankerna, som förutsättes skola samarbeta inbördes — inte bara i dessa tio länder utan i alla som är med i internationella valutafonden —, skall kunna komma till en överenskommelse om hur länderna skall fördela sina utlandstillgångar mellan å ena sidan guld och å andra sidan reservvalutor eller nyckelvalutor, som de också kallas. Det gjordes en undersökning av detta under sommaren i fjol, och resultatet därav presenterades i form av ett uttalande, i vilket man bl. a. redovisade att fördelningen av tillgångarna mellan guld och utländska värdepapper av den typ jag nämnde, valutor som vi kallar dem, för Sveriges del låg osedvanligt dåligt till. Vi har en mycket ringa andel av våra tillgångar placerad i guld, medan de övriga som ingår i tioländersgruppen har mycket stora andelar guld i sina utländska tillgodohavanden. Det är rätt anmärkningsvärt att ett land som Förenta staterna över huvud taget inte accepterar utländska valutor annat än i mycket små kvantiteter. Det rör sig bara om ett hundratal miljoner dollar. Resten av de internationellt likvida medlen, som är på många miljarder, har man i guld. På samma sätt agerar Storbritannien, och det är de två viktigaste länderna för vårt vidkommande. Sedan har vi sexstatsmarknaden, och där är ställningen klart och tydligt för guldplaceringar.

Ang. riksbankens sedelutgivning

För Sveriges vidkommande är guldinnehavet däremot utomordentligt lågt, och vi borde alltså kunna räkna på viss förståelse för vår position.

Beträffande vår utveckling kan vi också notera att vår andel av guld i dessa utländska tillgångar har gått ner mycket kraftigt om vi räknar från mitten på 1950-talet. Den har sjunkit till hälften, relativt sett, av vad den var då.

När nu dessa synpunkter inte kan komma fram på annat sätt än genom riksdagen för att ha chans att vinna uppmärksamhet hos vederbörande, så har jag förmenat att det är berättigat att föra fram dem på det sätt som jag har gjort i form av en reservation till bankoutskottets utlåtande, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr TALMANNEN yttrade:

För att kunna bedöma huruvida kamraren innan klockan 5 kan behandla bankoutskottets utlåtande nr 35, där för närvarande endast en talare är anmäld förutom utskottets ordförande, vore jag ytterst tacksam om de av kamrarens ledamöter som ämnar tala där ville vara vänliga att anmäla sig nu.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! I bankoutskottets förvarande utlåtande nr 33 behandlas Kungl. Maj:ts proposition nr 72 med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning. Utskottet påpekar i sitt utlåtande att riksbankens rätt att utge sedlar sedan lång tid regleras genom provisorisk lagstiftning i stället för genom riksbankslagets motsvarande stadga. Den provisoriska lagstiftningen förlänges genom årliga beslut.

Riksbanksfullmäktige hemställer att maximibeloppet för sedelutgivningen höjs från nuvarande 9,2 till 9,7 miljarder kronor. Detta har även godtagits av departementschefen. Denna höjning motiveras av riksbanksfullmäktige med

önskvärdheten av att riksbanken kan möta ökningen av sedelbehovet och liksom hittills hålla en tillräckligt stor reserv. Utskottet delar helt fullmäktiges bedömning och tillstyrker vad som hemställs i propositionen.

Giltighetstiden för nu gällande lagstiftning utgår den 30 juni i år, och i propositionen hemställs att lagens giltighetstid måtte förlängas med ett år. Utskottet har inte heller på den punkten någon erinran emot vad som hemställts. Utskottet vill ändå i sitt utlåtande understryka angelägenheten av att riksbanksfullmäktige framlägger förslag så småningom till en mera permanent lagstiftning i detta ämne. Detta understrykes även av departementschefen i propositionen. Vi har haft den här frågan i bankoutskottet i flera år, och vi vill i år mer än tidigare trycka på att man från riksbankens sida måtte komma med en utredning som på ett helt annat sätt legaliserar just den här saken.

Vad sedan gäller herr Åkerlunds inlägg att riksbankens metalliska kassa skulle förstärkas med 300 miljoner kronor vill jag säga något som jag också mycket kraftigt understrukit i utskottets utlåtande, nämligen att vi måste lita på vår centralbanks ledning i det här avseendet. Jag tror att det skulle vara olyckligt om riksdagen skulle börja lämna direktiv åt riksbanken beträffande dess placeringspolitik utöver de regler som redan är uppställda i för riksbanken gällande författningar.

Med detta, herr talman ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! Det gäller här två saker. Först gäller det sedelutgivningsrätten, där reservationen förordar 100 miljoner lägre ram för sedelutgivningen än vad riksbanken och finansministern har begärt. Det är också här en fråga om beredskap, och det verkar, må jag säga, av de båda reservanternas uttalanden här som om de menade att man på det

Ang. den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

ta sätt skulle kunna tänkas tillskapa en mindre kvantitet av likvida medel och därigenom effektivt bekämpa inflationen.

Vilken siffra man än stannar för är det ju dock endast en ram, och naturligtvis kunde man tillmötesgå genom att sätta ramen så lågt att riksbanken snabbt slog i taket. Skulle man kunna tänkas vinna några fördelar därav beträffande rikets finanser? Skulle man kunna bekämpa inflationen den vägen? Jag förstår det inte riktigt. Här måste vi väl anse oss få mera ledning i bedömningen av riksbanksledningen än av även aldrig så kunniga privatpersoner.

Den andra frågan gäller den metalliska kassan. På den punkten vill jag endast understryka vad utskottets vice ordförande sade här nyss, nämligen att vi dock måste få överlämna åt riksbanksledningen att göra bedömningen. Det är helt enkelt en oformlighet att tänka sig att Sveriges riksdag här skulle direkt ingripa och fastställa siffror beträffande hållandet av metallisk kassa.

Det här modet, att man bör ha mera guld i kassakistorna, kommer framför allt från de Gaulles Frankrike men det kan vara ett övergående mode, och jag litat också i detta fall mera på riksbanksledningens bedömning. Därmed underkänner jag inte på något sätt herr Åkerlunds dokumenterade stora kunskaper på hithörande område och kanske inte minst beträffande detta problem. Tvärtom vill jag vitsorda att vi gärna motser herr Åkerlunds inlägg i våra överläggningar i bankoutskottet. Herr Åkerlund är en man med betydande kunskaper och en stark ambition. Bedömningen däremot tycker jag är säkrare när den kommer från riksbanksledningen ännu så länge.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Det var bara en sak som herr Larsson sade till mig som inte stämde alldeles riktigt. Jag blev kallad

för privatperson. Jag har i alla fall uppfattat min ställning här såsom ledamot av bankoutskottet, och bankoutskottet är som bekant riksbankens huvudman. Såsom ledamot av bankoutskottet bör jag ha både rätt och skyldighet att ange meningar om bankens politik och att, om jag så anser erforderligt, även ange önskemål om direktiv, ty att ge sådana är vad bankoutskottet skall göra enligt författningen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 16 § förordningen den 29 november 1963 (nr 573) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 5 mars 1965 dagtecknad proposition, nr 98, vilken hänvisats till bankoutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

Ang. den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

1) lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256);

2) lag om fortsatt giltighet av placeringskvotlagen den 25 maj 1962 (nr 257);

3) lag om fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258).

Propositionens innebörd var, att den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen, för vilken giltighetstiden utginge den 30 juni 1965, skulle erhålla förlängd giltighet till och med den 30 juni 1968.

Till utskottet hade vidare hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 736, av herrar *Harald Pettersson* och *Sundin*, samt II: 865, av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.*, vari hemställdts,

I. att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt giltighet av placeringskvotlagen;

II. att riksdagen måtte beträffande likviditets- och kassakvotlagen fastställa maximitalet för likviditetskvot för sparbanker och centralkassor för jordbrukskredit från 25 till 20 procent och för övriga ifrågakommande kreditinrättningar från 50 till 40 procent samt maximitalet för kassakvot från 15 till 10 procent;

dels ock de likalydande motionerna I: 737, av herr *Stefanson m. fl.*, samt II: 866, av herrar *von Sydow* och *Berglund*, vari anhållits, att riksdagen måtte

1. avslå Kungl. Maj:ts förslag angående fortsatt giltighet av placeringskvotlagen den 25 maj 1962 (nr 257);

2. avslå Kungl. Maj:ts förslag angående fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258);

3. besluta sådan lydelse av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256)

att banks nettoinnehav av utländsk valuta inräknades bland de likvida medlen,

att likviditetskvot enligt § 6 likviditets- och kassakvotlagen fastställdes till högst 40 procent för affärsbankerna och till högst 20 procent i sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit,

att kassakvot enligt § 7 i samma lag fastställdes till högst 10 procent.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

A. antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256);

B. med bifall till motionerna I: 736 och II: 865 samt I: 737 och II: 866, samtliga såvitt nu vore i fråga, för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag om ändrad lydelse av 6 och 7 §§ likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256);

C. besluta, att motionerna I: 737 och II: 866, i vad de avsåge stadgandet i 4 § tredje stycket likviditets- och kassakvotlagen beträffande tillgångar i utländsk valuta, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. med bifall till motionerna I: 736 och II: 865 samt I: 737 och II: 866, samtliga såvitt nu vore i fråga, avslå det vid propositionen fogade förslaget till lag om fortsatt giltighet av placeringskvotlagen den 25 maj 1962 (nr 257);

E. med avslag å motionerna I: 737 och II: 866, såvitt nu vore i fråga, antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258).

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Stähle*, *Ake Larsson*, *Palm*, *Augustsson*, *Hagnell*, *Bengtsson* i Landskrona, *Ekström* i Iggesund och *Jönsson* i Arlöv, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen måtte besluta, att motionerna I: 736 och II: 865 samt I: 737 och II: 866, samtliga i vad de av-

Ang. den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

såge ändringar av procentsatserna för de i likviditets- och kassakvotlagen stadgade likviditets- och kassakvoterna, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) av herrar *Åkerlund, Stefanson, Lundberg, Wikberg, Regnéll, Larsson* i Umeå och *Hylltander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 737 och II: 866, såvitt nu vore i fråga, för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256);

3) av herrar *Ståhle, Åke Larsson, Palm, Augustsson, Hagnell, Bengtsson* i Landskrona, *Ekström* i Iggesund och *Jönsson* i Arlöv, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del ha va den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under D hemställa, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 736 och II: 865 samt I: 737 och II: 866, samtliga såvitt nu vore i fråga, antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om fortsatt giltighet av placeringskvotlagen den 25 maj 1962 (nr 257);

4) av herrar *Åkerlund, Stefanson, Lundberg, Regnéll, Larsson* i Umeå och *Hylltander*, vilka ansett att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under E hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 737 och II: 866, såvitt nu vore i fråga, avslå det vid propositionen fogade förslaget till lag om fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258).

Herr STÅHLE (s):

Herr talman! I förevarande utlåtande nr 35 har bankoutsittet behandlat Kungl. Maj:ts proposition nr 98, i vilken föreslås en förlängning av den kre-

ditpolitiska beredskapslagstiftningen. Denna lagstiftning omfattar som bekant tre lagar: likviditets- och kassakvotlagen, ränteregleringslagen samt placeringskvotlagen. Bankoutsittets majoritet har tillstyrkt att de båda förstnämnda lagarna får förlängd giltighet, medan utskottet avstyrkt förlängning av den tredje lagen. Härutöver har utskottsmajoriteten föreslagit vissa ändringar i likviditets- och kassakvotlagen. Jag tillhör de ledamöter inom utskottet som anser att den kreditmarknadspolitiska beredskapslagstiftningen bör betraktas som en helhet och att lagstiftningen bör förlängas i den form den nu har. Jag tillstyrker därför utskottets hemställan när det gäller förlängning av likviditets- och kassakvotlagen samt ränteregleringslagen. I fråga om placeringskvotlagen tillstyrker jag reservanternas hemställan.

Den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen erhöll sin nuvarande utformning genom beslut av 1962 års riksdag. Det finns väl inte anledning att nu närmare erinra om det utredningsarbete som låg till grund för lagstiftningens utformning. Jag vill inskränka mig till att påminna om att 1962 års lagstiftning egentligen inte innebar några större principiella nyheter i förhållandet till de medel som redan tidigare kommit till användning inom kreditpolitiken. Ända sedan 1930-talet har vi haft en beredskapslagstiftning som gjort det möjligt att ställa krav på bankernas likviditets- och kassahållning. Beredskapslagstiftningen på räntepolitikens område går tillbaka till början av 1950-talet. Placeringskvotlagen slutligen var formellt en nyhet i 1962 års lagstiftning. Möjligheterna att genom överenskommelser och rekommendationer påverka bl. a. försäkringsbolagens och sparbankernas placeringar hade dock utnyttjats långt tidigare.

När den nuvarande lagstiftningen antogs var man överens om att dess giltighet i första skedet skulle begränsas till tre år. Giltighetstiden för de tre la-

Ang. den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

garna utgår följaktligen den sista juni i år. Frågan om fortsatt giltighet, liksom frågan om eventuella ändringar i lagstiftningen, skulle tas upp till prövning före utgången av denna tid.

Riksbanksfullmäktige har nu gjort framställning om att lagarna i oförändrat skick skall erhålla förlängd giltighet under en ny treårsperiod, d. v. s. till utgången av juni 1968. Som motiv för sin framställning anger fullmäktige att lagarna fullgör en beredskapsfunktion och att de tjänar som bakgrund till de kreditpolitiska arrangemang som riksbanken upprätthåller på berörda områden.

Fullmäktige anser att erfarenheterna under den gångna treårsperioden inte ger vid handen att vi skulle kunna undvara denna beredskapslagstiftning. Det finns skäl att understryka att det här rör sig om just en beredskapslagstiftning. Den har hittills inte behövt sättas i tillämpning, varför man inte har någon praktisk erfarenhet som skulle motivera att utformningen av lagstiftningen ändrades. Detta innebär å andra sidan inte att lagstiftningen under den gångna treårsperioden skulle ha varit utan betydelse. De syften som lagstiftningen avser att tillgodose har tvärtom kunnat förverkligas genom överenskommelser mellan riksbanken och kreditinstitutet. I propositionen understryks detta även av finansministern, som uttalar att förhandenvaron av en lagstiftning otvivelaktigt har varit av betydelse för att sådana överenskommelser kunnat uppnås.

Enligt vårt sätt att se har det inte framförts några bärande skäl varför vi nu skulle göra oss av med denna lagstiftning eller delar av den. Det kan erinras om att denna uppfattning också delas av flertalet av de remissinstanser som yttrat sig över bankofullmäktiges framställning. Under den gångna treårsperioden har utvecklingen klart visat behovet av en fast och målmedveten kreditpolitik. För att bedriva en sådan är det inte möjligt att enbart för-

lita sig på de medel som traditionellt står till riksbankens förfogande, d. v. s. främst diskontoförändringar och marknadsoperationer. De kreditpolitiska beredskapslagarna fyller en nödvändig plats bland de kreditpolitiska instrumenten. Genom dessa öppnas möjligheter bl. a. att ställa krav på bankernas likviditet och kassahållning och därmed påverka bankernas likviditet. Vidare kan kreditpolitikens verkningar differentieras när det gäller inriktningen på olika kreditändamål, främst i syfte att tillgodose bostadsproduktions och statens finansieringsbehov.

Jag skall i det följande något kommentera de tre lagarna var för sig.

Vad först beträffar likviditets- och kassakvotslagen förtjänar det påpekas att ingen, vare sig bland motionärerna eller inom utskottet, har ifrågasatt behovet av en förlängning. Även från oppositionens sida erkänner man med andra ord att denna lag är ett viktigt och behövligt instrument för vår penningpolitik. Ändringsyrkandena inskränker sig till krav om en nedjustering av de procentsatser vilka vid en tillämpning av lagen om likviditets- och kassakvoter skall få fastställas samt om en viss ändring av reglerna för hur bankernas tillgodohavande i utländska valutor skall få inräknas i kvoterna.

Vad den första frågan beträffar är det väsentligt att påminna om att beredskapslagstiftningen är avsedd att äga giltighet för en period under vilken växlande förhållanden kan inträda. De ifrågavarande procenttalen måste givetvis vara tilltagna så, att lagen kan göras verkningsfull även i lägen med exceptionella likviditetsförhållanden och mot banker eller grupper av banker med från genomsnittet starkt avvikande praxis i fråga om sin likviditetspolitik. Att justera ned talen på ett sätt som exkluderar vissa banker från lagens tillämplighet skulle vara otillfredsställande med hänsyn till de kreditpolitiska behov en lagtillämpning skall tillgodose. Det skulle även kunna med-

Ang. den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

föra att lagtillämpningen verkar orättvist diskriminerande mot vissa kreditinstitut, i den meningen att lagen bara kunde utnyttjas mot dem.

Vad den andra frågan beträffar, om beräkningen av de utländska valutatillgodohavandena, anser reservanterna att en bestämmelse med det innehåll som nu finns är onödig. Utskottet har, med framhållande av att det gäller en lagstiftning för exceptionella förhållanden, ansett att man inte bör beröva riksbanken möjlighet att genom likviditetsföreskrifter bidra till att samla landets valutatillgångar i riksbanken. Självfallet kommer denna möjlighet att begagnas endast när valutapolitiska skäl gör det befogat. Man kan inte påvisa att någonting har inträffat som förminskat behovet av en bestämmelse av detta innehåll. Snarare måste man säga att de senaste årens erfarenheter av internationell oro på valutamarknaden har understrukt viktigen av att de penning- och valutapolitiska myndigheterna i ett skärpt läge skall kunna tillgripa den möjlighet som de ifrågavarande lagreglerna ger att motverka tänkbara tendenser till en överflyttning av valutareserven från riksbanken till de privata bankinstitutionen.

Vad ränteregleringslagen beträffar är det riktigt att penningpolitiken för närvarande utformas under fullt accepterande av räntevapnet. Det kan sålunda sägas att ett utnyttjande av ränteregleringslagens möjligheter till direkt söka reglera räntebildningen via ett slags priskontroll på räntan knappast är aktuellt.

Det bör emellertid observeras att vi alltfjämt har svårt att undvara de stadganden i ränteregleringslagen, som ger den rättsliga grundvalen för emissionskontrollen. Man behöver bara erinra om den för närvarande aktuella situationen, som kännetecknas av stora anspråk på den långa kapitalmarknaden, framför allt från bostadsbyggandets och kommunernas sida, för att inse att någon form av emissionskontroll all-

jämt är nödvändig. Behovet därav är så påtagligt att man tryggt kan utgå från att om den i nuvarande former bedrivna och av riksbanken handhavda emissionskontrollen avskaffades de engagerade bankinstitutionerna själva skulle bli tvingade att organisera någon form av en egen emissionskontroll. Eftersom de tyngst vägande anspråken på kapitalmarknaden direkt hänflyter från behov som riksdagen genom sina beslut kan sägas ha fastställt, får det väl anses naturligt att den i detta läge nödvändiga emissionskontrollen också ligger i det allmännas hand och inte i de privata kreditinstitutionens.

Vad slutligen gäller förslaget om avskaffande av placeringskvotlagen bör behovet av dess föreskrifter ses mot bakgrunden av samma slags överväganden som nyss anfördes för behovet av fortsatt emissionskontroll. Det är i den hårda konkurrens som råder om den långa kapitalmarknadens resurser tveklaktigt om de ändamål som genom riksdagsbeslut måste prioriteras — alltså främst bostadsbyggandets behov av kapital — skulle bli lika väl tillgodosedda från de placerares sida som det här är fråga om, ifall det allmänna helt saknade möjligheter att vid behov framtinga den önskvärda placeringsinriktningen.

Med hänvisning till det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i vad avser punkterna A, C och E. I vad avser punkterna B och D ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 3.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! Om man, ovetande om bakgrunden, läser sidorna 16 och 17 i utskottets utlåtande som en sammanhängande text, tar man sig för pannan och konstaterar att det måste vara rena snurren, men två lottvinster för en enad borgerlig del av utskottet förklarar skrivningen av två stycken, och två stycken har skrivits av den socialde-

Ang. den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

mokratiska hälften av utskottet, när den ene av centerpartisterna respektive båda icke ansåg sig kunna följa högern och folkpartiet, och sedan har stycke-na varvats i utlåtandet.

Om jag nu ett par minuter, med bortseende från min formella ställning som både utskottsrepresentant och reservant, berör sakinnehållet, så skall jag sedan på slutet återgå till den formella ordningen.

För tre år sedan diskuterades ärendet här. Inställningarna är i dag oförändrade, och positionerna verkar lätt låsta. Vi skulle alltså intet ha lärt under dessa gångna år. Men läser man noga kan man kanske spåra någon förbättring.

Vad likviditets- och kassavotslagen beträffar gäller oenigheten procenttalen: de socialdemokratiska talen 50—25—15 ställs mot de borgerliga talen 40—20—10.

På borgerligt håll accepterar vi denna lag i den mån den används i rent penningpolitiskt syfte, men vi önskar icke någon systematisk prioritering av vissa investeringsområden, då en sådan prioritering totalt sett får negativa verkningar. För tre år sedan framfördes från borgerligt håll andra tal, nämligen procenttalen 35—15—10.

I dagsläget gäller beträffande den första funktionen efter överenskommelse på frivilliga grunder en likviditetskvot för affärsbankerna av 30 procent, avseende de fem stora, och 25 procent, avseende provinsbankerna. Bankerna har just nu stora svårigheter att hålla dessa kvoter 30 och 25 procent. En höjning i dag på t. ex. fem enheter att verkställas inom sex månader skulle för bankerna betyda praktiskt taget ett »idiotstopp» för nya krediter och en serie uppsägningar av gamla krediter — alltså en fullständig desorganisation av kreditmarknaden på kort sikt. Det önskar ju ingen, och även den socialdemokratiska delen av utskottet betonar på tal om gränsen 50 procent — vilken man dock finner motiverad — att det gäller att bereda riksbanken möjligheter i yt-

terlighetsfall. Det måste vara ytterlighetsfall av så abnorm karaktär som skulle förorsaka höjningar över 40 upp mot eller till 50, att de helt enkelt inte kan tänkas in i vårt nuvarande ekonomiska system. När redan en höjning från 30 till 35 för storbankerna — om inte perioden för ikraftträdandet skall utsträckas väsentligt — skulle vara till ytterlighet påfrestande, hur skulle man då kunna använda sig av den marginal mellan 40 och 50 som skiljer oss åt? Svaret är helt enkelt att det är omöjligt — man betonar från socialdemokratiskt håll lagens beredskapskaraktär och säger att det självfallet inte är meningen att lamslå bankväsendet etc. Men kom då ner på jorden och ta till litet mera realistiska tal! Nej, se det vill man inte — man tror att hotet blir effektivare om man i de s. k. frivilliga förhandlingarna kan dra fram en kanon, när det så väl räcker med en kpist.

Herr talman, om en lag — låt vara att det är en beredskapslag — får något nästan löjligt eller parodiskt över sig så mister den väl en del av sin effekt. Därför borde man kanske inte bråka. Men för konsekvensens skull får väl ändå resonemanget fullföljas: ett användande av en likviditetskvot från 40 och upp till 50 procent skulle omvandla hela strukturen på vårt bankväsen, dagens affärsbanker skulle få strypa sin kreditgivning åt det räntabla välståndsbyggande näringslivet till oigenkännlighet och gå över till att bli något slags melanting mellan riksbanksfilialer och hypoteksbanker.

Jag tycker nog att vi bort kunna komma överens om att ett kvottal på 40 som maximum hade varit motiverat. Vi har höjt oss från 35 till 40. Nu väntar vi att ni sänker er från 50 till 40, så blir det någon stil på och mening med lagen.

Det finns en detalj i denna lagstiftning, som även jag måste omnämna. Det gäller inräknandet av bankernas utländska valutor i de likvida medlen utan inskränkningar. Vi anser att så skall ske, då en begränsning icke fyller

Ang. den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

någon penningpolitisk uppgift. Önskar riksbanken nå en valutapolitisk effekt, kan det åstadkommas med andra medel.

Placeringskvotlagen är en kompletterande lag av beredskapskaraktär, riktad mot försäkringsbolagen, sparbankerna m. fl., även mot allmänna pensionsfonden. Lagen har — som utskottets vice ordförande redovisat här — ett direkt prioriteringssyfte till förmån för staten och bostadsbyggandet. En sådan prioritering kan vi icke godkänna; inte för att vi nedvärderar angelägenheten av krediter till bostadsbyggandet men därför att vi anser att även dessa krediter skall ges i en fri kreditmarknad.

Jag skall visligen undvika att föra detta resonemang för långt, ty då kunde man hamna i rena rama bostadsdebatten — dit kommer man så förtvivlat lätt i vilken ända man än börjar tala om pengar och ekonomi i dagens Sverige. Måhända kan man i propositionens ordval spåra ytterligare ett uttryck för den mera realistiska syn på hela bostadsfrågan som tvingar sig fram inom socialdemokratien. Här skriver nämligen departementschefen: »För egen del vill jag understryka att lagens syfte är att i ansträngda lägen skydda statens och bostadsbyggandets kreditbehov. Ett sådant skydd anser jag ännu icke kunna undvaras.» Jag har med stort intresse noterat detta lilla ord *ännu*. Det inger vissa förhoppningar för en relativt näraliggande framtid.

Beträffande ränteregleringslagen anser vi att denna — därest den verkligen skulle tillämpas — skulle medföra en desorganisation av kreditmarknaden. Det kan väl förtjäna att nämnas att när denna och placeringskvotlagen infördes var det mot lagrådets uppfattning. Dessutom anser stabiliseringsutredningen att ränteregleringslagen bör kunna avskaffas. I propositionen skriver departementschefen att »prisbildningsmekanismen på kreditmarknaden inte är sådan att det är möjligt att tala om ett alldeles bestämt jämviktsläge till vilket

räntestrukturen anpassas om den ej påverkas av räntereglerande ingrepp». Det må vara rätt att man aldrig når ett alldeles bestämt jämviktsläge, men det är här skillnaden i synsätt bäst demonstreras. Vi anser att i en fri kreditmarknad hela tiden en anpassningsprocess fortgår mot ett jämviktsläge och att reglerande ingrepp gör ont värre.

Med dessa kommentarer, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 2 och 4 samt i övrigt till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls uskottets i *punkten A* gjorda hemställan.

I fråga om *punkten B*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr Ståhle m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ståhle* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Ståhle m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio-

Ang. den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

nen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Lundberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 44;
Nej — 60.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande *punkten C* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Åkerlund m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutsittet hemställt i sitt utlåtande nr 35 punkten C, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Åkerlund m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;
Nej — 41.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å *punkten D*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Ståhle m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ståhle* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutsittet hemställt i sitt utlåtande nr 35 punkten D, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ståhle m. fl. vid utlåtandet avgivna med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Lundberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 46;
Nej — 64.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen

Ytterligare gjorde herr talmannen jämlikt de beträffande *punkten E* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna den av herr Åkerlund m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35 punkten E, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Åkerlund m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 37.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärende å föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Herr *Stadling*, åt vilken kammaren tidigare beviljat ledighet från riksdagsgörömlen till och med den 25 nästlidne april, erhöi på grund av ett från honom inkommet, nu uppläst läkarintyg, utvisande att han vore sjukskrivnen till och med den 15 innevarande månad, förlängd ledighet till och med sistnämnda dag.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 233, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 9 juni 1950 (nr 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, m. m.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar samt i ämnet väckta motioner;

sammansatta konstitutions- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reform av de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnader för svenska FN-styrkor m. m.;

nr 95, i anledning av väckta motioner om anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring m. m., i vad propositionen avser förslagsanslag till folkpensioner, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

om statsbidrag till byggande av tunnelbana jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65 till Förvärv av vissa fastigheter i Gamla stan i Stockholm;

bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 72 och 77 §§ rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m.;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 37, angående uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av Svenska skeppshypotekskassan, m. m.;

nr 39, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående ytterligare förvärv av bostadsrätter för riksdagens räkning, m. m.; samt

nr 40, i anledning av framställning från styrelsen för riksdagsbiblioteket angående anordnande av ett klipparkiv för riksdagens räkning;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 46, i anledning av väckta motioner angående beräkningen av resetilllägg enligt studiehjälpsreglementet m. m.;

nr 47, i anledning av väckta motioner om höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.;

nr 48, i anledning av väckta motioner angående studiehjälp till elever vid realskolor, m. m.;

nr 49, i anledning av väckta motioner angående det studiesociala stödet till visa elevkategorier;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

angående ändring i förordningen den 4 juni 1964 (nr 400) om förlängt barnbidrag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en europeisk balk om social trygghet m. m.; samt

nr 54, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

tredje lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469);

nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., m. m. jämte i ämnet väckta motioner, dels väckta motioner om avveckling av hyresregleringen och hyreskontrollen, om bevarande av värdefull äldre stadsbebyggelse, om motverkande av rivning av icke saneringsmogna fastigheter, om åtgärder för att underlätta sanering av äldre byggnadsbestånd samt om kontroll av överlåtelse av bostadsrätt vid förvärv å exekutiv auktion; samt

nr 27, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden;

jordbruksutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss staten tillhörig mark; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av väckta motioner dels om åtgärder mot bristen på sjukvårdspersonal, dels om samordnande åtgärder mot krisförhållandena inom hälso- och sjukvården; samt

nr 39, i anledning av väckta motioner om ökade samhällsinsatser för svårt handikappade.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammararens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framstälts av herr *Lidgard* (h) till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet: »Är Statsrådet och Chefen för ecklesiastikdepartementet beredd att närmare ange anledningen till att ecklesiastikdepartementet underlåtit att samordna remissbehandlingen av 1963 års universitets- och högskolekommittés betänkande Utbyggnaden av universitet och högskolor. Lokalisering och kostnader. I (SOU

1965: 11) jämte II. Specialutredningar (SOU 1965: 12) med de förslag som enligt uppgift inom den närmaste tiden kommer att framläggas av 1960 års lärarutbildningssakkunniga.»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammararens sammanträde avslutades kl. 16.50.

In fidem
K.-G. Lindelöw